

3
2008
(97)

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

Cena 3,00 zł

Miejska Biblioteka Publiczna
w Białej Podlaskiej
DZIAŁ INFORMACJI, BIBLIOGRAFII
I WIEDZY O REGIONIE
ul. Warszawska 12a
21-500 Biała Podlaska
tel. (083) 343-61-11

PL ISSN 1230-2759 Nr indeksu 367214

*Весняні види Підляшшя
Церква св. Михаїла Архистратига у Старому Корнині
Внизу: Розстайні дороги у селі Храбустуевка
Фото Ю. Гаврилюка*

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

Число 3 (97) – Травень – Червень 2008

Numer 3 (97) – Maj – Czerwiec 2008

www.nadbuhom.free.ngo.pl

Ul. Ogrodowa 13, skr. poczt. 77,
17-100 Bielsk Podlaski

Тел.-факс/Tel.-fax (085) 730-89-29

E-mail: nadbuhom@free.ngo.pl

Адміністрація: adm@nadbuhom.free.ngo.pl

Український часопис Підляшшя „Над Бугом і Нарвою”

Видавець: Союз українців Підляшшя

ul. Ogrodowa 13, 17-100 Bielsk Podlaski, tel/fax 085-730-25-23

www.zup.org.pl E-mail: biuro@zup.org.ua

Зреалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща.

Редакція: Андрій Давидюк, Юрій Гаврилук (головний редактор), Юстина Гапонюк, Іван Киризиук, Христина Костевич, Людмила Лабович, Кароліна Матейчук. Співпрацівники редакції: Ігор Вереміюк, Іван Ігнатюк, Микола Рощенко, Славомір Савчук, Леокадія Сасвич, Мирослав Степанюк, Єлизавета Томчук, Агнешка Фирсович, Олена Чабан.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає.

Ukraińskie pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Wydawca: Związek Ukraińców Podlasia

ul. Ogrodowa 13, 17-100 Bielsk Podlaski, tel/fax 085-730-25-23

www.zup.org.pl E-mail: biuro@zup.org.ua

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej.

Redakcja: Andrzej Dawidziuk, Justyna Haponiuk, Jerzy Hawryluk (redaktor naczelny), Jan Kiryziuk, Krystyna Kościwicz, Ludmiła Łabowicz, Karolina Matejczuk. Współpracownicy redakcji: Helena Czaban, Agnieszka Firsowicz, Jan Ignaciuk, Mikołaj Roszczenko, Leokadia Sajewicz, Sławomir Sawczuk, Mirosław Stepaniuk, Elżbieta Tomczuk, Ihor Weremijuk.

Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Передплату „Над Бугом і Нарвою” замовляйте перераховуючи гроші на банк, рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, Bank BPH O/Bielsk Podlaski, nr 97 1060 0076 0000 4011 6000 1197. Річна передплата за 2008 рік на території Польщі коштує 25,00 zł. Річна передплата 3-за кордону – рівновартість 35 доларів США (звичайною поштою) або 45 доларів США (летунською поштою). Чеки виписувати на: Związek Ukraińców Podlasia

Roczna prenumerata na cały rok 2008 kosztuje: prenumerata krajowa – 25.00 zł (w przypadku prenumeraty za okres krótszy ilość numerów należy pomnożyć przez 5.00 zł). Roczna prenumerata zagraniczna na rok 2008 – równowartość 35 USD (poczta zwykła) lub 45 USD (poczta lotnicza).

Druk: „Bieldruk”, Białystok, ul. Wiewiórcza 66, tel (085) 868-44-40, 741-31-79, www.bieldruk.pl, biuro@bieldruk.pl

Зміст * Spis treści

У руслі політичного діалогу	2
A. Jekaterynczuk, Skandal w Pałacu Prezydenckim ...	3
S. Sawczuk, Po laury i do przyjaciół.	
Młodzi Podlasianie w Równem	5
A. Киризиук, Л. Лабович, Зустріч	
з живою традицією	7
(res), Starożytne skarby Ukrainy – światu	9
Герої світового кіно – вже україномовні!	
Розмова з Андрієм Костюком,	
активістом Громадської ініціативи	
«Кіно-Переклад»	11
K. Kościwicz, Cerkiewne śpiewy z «Żurawłami» ...	13
C. Савчук, Під батутом холмика.	
«Київські солісти» у Білостоці	14
J. Hawryluk, Gospodarze na ulamkach	
«Chełmskiej Atlantydy»	16
M. Галабурда-Чигрин, У країні кенгуру	
– з пам'яттю про Україну	23
V. Ziutek, Rytm ze stepów i polonin.	
Ukraińska muzyka w Polsce	25
I. Ігнатюк, Народне ткацтво	
на Підляшші	28
K. Kościwicz, «Dorobek babcięniego mienia	
uchronić od zapomnienia»	31
L. Лабович, Біографія буремного віку	33
J. Wolski, Z rodzinnych opowieści.	
Stulecie pradziadka Ilji	34
Вештало, Козацький курінь у воді.	
Поїздка полішуків до Української Венеції	37
M. Postil-Jaruha, Pisanie ikon.	
Podstawy ikonowego pisma, cz. 2	41
H. Бабина, Велкам до нашої поліфонії.	
Глава з роману «Риб'яче місто»	44
B. Місіюк, Життя навиворіт і таке,	
яке воно є. Розважання над сторінками	
одного роману	45
Ю. Гаврилук, Хронологіон – 2001	47
L. Лабович, 3 хроніки подій на Підляшші	48

НАША ОБКЛАДКА

Старовинне городище на окраїні села Гатьки коло Більська, використовуване руськими поселенцями і руськими князями у добу раннього середньовіччя. Фото Ю. Гаврилука

У правому нижньому розі: Колт – старовинна руська жіноча прикраса, ношена при одязі голови, XII ст. (Із колекції Платар – див. стор. 9)

У руслі політичного діалогу

14 квітня у Варшаві відбувся візит Президента України Віктора Ющенка, який почався його зустріччю з Президентом Польщі Лехом Качинським у форматі «віч-на-віч». Під час розмови сторони обговорили співпрацю у підготовці до проведення фіналу ЄВРО-2012. В.Ющенко висловив задоволення активним розвитком двостороннього діалогу між обома країнами, також подякував Польщі за підтримку євроатлантичних прагнень України під час Бухарестського саміту, вказавши на ключову роль польської участі в переговорах при ухваленні Альянсом рішення щодо перспективи майбутнього членства України в НАТО.

Президенти підписали Спільну декларацію щодо зміцнення співпраці між Україною та Республікою Польща у підготовці до фінальної частини ЄВРО-2012, у якій визнали чемпіонат Європи з футболу не лише як важливу спортивну подію світового масштабу, але й як важливий політичний проект, який матиме для двох держав виняткове політичне, економічне, гуманітарне та іміджеве значення. «Успішне проведення ЄВРО-2012 стане вагомим кроком, який сприятиме повномасштабній європейській інтеграції України», – також відзначено в Декларації.

У присутності Президентів також було підписано угоду між міжнародним трубопровідним підприємством «Сарматія» та фірмою Granherne, яка наприкінці березня виграла тендер на виконання технічно-економічної оцінки проекту «Одеса – Броди – Плоцьк – Гданськ». Л. Качинський нагадав, що перший Енергетичний саміт, що стосувався зокрема реалізації проекту нафтопроводу, відбувся в Кракові. «Сміливість планів в економічних і політичних питаннях є запорукою досягнення успіху», – сказав Президент Польщі про ініціативу в побудові нового енергетичного простору.

Згодом під головуванням Президентів відбулися переговори в розширеному складі. Основні теми переговорів – прикордонне співробітництво, підготовка України та Польщі до проведення фіналу ЄВРО-2012, зокрема розбудова доріг. Під час перемовин українська сторона порушила питання імплементації

тації Міжурядової угоди про правила місцевого прикордонного руху та відновлення практики проведення спільного митного і прикордонного контролю на українсько-польському кордоні. Українська сторона запропонувала провести з цього питання консультації з Європейським Союзом. Йшлося також про надання Польщею Україні технічної допомоги для проведення реформи місцевого самоврядування на рівні формування спільних робочих груп.

Опівдні Президенти у Національному музеї у Варшаві взяли участь у церемонії відкриття виставки «Україна – світові», на якій представлені старожитності з приватної колекції «Платар». У своєму виступі Президент України зазначив, що ця виставка підкреслює культурну спорідненість українців та поляків. «У нашій історії було багато різних сторінок, але і на людському рівні, і на політичному ми провели політику, яка сьогодні з двох народів-сусідів зробила два народи-брати», – сказав він. В. Ющенко високо оцінив експозицію, назвавши її найкращою та найбільшою українською закордонною виставкою за роки незалежності України, «яка багато говорить про нашу спільну історію». Він запропонував провести аналогічний захід в Україні.

Завершенням візиту була зустріч Президентів із представниками української громади в Польщі (на фото). У своєму виступі Глава Української держави подякував за ті зусилля, які роблять українці в Польщі щодо збереження української культури та історії, а та-

кож за підтримку України. Він зазначив, що українсько-польські відносини сьогодні характеризуються найвищим рівнем політичного і дипломатичного діалогу і подякував українській громаді за те, що вона робить «таке гармонійне наповнення цього діалогу». «Україна високо цінує ваші зусилля зі збереження місць нашої національної пам'яті», – сказав Президент, навівши як приклад такої ініціативи плани спорудити у місті Холм пам'ятник М. Грушевському, який там народився.

Президент висловив сподівання, що українська громада в Польщі активно братиме участь у відзначенні 75-ї річниці Голодомору. Він також висловив сподівання, що буде знайдено можливість відкрити в Польщі пам'ятники для вшанування цієї дати. В. Ющенко пообіцяв, що завжди підтримуватиме ініціативи, спрямовані на розвиток національного життя, зокрема, найближчим часом буде вирішено питання повернення Українського народного дому у Перемишлі. Наприкінці зустрічі Президент України вручив регіональним громадам подарунки з України. Серед обдарованих був Союз українців Підляшшя та ансамбль «Ранок» з Більська.

Зі свого боку, Президент Польщі Л. Качинський відзначив спільну культурну та історичну спадщину українців і поляків. «Ми мусимо протягом наступних п'яти років зміцнювати наші зв'язки», – сказав Президент Польщі.

(На основі матеріалів Прес-служби Президента України)

Skandal w Pałacu Prezydenckim

14 kwietnia br. z jednodniową wizytą gościł w Warszawie Prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko. Ważnym elementem wizyty miało być uroczyste spotkanie Prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczenki i Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego z przedstawicielami społeczności ukraińskiej mieszkującej w Polsce. Spotkanie z prezydentami Polski i Ukrainy miało być dla Ukraińców w Polsce świętem. Wbrew oczekiwaniom mniejszości ukraińskiej stało się jednak inaczej. A wszystko za sprawą skandalicznego potraktowania przez Kancelarię Pre-

uroczystość byli legitymowani w bramie Pałacu Prezydenckiego na podstawie wcześniej sporządzonych list zaproszonych osób. Każdego z wchodzących obowiązywało okazanie imiennego zaproszenia.

Kościół prawosławny w Polsce był prezentowany na spotkaniu z prezydentami Polski i Ukrainy przez kilkusobową delegację, której przewodniczyli prawosławny arcybiskup lubelski i chełmski Abel oraz prawosławny biskup siemiatycki Jerzy, w asyście pięciu duchownych prawosławnych (*na zdjęciu*). Wśród zebranych przedstawicieli społeczności

Ku zaskoczeniu zebranych podczas przywitania pominął siedzących w pierwszym rzędzie, naprzeciwko niego, hierarchów Kościoła prawosławnego.

W momencie gdy M. Handzlik zamierzał przekazać głos Prezydentowi RP Lechowi Kaczyńskiemu, tłumaczący jego słowa dyplomata ukraiński starał się mu odpowiedzieć: „Cerkiew prawosławna”. Wtedy z ust M. Handzlika zabrzmiała jeszcze raz fraza: „Witam przedstawicieli Kościoła greckokatolickiego, witam przedstawicieli Cerkwi prawosławnej i społeczność ukraińską w Polsce”.

Skandalicznego zachowania pracownika Kancelarii Prezydenta nie starał się naprawić i przeszedł nad nim do porządku dziennego Prezydent RP Lech Kaczyński, mimo tego, iż biskupi prawosławni zajmowali miejsca bezpośrednio przed jego mównicą w centrum sali w pierwszym rzędzie. Prezydent po prostu rozpoczął wygłaszanie swego przemówienia, w żaden sposób nie odnosząc się do incydentu, jakby nie dostrzegając obecności prawosławnych hierarchów.

W tej sytuacji, kilkadziesiąt sekund po rozpoczęciu przemówienia przez prezydenta L. Kaczyńskiego, arcybiskup Abel i biskup Jerzy wstali ze swych miejsc i na znak protestu opuścili Pałac Prezydencki. Za hierarchami udali się towarzyszący im duchowni prawosławni.

Niepowitanie hierarchów prawosławnych, a następnie wyjście delegacji Kościoła prawosławnego w trakcie przemówienia Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego wywołało konsternację wśród zebranych. W kuluarach, jeszcze w trakcie przemówień, rozpoczęły się gorączkowe komentarze i dyskusje na temat zaistniałej sytuacji. Obecni na sali przedstawiciele ukraińskiej społeczności prawosławnej wyrażali zdziwienie i oburzenie działaniami Kancelarii Prezydenta RP.

Po prezydencie L. Kaczyńskim przemawiał oczekiwany przez zebranych prezydent Ukrainy W. Juszczenko. Do zabrania głosu zaproszono też przedstawiciela Związku Ukraińców w Polsce. Dzieci ukraińskie wręczyły prezydentom wielkanocne pisanki, a chór odśpiewał „Mnohaja Lita”. W tym momencie prowadzący spotkanie M. Handzlik poinformował, że część oficjalna uroczystości dobiega końca...

Wydawało się, że mimo wyjścia prawosławnych hierarchów, spotkanie udało się organizatorom przeprowadzić tak, jakby nic się nie wydarzyło, gdyż w trak-

zydenta RP zaproszonych na uroczystość hierarchów Kościoła prawosławnego. Zlekceważenie Kościoła prawosławnego przez Kancelarię Prezydenta RP położyło się cieniem na dalszym przebiegu spotkania z prezydentami.

Kancelaria Prezydenta RP na spotkanie w Pałacu Prezydenckim z prezydentami Polski i Ukrainy zaprosiła przedstawicieli organizacji reprezentujących ukraińską mniejszość narodową w Polsce, szkół z nauką języka ukraińskiego, osoby zaangażowane we współpracę polsko-ukraińską. Zaproszenia otrzymali także hierarchowie dwóch Kościołów, które skupiają mieszkających w Polsce Ukraińców, w tym przedstawiciele Kościoła prawosławnego.

Wzmógł się ruch i pierwszych gości, oczekujących na spotkanie z prezydentami Polski i Ukrainy, można było zaobserwować przed Pałacem Prezydenckim już około godziny 12.30. Pierwsi z gości zostali wpuszczeni do Pałacu nieco przed godziną 13.00. Wszyscy goście zaproszeni na tę ważną dla mniejszości ukraińskiej

ukraińskiej w Polsce byli wierni Kościoła prawosławnego. Związek Ukraińców Podlasia reprezentowała kilkusobowa delegacja na czele z przewodniczącym dr. Andrzejem Artemiukiem i wiceprzewodniczącym Mirosławem Stepaniukiem. Była też obecna delegacja Towarzystwa Ukraińskiego w Lublinie, reprezentująca prawosławnych Ukraińców z Lublina i Chełmszczyzny. Prawosławni byli także obecni w delegacjach z innych regionów.

Po przybyciu prezydentów Lecha Kaczyńskiego i Wiktora Juszczenki uroczystość rozpoczęła się odśpiewaniem przez chór Liceum Ogólnokształcącego im. M. Szaszkiewicza w Przemyślu hymnów państwowych. Następnie głos zabrał dyrektor Biura Spraw Zagranicznych w Kancelarii Prezydenta RP Mariusz Handzlik, który przywitał głowy obu państw, przedstawił i przywitał z imienia, nazwiska i funkcji dwóch hierarchów greckokatolickich oraz przedstawiciela kurii greckokatolickiej w Przemyślu. Następnie... ogólną frazą, nie wymieniając nazwisk, przywitał „przedstawicieli społeczności ukraińskiej w Polsce”.

cie spotkania, podczas oficjalnych przemówień nie odniesiono się w żaden sposób do faktu zlekceważenia przedstawicieli Kościoła prawosławnego. W tej sytuacji, w momencie gdy M. Handzlik informował o zakończeniu części oficjalnej uroczystości, przed szpaler zebranych wyszedł dr Grzegorz Kuprianowicz – przedstawiciel społeczności ukraińskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz prezes Towarzystwa Ukraińskiego w Lublinie, i przez środek sali skierował się do obu prezydentów, którzy stali o krok od swych trybun. G. Kuprianowicz zwrócił się do prezydenta Wiktora Juszczuki z pozdrowieniami od ukraińskiej społeczności prawosławnej w Polsce. Następnie, w obecności prezydenta W. Juszczuki, korpusu dyplomatycznego, zebranych gości, skierował do prezydenta L. Kaczyńskiego słowa oburzenia wobec zlekceważenia przez

Kancelarię Prezydenta RP hierarchów prawosławnych. Stwierdził też, że ukraińska społeczność prawosławna jest zbulwersowana powtarzającymi się przejawami lekceważenia Kościoła prawosławnego przez Kancelarię Prezydenta RP. Prezydent RP Lech Kaczyński odniósł się do tych słów z ironią i lekceważeniem.

Przez następnych kilkadziesiąt minut emocje nie opadały. W trakcie kuluarowego spotkania z prezydentami także inni przedstawiciele ukraińskiej społeczności prawosławnej wyrażali swe oburzenie zaistniałą sytuacją. Do Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego i do Szefowej Kancelarii RP zwrócił się w tej sprawie także zbulwersowany zająciem przewodniczący Związku Ukraińców Podlasia dr Andrzej Artemiuk. W ciągu następnych dni skandaliczne zachowanie Kancelarii Prezydenta RP było szeroko komentowane w ogólnopolskich i lokalnych mediach.

Kancelaria Prezydenta już nie pierwszy raz w sposób otwarty podczas ważnych uroczystości polsko-ukraińskich okazała lekceważenie dla Kościoła prawosławnego i ukraińskiej społeczności prawosławnej. Trudno oprzeć się wrażeniu, że są to działania świadome i zamierzone. Kancelaria Prezydenta RP najwyraźniej ignoruje różnorodność i bogactwo ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce. Działania takie kładą się cieniem nie tylko na kontakty społeczności ukraińskiej w Polsce z władzami państwowymi RP, a także na całokształt stosunków polsko-ukraińskich, tym bardziej, że Prawosławie jest najliczniejszym wyznaniem na Ukrainie, a i sam prezydent Wiktor Juszczuko jest wiernym Kościoła prawosławnego.

Andrzej JEKATERYNCZUK
Fot. M. Stepaniuk

Komunikat Prawosławnej Diecezji Lubelsko-Chelmskiej

W dniu 14 kwietnia 2008 roku w Pałacu Prezydenckim w czasie spotkania prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczuki oraz prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego ze społecznością ukraińską w Polsce doszło do sytuacji skandalicznej. W trakcie powitania obecnych na spotkaniu hierarchów kościelnych powitano oficjalnie jedynie hierarchów i duchownego jednego z Kościołów, natomiast nie dostrzeżono zaproszonych tam hierarchów Kościoła prawosławnego: arcybiskupa lubelskiego i chełmskiego Abła oraz biskupa siemiatyckiego Jerzego, którym towarzyszyło kilku duchownych.

Lekceważenie Kościoła prawosławnego oraz prawosławnej społeczności ukraińskiej przez kancelarię prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej miało miejsce nie po raz pierwszy. W takiej sytuacji prawosławni hierarchowie – na znak protestu wobec powtarzających się przejawów braku szacunku w stosunku do Kościoła prawosławnego – opuścili spotkanie, na którym ich obecność okazała się z punktu widzenia gospodarzy nieistotna. W trakcie spotkania wyraził oburzenie z powodu potraktowania prawosławnych hierarchów złożone zostały na ręce obu prezydentów przez przedstawiciela ukraińskiej społeczności prawosławnej. Obecni na spotkaniu Ukraińcy – wierni Kościoła prawosławnego byli skonsternowani i oburzeni sposobem potraktowania swego Kościoła.

Wśród społeczności ukraińskiej w Polsce prawosławni stanowią znaczący odsetek. Kancelaria prezydenta RP zdaje się nie do końca uwzględniać ten fakt. Zaistniała w Pałacu Prezydenckim sytuacja była także przejawem lek-

ceważenia wobec dostojnego gościa – prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczuki, który również jest wiernym Kościoła prawosławnego.

Oświadczenie

Jako liderzy regionalnych organizacji ukraińskich, skupiających prawosławnych Ukraińców, pragniemy wyrazić swe oburzenie z powodu przejawów lekceważenia Kościoła prawosławnego ze strony Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Powtarzające się w ostatnich latach sytuacje, gdy w trakcie organizowanych przez Kancelarię Prezydenta RP ważnych wydarzeń w stosunkach polsko-ukraińskich mają miejsce afronty wobec Kościoła prawosławnego, pozwalają nam sądzić, że są to działania celowe.

Sytuację, która miała miejsce w Pałacu Prezydenckim podczas spotkania Prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczuki oraz Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego ze społecznością ukraińską w Polsce 14 kwietnia 2008 r., trudno uznać za przypadkowe nieporozumienie. Pominiecie hierarchów prawosławnych podczas powitania gości napędza nas oburzeniem. Jako wierni Kościoła prawosławnego odbieramy tę sytuację jako lekceważenie naszego Kościoła i ukraińskiej społeczności prawosławnej w Polsce. Z przykrością konstatujemy, że wydarzenie, które miało być dla całej społeczności ukraińskiej w Polsce świętem, stało się skandalem.

Jesteśmy również zdziwieni reakcją Prezydenta Lecha Kaczyńskiego na złożone pod koniec uroczystości w imieniu ukraińskiej społeczności prawosławnej oficjalnie wyraził oburzenia z powodu zlekceważenia Kościoła prawosławnego w trakcie uroczystości oraz po-

wtwarzających się podobnych incydentów ze strony Kancelarii Prezydenta RP w przeszłości. Bardzo zaskoczeni byliśmy reakcją Pana Prezydenta, który w odpowiedzi na słowa oburzenia bagatelizował zaistniałą skandaliczną sytuację.

Trudno się oprzeć wrażeniu, iż Kancelaria Prezydenta RP w różny sposób traktuje poszczególne środowiska społeczności ukraińskiej w Polsce oraz Kościoły, skupiające mieszkających w Polsce Ukraińców. Jako obywatele Rzeczypospolitej Polskiej wyznania prawosławnego oczekujemy, iż w przyszłości Kościół prawosławny będzie traktowany przez Kancelarię Prezydenta RP z należnym mu szacunkiem. Pragniemy również, aby ze strony Kancelarii Prezydenta RP uszanowano różnorodność społeczności ukraińskiej w Polsce i podjęto poważne rozmowy na temat problemów nurtujących naszą społeczność z reprezentantami wszystkich środowisk ukraińskich w Polsce. Ubolewamy, iż przez rok nie mogło dojść do spotkania Prezydenta Lecha Kaczyńskiego z przedstawicielami społeczności ukraińskiej w Polsce, które obiecał on w kwietniu 2007 r. w obecności Prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczuki. Mamy nadzieję, iż do takiego spotkania jednak dojdzie.

Grzegorz Kuprianowicz

Przedstawiciel społeczności ukraińskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Prezes Towarzystwa Ukraińskiego w Lublinie

Andrzej Artemiuk

Przewodniczący Związku Ukraińców Podlasia

Bielsk Podlaski – Lublin, 15 kwietnia 2008 r.

Zakończenie na str. 27

Po laury i do przyjaciół (Młodzi Podlasianie w Równem)

Festiwal ukraińskiej autentyki – tak można określić odbywający się już od ośmiu lat w Równem Ogólnoukraiński Festiwal-Konkurs Młodych Wykonawców Ukraińskiej Muzyki Ludowej „Z Narodnoho Dżereła”. Od trzech lat jego stałymi uczestnikami są dzieci i młodzież z Podlasia, którzy z powodzeniem prezentują ukraińską kulturę muzyczną naszego regionu. W tym roku sukces ma na imię – trio w składzie Aleksandra Korniluk, Magdalena Jakimiuk oraz Wioleta Kruk z Bielska Podlaskiego (*na zdjęciu*), które na konkursie zdobyły trzecie miejsce w kategorii wiekowej od dwunastu do czternastu lat.

Festiwal „Z Narodnoho Dżereła” organizuje Katedra Folkloru Muzycznego Instytutu Sztuki Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego w Równem przy współpracy władz miasta i administracji państwowej obwodu. Główne zadania tego konkursu to popularyzacja ludowej muzyki z różnych regionów Ukrainy w jej autentycznym wydaniu oraz poszukiwanie utalentowanych w tej dziedzinie młodych wykonawców.

– Od trzech lat z radością witamy w Równem także uczestników z bliskiego naszego sercu Podlasia – mówi dyrektor festiwalu prof. Roman Dzwinka, kierownik Katedry Folkloru Muzycznego. – Ma to na pewno związek z tym, iż kierowniczki waszych zespołów folklorystycznych są absolwentkami naszego Instytutu. W tym roku, oprócz wspomnianych już laureatów, Elżbieta Tomczuk i Irena Wiszenko przywiozły do Równego duet z Bielska Podlaskiego w składzie: Roksan Wyszokowskiej i Julii Kuklinowskiej oraz trio z Czeremchy, w którym śpiewają Kamila Stepianiuk, Ewa Iwaniuk i Gabriela Majewska. Podlasicy uczestnicy konkursu zaśpiewali tradycyjne pieśni ukraińskie zapisane w takich wsiach, jak Dobrywoda, Wólka Wygonowska, Tymianka i Wólka Terechowska.

Do konkursu przystąpiło prawie pięćdziesięciu wykonawców: soliści, duety, tria i zespoły, a ich wokalne zalety i zdolność do zbliżenia do autentycznej manieri wykonania oceniało jury, któremu przewodniczył prof. Jewhen Jefremow z Narodowej Akademii Muzycznej im. Pio-

tra Czajkowskiego w Kijowie, założyciel i kierownik legendarnego już folklorystycznego zespołu „Drewo”.

– Festiwalowi przyświeca idea, aby zapoznać młode pokolenie ze smakiem słuchania i śpiewania tradycyjnych pieśni ludowych. Ale chodzi tu wyłącznie o autentykę i ona jest podstawowym kryterium oceny wykonawców – podkreśla prof. Jefremow i dodaje, że najlepszymi nauczycielami w tym wypadku byłyby babcie ze wsi, które swym wnukom mogą przekazać tradycyjną manierę śpiewu w najbardziej naturalny sposób. Gdy jest to niemożliwe, dużą rolę odgrywa nauczyciel lub kierownik danego zespołu, na którym ciąży zadanie przekazania młodemu wykonawcy manieri śpiewu z danej wsi lub regionu.

– Niestety, nie wszyscy uczestnicy konkursu sprostali wymaganiom autentycznego wykonania – dodaje prof. Jefremow,

– jest to często związane z tradycją, która powstała w danym środowisku. Dla przykładu, w Równem, w tym regionie, sytuacja sprzyja zachowaniu autentyki, tu dzieci i młodzież mogą usłyszeć tradycyjną muzykę, działają tu wspaniałe zespoły. A w innych regionach, takich jak Mykołajiwszczyzna, sprawy mają się zupełnie inaczej.

Oprócz miejscowych uczestników z Równego i okolic oraz wspomnianego Mykołajowa i Podlasia, w konkursie udział wzięła młodzież z Wołynia, Zakarpacia, obwodu żytomierskiego, Krzywego Rogu, Charkowa, Chmielnickiego i innych miejscowości Ukrainy. Podzieleni na trzy kategorie wiekowe wykonawcy od dwunastu do dwudziestu pięciu lat śpiewali przed wszystkim tradycyjne pieśni, ale także prezentowali ukraińską muzykę ludową w jej instrumentalnym wydaniu.

Festiwal, jak każde tego typu wydarzenie, miał swe niekwestionowane „objawienia” – uczestników, których występy wzbudzały aplauz publiczności. Gromkie brawa otrzymali między innymi dwunastoletni Dmytro Kokoszo z Krzywego Rogu, „brawurowo” wykonujący skomplikowane utwory muzyczne na sopilce i Josyp Czawa z zakarpackiego Sobotyna, którego pieśń-taniec „Kołomyjka” wprawiła w zachwyt członków jury, a także publiczność, która utalentowanego piętnastolatka z romskiej rodziny nagrodziła owacją.

Laureaci Grand Prix festiwalu – trio studentów z Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki: Iwanna Dzybliuk, Maksym Bereżniuk oraz Ihor Perewertniuk zaśpiewali tak, jak ich przodkowie – mieszkańcy wsi z rówieńskiego Polesia, w dostojnej, minimalistycznej z dzisiejszego punktu widzenia, manierze, ukazując przy tym bogactwo duchowego, wewnętrznego świata ludzi, którzy siłę do życia czerpali wprost z przyrody.

Wysoką ocenę i sympatię publiczności złożonej przede wszystkim z „konkurencji”, czyli uczestników konkursu, zdobyły także dziewczęta z Bielska Podlaskiego i Czeremchy.

– *Z ciekawością można wysłuchać na tym konkursie, jak śpiewają uczestnicy z różnych regionów Ukrainy – mówi zasiadająca w jury prof. Wira Osadcza, kierownik Katedry Ukraińskiego Śpiewu Ludowego i Folkloru Muzycznego Państwowego Akademii Kultury w Charkowie, – a także naszej diaspory, a właściwie „kresowego obszaru” ukraińskiego terytorium etnicznego. Pomimo tego, iż pozostajecie poza granicami Ukrainy, nie odczuwamy tu, że jesteście z zagranicy. Jesteście przede wszystkim nasi – uśmiecha się pani profesor – dlatego, że łączy nas bardzo wiele, a wasze dzieci i młodzież, które tu występują, to prawdziwy skarb.*

– *Wykonawcy z Białostoczczyzny pokazali swoją regionalną osobliwość – dodaje Uładzimir Zianiewicz, członek jury, profesor Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury w Mińsku i kierow-*

nik zespołu folklorystycznego „Hramnicy”. – Uśłyszałem tu charakterystyczną dla tego regionu wielogłosowość. To bardzo ważne i oznacza to, że podtrzymujecie swą tradycję. Wasz śpiew odróżniał się na przykład od tego, co zaprezentowali wykonawcy z Równego i jest to naturalne, ponieważ pokazujecie swą regionalną tradycję pieśni ukraińskiej.

Dla uczestników z Podlasia wyjazd do Równego to wizyta u dobrych znajomych. Instruktorzy biorących udział w konkursie wykonawców – Elżbieta Tomczuk i Irena Wiszenko – spędziły tu swe studenckie lata i dla nich to sentymentalna podróż oraz spotkania ze starymi przyjaciółmi z uczelni i akademika. Nieobco w Równem czuły się także uczestniczki konkursu – niektóre spotkały tu znajomych z poprzednich edycji festiwalu, a także młodych artystów, którzy brali udział w ukraińskich imprezach na Podlasiu. Doskonale znają też instruktorów warsztatów muzycznych prowadzonych w naszym regionie Ałłę i Jurija Kowalczyków, którzy opiekowali się grupą z Bielska i Czeremchy podczas pobytu na festiwalu.

Spacerując korytarzami Instytutu Sztuki i ulicami Równego, co krok spotkamy osoby, które nieobojętnie podchodzą do ukraińskiej kwestii na Podlasiu. Oprócz wspomnianego już małżeństwa Kowalczyków, jest tu nasz niestrudzony „impresario” Mykoła Fedoryszyn – prezes miejscowej „Proswity” i dyrektor festiwalu „Kolada”; Serhij i Ludmiła Wostrikowi oraz cała reszta prowadzonej przez nich „Horyny”; „weterani” rówieńskiej folklorystyki: Wasyl Pawluk i Bohdan Stolarczuk, a także wiele innych znajomych i życzliwych nam osób.

Udział młodzieży z Podlasia na festiwalu „Z Narodnoho Dżereła” to kontynuacja płodnej współpracy z Równem, której pośrednimi efektami jest działalność naszych regionalnych ukraińskich wizytówek: bielskiego „Ranku”, czeremchowskiej „Hiłoczki” i dubiażyńskiej „Rodyny”. Współpraca, która ma szansę na kontynuację: – *Chciałybyśmy przyjechać tu także w następnym roku – mówią dziewczęta, które wzięły udział w tegorocznej edycji festiwalu. A jeśli chcą, to trzeba jedynie szukać środków finansowych na tego typu wyjazdy, bo tradycyjnych pieśni i utalentowanej młodzieży nie brakuje.*

Sławomir SAWCZUK
Polskie Radio Białystok
Fot. E. Tomczuk

Równe. Pomnik założycielki miasta księżnej Marii Nieświeskiej. Fot. J. Hawryluk

Зустріч з живою традицією

У скансені дерев'яного будівництва підляшуків, розташованому коло села Козлики, 13 квітня відбулася етнографічна зустріч для учнів, які вчать української мови в міжшкільному пункті навчання при Початковій школі № 12 у Білостоці. Зустріч мала на меті представлення традицій підляських сіл. Діти могли зробити булочки, які згодом у хлібовій печі пекла пані Зінаїда Степанюк.

— Я своїх маю восьмеро внукув,

то вже привикша до діті, — розказує про свої враження піні Зіна. — Робілі дівчинята. Я їм сно одтінала тісто, а вони собі зліплювали. Показала троху і виходіло.

Пані Зіна приїхала до скансену разом зі своєю сім'єю, що живе у Засцянках коло Білостоку — зустрілися тут три покоління: бабця, як носій традиційної культури, молоді батьки та їхні діти.

10-літня Маргарита Іванюк, яка другий рік вивчає у школі українську

мову, пробує говорити рідною говіркою:

— Ми приїхалі до лісу з мамою, татом, бабою, сестрою і братом. Уперуч місілі тісто і робілі булочки з джемом, послі робілі серветкі з паперу, а на кунець квіткі з бібулі.

Останніми роками на Підляшші щораз частіше міжкультурна комунікація відбувається на лінії дідусі — онуки, часто без посередництва батьків, які — навіть якщо розуміють вартість власної традиції — звертаються

до дітей польською мовою. Подружжя Марія і Марко Іванюки є без сумніву винятком – обоє стараються виховувати дітей у душі власної традиції, та переказувати їм не тільки нашу підляську культуру, але й мову. Двоє їхніх дітей – Маргарита і Марко – бере участь у заняттях української мови в Білостоці:

– *Вислала на українські тім, што я почуваю, што я такого походження, – пояснювала ще при нагоді української ялинки в Більську пані Марія, – і хотіла б, коб вони учились далей того языка. Вдома говорю, але їм то якось слабо виходит. Думаю, може в такій спосуб зачнут лепі говорити. Мало тих діти ходит, але завше могут споткатися одне з другим.*

При нагоді зустрічі в Козликах пані Марія добавила: *Ми перши раз на чуомсь такуом. Завше то цікаво їм, мніє тоже при оказії. Треба утримувати традицію, бо то про нас свідчит.*

Діти їхалі на годіну і казалі, што по годіні одїжджаєм, но відочне сподобалось.

Тим, що зацікавило наймолодших на варштатах були не лише булочки, які діти самі зробили, а потім з приємністю з'їли, але й заняття з панею Марією Ничипорук, яка вчила робити квіти з бібули та серветки з паперу. Пробували дівчата, хлопці та навіть батьки. Зустріч доповнило вогнище та печення ковбасок.

Етнографічні варштати в скансені – це перша того роду позашкільна ініціатива білостоцького пункту, яка вписується у програму практичного навчання підляських традицій через зустрічі з представниками старшого покоління. Дивлячись на зацікавлення молодих учасників та їхніх батьків можна сказати, що є потреба у таких зустрічах, які є прекрасною формою підтримання традиції та інтеграції як молодшого, так і старшого покоління білостоцьких українців.

Анна КИРИЗЮК
Людмила ЛАБОВИЧ
Фото Івана Бакуновича

Starożytnie skarby Ukrainy – światu

Robocza wizyta prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczenki w Warszawie (14 kwietnia 2008 r.) była stosunkowo krótka, ale urozmaicona. W jej programie znalazły się podpisanie umów i deklaracji związanych z polsko-ukraińską współpracą w zakresie bezpieczeństwa ekonomicznego i organizacją Euro 2012, rozmowy w sprawie stosunków Ukrainy z NATO, spotkanie ze społecznością ukraińską w Polsce. Oprócz tego w południe prezydenci W. Juszczenko i L. Kaczyński dokonali otwarcia wystawy zabytków archeologicznych z Ukrainy w warszawskim Muzeum Narodowym (na zdjęciu z prawej).

Wystawa „Ukraina świata. Skarby Ukrainy z kolekcji Platar” liczy prawie 400 zabytków stworzonych w ciągu około 7 tys. lat historii różnych ludów, które zamieszkiwały nad Dnieprem – od fascynującej kultury trypolskiej (VI tys. p.n.e.) poprzez dzieła Kimmerów, Scytów, Sarmatów, Greków, Rzymian, Bizancjum, aż po Ruś Kijowską (XII w. n.e.).

Jest to pierwsza prezentacja poza granicami Ukrainy czołowych dzieł pochodzących z bogatej kolekcji prywatnej zgromadzonej przez dwóch przemysłowców i wybitnych mecenasów ukraińskich, od nazwisk których utworzono jej nazwę – nieżyjącego już Serhija Płatonowa i prezesa rady dyrektorów korporacji Związek

Przemysłowy Donbasu Serhija Tarutę (zaliczany przez „Forbs” do 500 najbogatszych ludzi planety, jego majątek szacowany jest na 2 mld USD, w Polsce własnością ZPD jest Huta Częstochowa). Okres głębokiej politycznej i społecznej transformacji, przez którą przechodziła Ukraina po upadku komunizmu i odzyskaniu suwerenności sprzyjał procesowi osłabienia różnych agend rządowych, w tym kontrolujących badania archeologiczne, co sprzyjało rozwojowi tzw. czarnej archeologii, stwarzając niebezpieczeń-

stwo rozproszenia i wywozu cennych dokumentów archeologicznej przeszłości kraju. W trosce o ich uratowanie dla kultury narodowej Płatonow z Tarutą zaczęli tworzyć kolekcję, która w ciągu zaledwie dekad stała się jednym z najbogatszych zbiorów dokumentujących archeologiczną przeszłość kraju. Stała się ona podstawą Muzeum Narodowego Dziedzictwa Kulturowego (*Музей національного культурного надбання*) na terenie Ławry Peczerskiej w Kijowie.

Jak stwierdza komisarz wystawy Witold Dobrowolski z Muzeum Narodowego, ten ekspozycji nadają charakterystycznie i pięknie zdobione naczynia kultury trypolskiej (VI-III tysiąclecie p.n.e.), w tym arcyciekawe modele budowli kultowych i domów mieszkalnych, przedmiotów i sprzętów codziennego użytku, informujące o różnych aspektach charakteryzujących tę niezwykle rozwiniętą kulturę końca neolitu i początków epoki brązu. Z czasów nowszych, począwszy od I tysiąclecia p.n.e., pochodzą broń, uprzęż końska, ozdoby i przedmioty codziennego użytku koczowniczych ludów Kimmerów i Sarmatów, figurki terakotowe, naczynia greckie i rzymskie o dekoracji malowanej i plastycznej a przede wszystkim przebogate i różnorodne złote klejnoty Scytów, Greków, Rzymian, wyroby złotnicze z Bizancjum i Rusi Kijowskiej.

Ozdobą wystawy są starsze od egejskich, lecz porównywalnie urodą naczynia trypolskie, pełne polotu, fantazji i dy-

Liczące około 7 tysięcy lat ręcznie lepione gliniane naczynie kultury trypolskiej z przedstawieniami zwierząt

namizmu arcydzieła złotnicze w typowym dla ludów stepowych stylu zwierzęcym, klasyczne i mistrzowskie klejnoty greckie, ozdoby czy dewocjonalia bizantyjskie, a także ozdoby ruskie, w tym fascynująco zdobione emaliami wisiory i kabłączki skroniowe.

Wystawa, dzięki rozległości historycznej wizji, różnorodności i bogactwu eksponatów – kończy swe rozważania W. Dobrowolski, – tworzy wyjątkową okazję do poznania fascynującej i przebogatej przeszłości kulturowej naszych sąsiadów, do której także i my w przeszłości staraliśmy się podwiązać w poszukiwaniu własnej tożsamości, uznając za polskie i narodowe starożytne sarmackie korzenie.

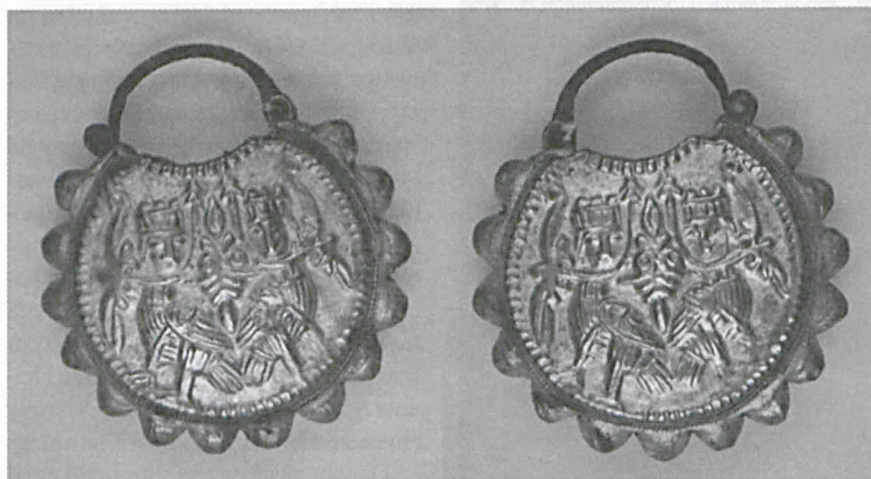
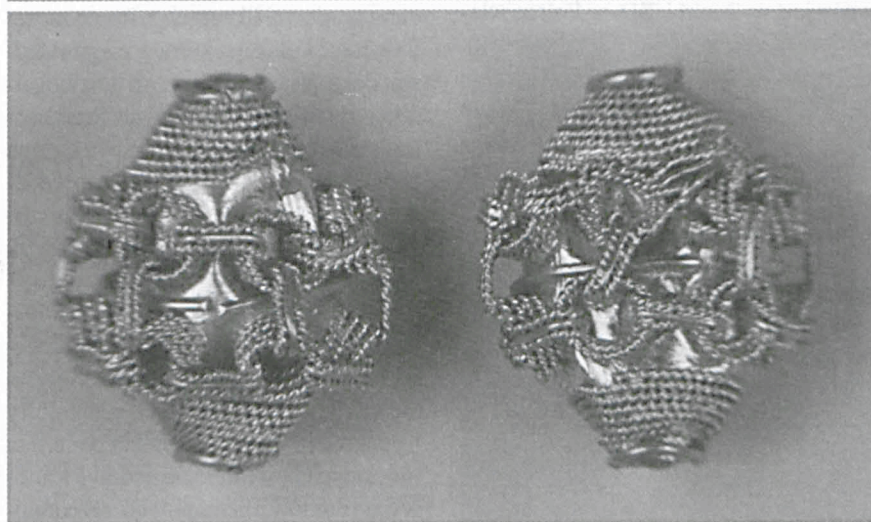
Nie trzeba być znawcą, żeby docenić piękno przedmiotów i maestrię ich autorów – napisała o wrażeniach z wystawy Monika Małkowska na łamach „Rzeczypospolitej”. – Zdumiewające są gliniane zabytki należące do kultury trypolskiej sprzed 7 tysięcy lat. Gigantyczne, wysokie na 60, 70 cm amfory w kształcie grusz-

ki, ozdobione swobodnymi, abstrakcyjnymi deseniami. Widać, że archaiczni artyści nie stosowali schematów, lecz improwizowali. Z tej samej epoki pochodzą figurki kobiet. Wystylizowane, smukłe, o przewierconych na wylot oczach, dzięki czemu patrzą na świat. Czyżby nimi inspirowali się mistrzowie nowoczesnej rzeźby, Moore i Brancusi?

Ludy, które potem się pojawiły – Kimmerowie, Scytowie, Sarmaci – prowadziły koczowniczo-wojowniczy tryb życia. (...) Szczególną agresją wyróżniali się Scytowie... Palili, rabowali, pustoszyli. W efekcie zgromadzili fantastyczne bogactwa. Zgrabione przez nich skarby stanowią największą atrakcję wystawy. Złoto aż oślepia. Rozmiary ozdób przekraczały granice zdrowego rozsądku. Kolczyki z żółtego kruszcu długości około 10 cm, inkrustowane karneolem, czy szeroki na 5 cm diadem z nefrytami, agatami i innymi drogimi kamieniami, nie mogły być w użyciu wygodne, ale z pewnością imponowały.

„Patrzęca” gliniana figurka kobiety (kultura trypolska) powstała ok. 3500 r. p.n.e.

Biżuteria czasów Rusi Kijowskiej: paciorki plecione ze złotego drutu (XI w.) i srebrne „kolty” – zawieszki noszone przy ubiorze głowy (XII-XIII w.)

W IV wieku przed Chrystusem złotnicy osiągnęli perfekcję, jakiej mogliby im pozazdrościć artyści nowożytni. Zauważyłam diadem spleciony ze złotego drutu grubości nitki i bransolety zwieńczone maleńkimi twarzyczkami. Podobnie udekorował pierścien bransolety grecki złotnik z II wieku naszej ery. Niedoceniony prekursor surrealizmu: realistycznie oddane kobiece główki zwieńczył owadziimi skrzydełkami.

Wystawa skarbów, które przechowywała w swoim łonie ukraińska ziemia, czynna będzie do 29 czerwca, jest więc czas, aby odwiedzić ją i podziwiać bogactwa stworzone przez tysiąclecia. (res)

Zdjęcia z serwisu Muzeum Narodowego i strony internetowej „Platar” (<http://platar.org/>)

Герої світового кіно – вже україномовні!

Розмова з Андрієм Костюком, активістом громадської ініціативи „Кіно-Переклад”

– Довгий час побачити у кінотеатрі в Україні іноземний фільм озвучений українською мовою було неможливим. Це була, зрозуміло, спадщина совєтського минулого. Але чому протягом кільканадцяти років незалежності не з'явилися механізми, які стимулювали б це, що важко назвати інакше як нормальність – можливість, щоб український глядач дивився фільм своєю рідною мовою?

Андрій КОСТЮК: Причин цього кілька. Перша з них, як Ви зазначили, це інерція імперського минулого. СРСР являв собою єдиний кіноринок. Весь бізнес з закордонними виробниками фільмів вівся через Москву. Закордонні виробники теж звикли розглядати увесь пострадянський простір як єдиний ринок, а тому ще досі дехто з них продає права на прокат фільму гамузом на усі „країни СНД”. Купують ці права у більшості випадків московські фірми, які мають свої філії чи дочірні компанії в Україні. Звичайно, їм легше, простіше і вигідніше зробити дубляж фільму лише російською, надрукувавши для України кілька десятків додаткових фільмокопій.

Російські структури чинять найбільший опір переходу прокату на українську мову, бо бояться втратити український ринок. Адже український дубляж робиться в Україні і додаткова комерційна ланка в Москві стає просто неpotрібною.

До цього ще додається політичний фактор. Росія ставить собі за мету поширення свого культурного впливу в світі, особливо на постімперському просторі. Головним чинником цього впливу є російська мова. А тому Росія з усіх сил старається, щоб якомога більша частка медіа-продукції на українському ринку була російською мовою. Тому в боротьбу проти українського дубляжу включилось навіть МЗС Росії.

З іншого боку, є чисто внутрішньо-українська інерція. Десятиліттями українських глядачів привчали до російської мови в кінотеатрах. На сьогодні більшості українських глядачів все одно, якою мовою дивитись фільм: росій-

ською чи українською. Є невелика, але дуже агресивна меншість, яка категорично проти української мови. Що стосується глядачів, які надають перевагу українській мові, то до 2006-го року вони ніяк про себе не заявляли, а кінопрокатники намагались їх не помічати.

Ну і звичайно, не слід забувати про економічні чинники. Стара система кінопрокату занепала, а розбудова нової потребувала певного часу. Ще у 1998 році в Україні було лише два сучасні кінозали. Звичайно, що касові збори були недостатніми, щоб забезпечити рентабельність дубляжу фільмів українською мовою. Лише в 2004-2005 роках український кіноринок досяг достатніх розмірів, щоб дубляж фільмів українською мовою став економічно можливим.

На початку 2006 року з'явилися урядові розпорядження про поетапний перехід на дублювання фільмів українською мовою. Це вже примусило противників українського дубляжу якось обгрунтувати свою позицію. Які саме були їхні аргументи?

Компанії, які виступали проти дублювання фільмів українською мовою стверджували, що український глядач не дивитиметься кіно українською мо-

вою, що видатки на дубляж є для них обтяжливими. Але перші фільми й мультфільми дубльовані й показані українською мовою показали зворотнє. До прикладу, українська версія відомих „Тачок” („Cars”) зібрала в прокаті на 30% більше за російську. Щодо витрат на дублювання українською, то це є лише одна зі статей витрат дистриб'ютора при підготовці фільму для прокату в Україні.

Це був 2006 рік, коли з'явилася й Ваша громадська ініціатива. Чи це значить, що самих урядових заходів було мало, щоб докорінно змінити ситуацію?

Постанова уряду по поступовий перехід до перекладу фільмів на українську мову була прийнята у січні 2006 року „помаранчевим” урядом Юрія Єханурова. Фактично вона почала діяти більш ніж через півроку – у вересні. (Кінопрокатникам був наданий час, щоб належним чином підготуватися до нових „правил гри”). За цей час деякі кінобізнесмени оскаржили постанову уряду в суді. Суд першої інстанції їм відмовив. Однак апеляційний суд відбувся восени 2006 року, коли при владі вже стояв інший уряд, на чолі з Вікто-

ром Януковичем. За гуманітарний напрям у цьому уряді відповідав відомий своєю українофобією Дмитро Табачник. Годі було й очікувати, що цей уряд відстоюватиме в суді інтереси українськомовних глядачів. Тому фактично в апеляційному суді відбулася „гра в одні ворота” з прогнозованим результатом: суд скасував січневу постанову уряду, цинічно перекрутивши закон. Судді навіть примудрилися „не помітити”, що закон вимагає, щоб всі фільми перед їхнім розповсюдженням на території України дублювалися українською мовою в обо’язковому порядку. На хвилі протесту проти такого рішення суду й антиукраїнської позиції уряду й виникла громадська ініціатива КІНО-ПЕРЕКЛАД.

Чого Ви намагалися добитися і які прийняли методи?

Громадська ініціатива КІНО-ПЕРЕКЛАД почалася з акції бойкоту іноземних фільмів з російським дубляжем. Для цього був використаний сайт <http://www.pledgebank.com/kino-pereklad>. Учасники ініціативи дали на цьому сайті обіцянку не ходити на сеанси іноземних фільмів з російським перекладом. За три місяці зібралось понад п’ять тисяч учасників бойкоту. Сайт дає можливість ініціаторові обіцянки надсилати електронні листи іншим її учасникам, що дозволило учасникам контактуватись між собою.

Після цього була створена гугл-група, до якої приєдналися найбільш активні учасники обіцянки. Силами активістів був створений сайт <http://kino-pereklad.org.ua>. На ньому публікуються новини, пов’язані з українським дубляжем, зокрема інформація про фільми з українським перекладом. Наші активісти успішно провели прес-конференцію. Після цього стала з’являтися інформація про нашу групу не лише в інтернеті, а й у новинах деяких телеканалів, на радіо, в газетах. Наших людей стали запрошувати до участі в теле- та радіопередачах.

Завдяки пожертвам симпатиків, були виготовлені інформаційні матеріали (наліпки), які розповсюджувались учасниками у Києві та інших містах. Було також організовано збір електронних підписів під кількома петиціями на сайті <http://petition.org.ua>. Деякі учасники контактували з депутатами Верховної Ради. У тому, що 60 депутатів звернулись до Конституційного Суду України з приводу офіційного тлума-

чення статті закону про обов’язковий переклад іноземних фільмів українською мовою, є певна заслуга однієї з учасниць нашої ініціативи.

З інформації на Вашому сайті wynikaє, що у 2007 році, не дивившись на постанову Апеляційного суду було у прокаті багато закордонних фільмів, які все ж таки мали половину копій українською мовою. Можете трохи докладніше представити, так би сказати, картину минулого року, тобто хто все ж таки дублював фільми українською і як на це реагували глядачі, зокрема на Сході та Півдні України, де люди нібито проти української мови?

Майже всі свої фільми дублювала українською мовою фірма „B&H film distribution”, очолювана Богданом Батрухом. Це єдиний в Україні дистриб’ютор незалежний від російського кінобізнесу. (Інші дистриб’ютори є або філіями чи дочірніми структурами російських фірм, або залежать від них через інвестиції чи контракти.)

Ця фірма протягом минуло року випускала в прокат половину фільмокопій кожного фільму українською мовою, а половину – російською. Українські фільмокопії демонструвались в кінотеатрах Києва і Львова та інших міст центральної і західної України. До глядачів на Сході та Півдні українські фільмокопії не потрапляли. (Може й було один чи два винятки, але ніякою конкретною інформацією з цього приводу я не володію.)

Інші фірми теж інколи випускали фільми за схемою „50 на 50”, або навіть робили менше половини українських фільмокопій, так що навіть до Києва потрапляв тільки російський дубляж. Більшість фільмів вони випускали лише з російським звуком, інколи наносячи на невелику частину фільмокопій українські субтитри.

Українськомовні субтитри на дубльованому російською мовою французькому чи американському фільмі – „у світі” таке хіба що тільки „Літаючий цирк Монті Пайтона” міг би вигадати... З цієї кумедією, здається, покінчила прийнята у грудні минулого року постанова Конституційного Суду у відповідь на запитання Вами звернення 60-ти депутатів. В чому суть рішення прийнятого суддями та які його практичні наслідки?

На жаль, „кумедія” не скінчилась навіть після рішення Конституційного

Суду. Цим рішенням встановлено, що кожна фільмокопія іноземного фільму перед розповсюдженням в Україні повинна бути дубльована або озвучена начиткою, чи субтитрована державною мовою.

Однак Конституційний суд не став (та й не повинен був!) вдаватись в такі технічні деталі, як наприклад, на яку фільмокопію, мовою оригіналу чи дубльовану російською, наносити субтитри. Законом України „Про Кінематографію” встановлення технічних стандартів в цій галузі віднесено до компетенції виконавчої влади. Тому вимога про збереження оригінального звуку в субтитрованих фільмах зафіксована в наказі Міністра культури і туризму. Саме цей наказ став мішенню для атаки з боку деяких представників кінобізнесу. Спочатку вони розпочали брудну інформаційну кампанію, намагаючись ввести в оману чи то громадськість, чи керівництво країни, чи то самих себе. А коли ж брехня у ЗМІ нічого їм не дала, вони оскаржили наказ в адміністративному суді. Судовий процес ще не завершено. Ось така „кумедія”.

Треба подякувати керівникам Міністерства і Держкіно, за їхню тверду позицію. Незважаючи на шалений тиск, вони чітко відстоюють позицію закону і здорового глузду.

Що ж стосується рішення Конституційного Суду, то його наслідки надзвичайно позитивні. Оскільки всі копії іноземних фільмів тепер перекладаються державною мовою, то з’явилась можливість дивитись фільми з українським дубляжем в усіх кутках України. Активніше стала розвиватись індустрія дубляжу.

При цьому не порушуються і права російськомовних громадян. Адже російські фільми демонструються з оригінальним російським звуком. Нерідко буває так, що кількість російськомовних сеансів в деяких кінотеатрах перевищує кількість сеансів з українським звуком. Інколи буває навіть що й всі сеанси лише російською. Але, на щастя, таке трапляється не кожного вікенду, як це було до рішення КС.

Дякую за розмову та за внесок Вашої громадської ініціативи у те, що зараз українці з Польщі, приїхавши в Україну можуть вразі почути своєю рідною мовою героїв світового кіно.

Розмовляв Юрій ГАВРИЛЮК
Фото автора статті

Cerkiewne śpiewy z «Żurawłami»

Jak każdej wiosny, w dniach 25-31 maja 2008 r., w hajnowskim soborze Św. Trójcy odbędzie się Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej.

O szczegóły programu poprosiliśmy jego dyrektora – ks. dziekana Michała Niegierewicza.

Krystyna Kościewicz: *Komisja konkursowa już zakończyła pracę nad wyborem chórów, które wezmą udział w przesłuchaniach konkursowych...*

Ks. Michał Niegierewicz: W tym roku mieliśmy prawie 100 zgłoszeń. Niemożliwe, aby tyle chórów wystąpiło podczas festiwalu. Dlatego bardzo dużo musieliśmy odrzucić. Zakładaliśmy, że będzie 30, ale wystąpi aż 41 chórów. Jeszcze nie było aż tak wielu wykonawców.

– Z jakich krajów przyjadą wykonawcy?

– Poza chórami z Polski, tradycyjnie z Białorusi, Rosji i Ukrainy. Poza tym z Łotwy, Mołdawii, Bułgarii, Serbii i Czarnogóry oraz Niemiec. Niestety chór z Holandii przysłał za późno zgłoszenie. Ciekawostką będzie, że przyjedzie centralny chór Kościoła rosyjskiego – z soboru Chrystusa Zbawiciela w Moskwie.

– Jaki jest program festiwalu?

– Tradycyjnie festiwal otworzymy koncertem inauguracyjnym. Będzie to w niedzielę, 25 maja, o godzinie 18. Wystąpią ubiegłoroczn laureaci – zwycięzca grand prix chór z Homla i zdobywca I miejsca w kategorii chórów akademickich – chór Politechniki Warszawskiej. Od poniedziałku rozpocznie się konkurs. Uczestnicy wystąpią w pięciu kategoriach. Zaczynamy od chórów wiejskich i bardzo dobrze, że możemy dać możliwość uczestnictwa. Wykonawcy zaśpiewają również w kategorii chórów parafialnych miejskich. W kategorii chórów innych wystąpią te, które trudno zaliczyć do parafialnych czy zawodowych, jak Chór Duchowieństwa czy Chór Studium Psalmistów. Kategoria chórów akademickich będzie w tym roku silna. Jest ich bardzo dużo. I kategoria chórów zawodowych, jak „Chreszczatyk” z Kijowa czy chór z Rosji.

– Mają być też inne akcenty ukraińskie...

– Wystąpi także Męski Chór „Żurawli”. Jest to ukraiński chór reprezentacyjny, prowadzony przez Związek Ukraińców w Polsce, w którym śpiewają prawosławni i grekokatolicy z niemal całego kraju. Zdecydowaliśmy, że zaśpiewa w kategorii chórów innych. „Żurawli” znakomicie reprezentuje społeczeństwo ukraińskie.

– Festiwal to nie tylko przesłuchania, zmagania konkursowe, ale również szereg imprez towarzyszących.

– Już tradycyjnie, po raz czwarty, planujemy koncert na terenie byłej żwirowni przy Ośrodku Edukacji Leśnej „Jagiellońskiej”. Będą też koncerty muzyki cerkiewnej w parafiach Białostockiej oraz koncert w Warszawie, w kościele katolickim Najświętszego Serca Jezusowego. Jest to ogromna katedra na Pradze. W ubiegłym roku koncertowaliśmy w tym kościele po raz pierwszy. Przyszło ponad trzy tysiące ludzi. Księża są bardzo zainteresowani, dopytują się o datę tegorocznego koncertu. W Warszawie wystąpi chór z Rumunii oraz chór Wydziału Dyrygentury Uniwersytetu Pedagogicznego im. Mychajła Drahomanowa z Kijowa. To na pewno dwa dobre chóry. Oprócz tego poprowadzimy ogólnopolskie seminarium dla dyrygentów i psalmistów. Seminarium odbędzie się na terenie Szkoły Psalmistów i Dyrygentów Cerkiewnych w Hajnowce. Postanowiliśmy wykorzystać obecność specjalistów, członków jury, aby przekazali fachową wiedzę naszym psalmistom, dyrygentom, którzy są przede wszystkim pasjonatami muzyki cerkiewnej. Takie spotkania z profesjonalistami są znakomitą okazją do nauki i wymiany doświadczeń. Podczas festiwalu tradycyjnie będą także zorganizowane wystawy.

– Festiwal po raz pierwszy zakończy się nie w niedzielę, a w sobotę.

– Wyszliśmy naprzeciw oczekiwaniom uczestników, ponieważ wielu z nich chciałoby również poznać nasze okolice.

Zakończenie na str. 15

Під батутом холмищака („Київські солісти” у Білостоці)

18 березня у Підляській опері і філармонії у Білостоці відбувся концерт у рамках XII Фестивалу Людвіга ван Бетховена, заходу, якого директором є Ельжбета Пендерецька – дружина відомого польського композитора і диригента Кшиштофа Пендерецького. Серед багатой кількості знаменитих музичних колективів, які взяли участь у фестивалі, був також київський камерний оркестр „Київські солісти”, під диригуванням Богодара Которовича. Музиканти зі столиці України під час фестивалю представили твори А. Сальєрі, В. А. Моцарта, Ф. Шуберта і очевидно герою цієї музичної події Л. Бетховена.

Концерт у білостоцькій філармонії, не зважаючи на те, що був супроводжуваним концертом варшавського фестивалю, вписується у загальне явище щораз більшої присутності українських артистів на сцені Підляської опери і філармонії.

– Співпраця з українськими артистами триває вже від кільканадцяти років, але від декількох намагаємось, щоб була вона якнайбільш посиленна, – говорить директор Підляської опери та філармонії у Білостоці Марцін Наленч-Несьоловський. – До нас приїжджають солісти, диригенти. На нашу велику радість, Микола Дядюра – один з найкращих українських диригентів у сьогодинішній час, є нашим першим гостинним диригентом. Крім того приїжджають до нас Вікторія Жадько та Сергій Бурко. Співпрацюють з нами також артисти-музиканти, які

грають у нашому оркестрі. Є в нас валторніст з України, а в хорі співають українські співачки. Самі також виїжджаємо в Україну. У 2006 році ми були з оркестром у Львові. В Україні концертував також у минулому році наш хор. Зараз стараємось здобути фонди, щоб у листопаді знов побувати у Львові і Кисві.

Камерний ансамбль „Київські солісти” працює вже тринадцятий рік. За активну діяльність у справі популяризації української культури та мистецтва Міністерство закордонних справ України присвоїло йому звання „Посол української культури”.

– Початкова ідея була така, – спомінає Богодар Которович, – створити на базі молодих артистів, перспективних, дуже талановитих людей абсолютно новий колектив, який не залежав би ні від кого. І це нам вдалося зробити. Плинність у складі безперечно є, тому що в нас дуже талановиті всі музики і вони просто не затримуються в нашому колективі – ідуть або на сольну роботу, або в інші оркестри. А я з філософським спокоєм їх відпускаю.

Склад камерного ансамблю, в якому виступають лауреати українських та міжнародних конкурсів і праця диригента спричиняються до цього, що виступи оркестру вирізняє переконлива гра, насичена яскравістю виконання навіть складних творів.

– Характерним для нас є те, що ми менше граємо музики класичної і особливо старої музики, бо стару музику

грають зараз всі оркестри, а дев'яносто відсотків з них грає її погано, – говорить диригент „Київських солістів”. – Наша специфіка це музика романтична і пост-романтична, а також сучасні твори. Романтика то ця прогалина, якої грати дуже уникає багато колективів, а це тому, бо вона трудна. Коли граєш Шумана, Паганіні або Россіні, то там вже майстерністю не прикриєш, там вже треба давати серце. Це як у випадку Рахманінова або Чайковського – всю їх музику слід пропустити крізь серце.

У Польщі, як згадає Богодар Которович, „Київські солісти” виступали вже чотири рази. В основному, додає, колектив був задуманий для цього, щоб виступати за межами України:

– Наше основне завдання пропагувати українську культуру і світову культуру за кордоном, щоб більше людей знало, що ми висококультурна і така передова європейська держава. Очевидно пропагуємо й наших сучасних українських композиторів, але тільки тих, щодо яких ми впевнені, що вони підуть на світову арену. У цьому випадку я можу назвати три таких прізвища, які мають світову славу. Це Валентин Сильвестров, Євген Станкович і Мирослав Скорик. Ось і на них стараємось робити акцент.

Світову славу здобув і сам Богодар Которович – як диригент, а також як видатний скрипаль, переможець міжнародних конкурсів, член журі багатьох конкурсів і засновник Міжнародного

конкурсу юних скрипалів у Харкові. У 1999 році мер італійського міста Генуя спеціальним рейсом привіз до Києва легендарну скрипку Паганіні для двох концертів Богодара Которовича.

Для нас електризуючою вісткою було це, що маестро – це син Холмської землі, про що не забуває:

– Я народився в Грубешеві. Це маленьке містечко. В минулому році я там був і мені було дуже приємно побувати на своїй землі, там де я народився. Якимось способом всі слухачі довідались, що я з Грубешів і дуже сердечно мене вітали. Майже всі українці з Холмищини у свій час виїхали. Одні подались в Україну, інших вивезли на захід і північ Польщі. У Холмській землі залишилися практично одиниці. Я особисто підтримую товариство „Холмищина” у Львові і у Києві. Вони зі мною постійно контактують і це дуже приємно.

Вихідець з Холмищини провів юні роки у Львові, згодом працював, між іншими, як професор у Сіднейській консерваторії, а постійно живе у Києві, де завідує кафедрою скрипки Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Багато членів оркестру „Київські солісти” це його учні.

– Я навчався у класі Богодара Которовича, – говорить Тарас Яропуд – соліст ансамблю. – Він був моїм професором, а побачив мене зразу на першому курсі, це було у 1998 році, коли я поступив до академії у Києві. Тоді він запропонував мені працювати в оркестрі. Разом з тим помітив певно мої здібності і запропонував грати соло. Наша співпраця продовжується по сьогоднішній день. Він до нас відноситься, як до своїх дітей, але ми не відчуваємо якогось бар'єру, тому що він настільки молодий духом. Можна сказати, що у нас така велика сім'я. У нього нема такого погляду „зверху”, такого відчуття, що ми підлеглі – в колективі один одного поважасмо, любимо і стараємось допомагати один одному.

Звучить пафосно, але насправді, придивляючись на посміхнені лиця молодих музикантів та їх шановного диригента під час концерту в Підляській опері і філармонії у Білостоці було видно і було чути, що музика це те, що складає смисл їх життя.

Славомир САВЧУК
Польське Радіо Білосток

Cerkiewne śpiewy z «Żurawłami»

Zakończenie ze str. 13

Niedziela będzie jednak pewnym przedłużeniem festiwalu. Tego dnia planowany jest koncert w amfiteatrze hajnowskim. Wystąpi chór z Berlina. Jego przyjazd jest wynikiem wieloletniej współpracy powiatu hajnowskiego z Lichtenbergiem, jedną z dzielnic Berlina. Cieszy mnie, że ludzi coraz bardziej interesuje śpiew cerkiewny. To nie jedyny chór nieprawosławny wykonujący muzykę cerkiewną. Będzie też chór kościoła starokatolickiego Mariawitów z miejscowości Dobra koło Łodzi. Kiedyś już występował w naszym soborze, w tym roku przyjedzie ponownie z repertuarem muzyki cerkiewnej. Poza tym tradycyjnie wystąpi bardzo dużo chórów katolickich, które wykonują również muzykę cerkiewną.

– Koncert w środku puszczy na terenie byłej żwirowni zawsze odbywał się w piątkowy wieczór...

– W tym roku będzie podobnie. Koncert odbędzie się w przeddzień zakończenia, 30 maja. To dobry termin, bo przyjeżdża bardzo dużo ludzi. Koncert w żwirowni proponuje nie tylko muzykę religijną, ale także akcenty

ludowe. Ważne jest też połączenie z naturą. W tym roku pokazemy kulturę zachodnią, stąd w żwirowni wystąpi chór z Berlina, ale będą też chóry z Rumunii, Mołdawii, Ukrainy i Rosji.

– Jakich gości możemy się spodziewać?

– Jesteśmy w trakcie zapraszania gości. Na razie jesteśmy zasmuceni tym, że Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego odrzuciło nasz wniosek o dofinansowanie. Nie wiemy, dlaczego tak się stało. Wniosek niby był pilotowany, a tu raptem się okazuje, że nie znajduje się wśród rozpatrzonych pozytywnie. Czekamy na wyjaśnienie. Nie wiem, czy są to celowe poczynania, bo dla konkurencji, fundacji „Muzyki cerkiewnej”, która praktycznie podszyciła się pod hajnowski festiwal i wprowadza w błąd, bo tamten festiwal odbywa się w Białymstoku, przyznano 200 tys. zł. Na razie interweniuje, bo być może w ministerstwie nie znają sedna sprawy.

Dziękuję za rozmowę.

Rozmawiała
Krystyna KOŚCIEWICZ
Fot. autorki artykułu

Gospodarze na ułamkach «Chełmskiej Atlantydy»

Kiedy rankiem wyjeżdżałem z Bielska świeciło wiosenne słońce, ale im bardziej zbliżał się wieczór, a ja przesuwałem się na południe, tym bardziej niebo zasnuwały chmury, z których miejscami siąpił deszcz. Ot taka specyficzna anomalia – na Północnym Podlasiu często bywa o wiele cieplej niż w położonym 200 km na południe Chełmie. Do Chełma tym razem jednak nie dotarłem – za Wisznicami skręciłem z drogi Biała Podlaska – Włodawa – Chełm na Stary Brus i Urszulin. Celem mojej wędrówki była położona około 20-30 km od Danielowego grodu Wólka Tarnowska.

Do wyprawy tej doszło jakby trochę przypadkowo. Podczas rozmowy telefonicznej z Aleksandrem Kolańczukiem, dobrze znanym naszym czytelnikom przymyskim historykiem o chełmskich korzeniach, napomknąłem, że wybieram się do skansenu Tadeja Karabowicza w Holi koło Włodawy. Pan Aleksander zaproponował, abym przy tej okazji odwiedził też położoną kilkadziesiąt kilometrów dalej na południe jego rodzinną Wólkę Tarnowską w powiecie chełmskim, w której do dzisiaj mieszka jego siostra Maria, po mężu Deniszczuk, zaś jej syn Piotr prowadzi 350-hektarowe gospodarstwo rolne (dla porównania – wszyscy gospodarze niegdyśszej Wólki Tarnowskiej mieli w swoim posiadaniu nieco ponad 400 ha). To robi wrażenie – więc pojechałem...

Dalej niż na „krańcu świata”

Zdążając od północy, tablicę „Wólka Tarnowska” zobaczymy już przy blokach i budynkach gospodarczych dawnego PGR-u, położonych przy odgałęzieniu drogi z Urszulina do Sawina. Ale żeby dostać się do historycznej Wólki, trzeba przejechać jeszcze 2-3 km – tam wieś krzyżuje się z asfaltową drogą. Dojechawszy, zobaczyłem widok typowy dla stereotypowego wyobrażenia o „ścianie wschodniej” – wiejska uliczka prowadząca w prawo była „naturalnie ekologiczną” wyboistą gruntówką, za to w lewo można było „rozkoszować” zawieszenie jazdy po betonowych płytach typu jumbo (takich z dziurami). No i weź wybierz, w którą stronę jechać...

Na szczęście telefony komórkowe działają niezależnie od stereotypów, mogłem zadzwonić po instrukcje co do dalszej wędrówki. Okazało się, że trzeba jechać w lewo, drogą wymoszczoną płytami, które zresztą szybko się skończą, później skończy się wieś, ale mimo że będzie to już sprawiało wrażenie „krańca świata”, należy jechać dalej – aż do domu pod niebieską blachą, położonego u podnóża pagórka z myśliwską wieżą obserwacyjną. Ruszyłem – i wszystko okazało się zgodne z opisem, a wrażenie zbliżania się do rzeczywistego krańca świata potęgowała typowa dla przełomu marca i kwietnia szarość przyrody, wzmacnana przez ponurą pochmurność zbliżającego się zmierzchu (ostatni dzień czasu zimowego). Na szczęście następnego dnia raz po raz wyzierało słońce, rozpraszając depresyjne miazmaty wczesnej wiosny...

Okazało się, że wprawdzie dom będący rodzimym gniazdem Kolańczuków i Deniszczuków stoi na wschodnim skraju Wólki Tarnowskiej, to Bożena i Piotr Deniszczukowie mieszkają już na obszarze przysiółka Wygoda, w domu, który kupili powiększając rodzinne gospodarstwo. Teraz ich włości, w skład których wchodzi nawet spore jezioro, porożrzucane są w promieniu ok. 5 km tego obejścia – na terenach należących do Wygody, Wólki Tarnowskiej, Tarnowa, Chyliń i Chutcza.

Tulacze XX wieku

Chełmszczyzna i Południowe Podlasie to regiony, po których ukraińskich mieszkańcach tzw. koło historii, podkute ostrymi podeszwami żołnierskich buciorów, przetoczyło się w pierwszej połowie XX wieku ze szczególnie miazdzącym impetem, co rusz skazując ich na tułaczkę. Pierwsza rozpoczęła się latem 1915 roku, gdy cofające się przez armiami niemieckimi i austro-węgierskimi wojska rosyjskie pędziły na wschód prawosławnych mieszkańców Zabuzza, pałac opuszczane przez nich wsie i zasiewy, aby pozostawić wrogom „spaloną ziemię”. Większość, po kilku latach tułaczki europejskimi, a nawet azjatyckimi bezkresami upadającego Imperium Rosyjskiego, powróciła z tego „bieżenstwa”. Musieli odbudowywać spalone gospodarstwa, karczować zarośnięte pola i szukać drogi do świątyni, gdyż władze odrodzonej Polski, traktując prawosławie jak „niechlebną spuściznę zaborów”, pozwoliły na całym chełmsko-podlaskim Zabuzu odnowić działalność tylko około 40 parafii prawosławnych (większość z czterechset cerkwi zamieniona została na kościoły rzymskokatolickie lub stały zamknięte – do 1938 r., gdy je po prostu zniszczono).

Wg rosyjskich danych statystycznych w 1905 r. w pow. chełmskim mieszkało 60,2 tys. osób wyznania prawosławnego, co stanowiło 44,4% ogółu mieszkańców powiatu. W 1908 r., a więc w trzy lata po ogłoszeniu tzw. ukazu tolerancyjnego, który m.in. umożliwił dawnym greko-unionom przejście na rzymski katolicyzm, licz-

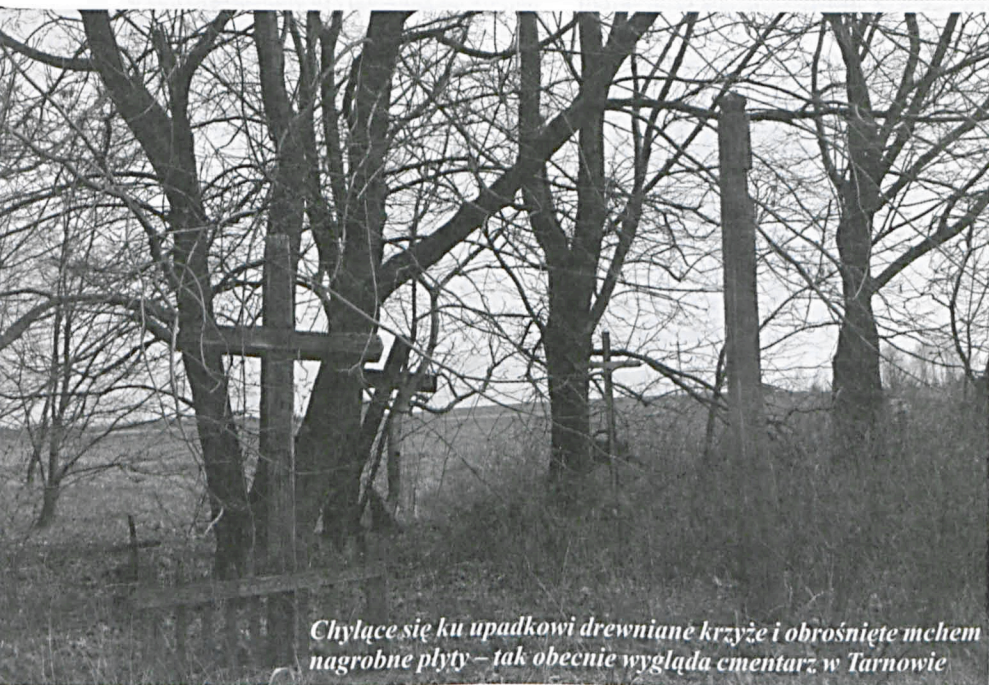
ba prawosławnych w pow. chełmskim zmniejszyła się do 48,1 tys. (27,4%). Wg polskiego spisu powszechnego przeprowadzonego w 1931 r., a więc po „bieżenstwie” i prowadzonej przez władze państwowe i kościelne akcji rewindykacji dóbr cerkiewnych i nawracania na rzymski katolicyzm, liczba prawosławnych, zarówno w liczbach wymiennych, jak i odsetku wobec ogółu, spadła jeszcze bardziej – było już ich tylko 36,8 tys. (22,6%).

Dzieła przekształcania Chełmszczyzny z obszaru niegdyś zwarcie zamieszkanego przez Rusinów-Ukraińców w narodową Atlantydę dokonało „przykrwanie” obszarów etnicznych do nowej granicy polsko-radzieckiej, ustalonej w lipcu 1944 roku. Pierwszym etapem czystki etnicznej była tzw. repatriacja do ukraińskiej SRR, podczas której w latach 1944-1946 z ówczesnego pow. chełmskiego wysiedlono 33 tys. Ukraińców (ogółem z woj. lubelskiego wysiedlono wówczas na wschód ponad 190 tys. osób – ok. 52 tys. rodzin). Ostatnim akordem była akcja „Wisła”, podczas której latem 1947 roku wysiedlono resztki ludności ukraińskiej, której udało się utrzymać na ziemi ojców i dziadów (wg danych Sztabu Generalnego WP, z terenu woj. lubelskiego wysiedlono 45 tys. osób).

Jak historia obeszła się z ukraińską Chełmszczyzną, świadczy najlepiej los cerkwi, które w tradycyjnej wsi były centrum życia duchowego. Przeglądając opracowany przez Andrzeja Saładziaka katalog „Pamiętki i zabytki kultury ukraińskiej w Polsce” (Warszawa 1993), gdy dotrzemy do obszaru określonego jako

„rejon chełmski”, co z grubsza odpowiada obecnemu powiatowi chełmskiemu, poza Chełmem nie znajdziemy żadnej cerkwi, która zachowałaby swoją pierwotną funkcję świątyni obrządku wschodniego. Przy nazwach miejscowości, w których niegdyś funkcjonowały parafie „obrzędku greckiego” (lub „ruskiego”), znajdziemy przeważnie opis zaczynający się słowami „miejsce po cerkwi” z zakończeniem „brak bliższych danych”. Pomiedzy tymi frazami można jeszcze znaleźć czas budowy i zniszczenia cerkwi – przeważnie podczas prowadzonej przez władze państwowe akcji burzenia świątyn prawosławnych w lecie 1938 r.

Takie właśnie „miejsca po cerkwiach” (na niektórych stoją obecnie kościoły rzymskokatolickie), mamy w Czerniejowie, Depułtyczach Starych (dawniej Ruskich), Kamieniu, Pokrówce i Srebrzyszczu – gmina Chełm; Brzeźnie, Husynnem i Świerżach – gmina Dorohusk; Rakolupach Dużych i Sielcu – gmina Leśniewice; Kaniem – gmina Rejowiec Fabryczny; Pawłowice – gmina Rejowiec, Rudzie – gmina Ruda Huta; Chutczu, Łukówku i Sawinie – gmina Sawin; Kuliku i Mogielnicy – gmina Siedliszcze; Busównie, Olchowcu, Syczynie i Tarnowie – gmina Wierzbica; Leszczanach i Roztoce – gmina Żmudź. W większości były to cerkwie zbudowane po likwidacji w 1875 r. na terenie Zabuzza unii cerkiewnej. Natomiast cerkwie starsze, zwłaszcza te, wobec których można było zastosować formułę „mienia pounickiego”, zostały przejęte przez Kościół katolicki i zamienione na kościoły. Tak stało się z cerkwiemi w

Chylące się ku upadkowi drewniane krzyże i obrosnięte mchem nagrobne płyty – tak obecnie wygląda cmentarz w Tarnowie

Deputykach Starych (Ruskich, cerkiew z XVIII w.), Pławanicach (1828 r.) i Podgórze (dawniej Spas – cerkiew z XVII w., możliwe że mury nawy są pozostałością wieży strażniczej z XIII w.) w gminie Chełm; Cycowie (lata 1863-1867) i Świerszczowie (XVIII w.) w gminie Cyców; Czulczycach (1905 r.) w gminie Sawin; Bezku (1867) i Siedliszczu (1910) w gminie Siedliszcze; Pniównie (XVIII w.) w gminie Wierzbica; Turowcu (1832 r.) w gminie Wojsławice; Klesztowie (1773 r.) i Żmudzi (XVIII w.) w gminie Żmudź. W stanie ruiny znajduje się XVIII-wieczna cerkiew w Rejowcu, po II wojnie światowej nie użytkowana, zaś cerkiew w Wojsławicach (1784 r.) użytkowana jest jako magazyn Muzeum Chełmskiego.

Jedyna na terenie powiatu chełmskiego parafialna cerkiew prawosławna – św. Jana Teologa – znajduje się obecnie w Chełmie (na terenie parafii czynna jest też w chwili obecnej cerkiew w Brzeźnie, odbudowana przed kilku laty).

Wiesz nie „banderowska”, raczej „czerwona”...

Ukraińscy mieszkańcy Wólki Tarnowskiej zasmakowali wszystkich „atrakcji” zgotowanych przez historię. Już na początku 1945 r. część rodziny Kolańczuków, razem z większością wólczan, znalazła się w ZSRR, dokąd „repatriowały” ich nowe „demokratyczne” władze polskie, w lipcu 1944 r. zainstalowane dzięki czerwonoarmijskim bagnetom właśnie w Chełmie (słowa „repatriacja” i „demokracja” w słowniku nowej stalinowskiej rzeczywistości nie były niczym dziwnym, bo przecież prawie całe XX stulecie było nie tylko wiekiem krwi, ale i bluznierczego kłamstwa). Potem przyszła akcja „Wisła”, również zgotowana przez „demokratyczną” władzę, która zresztą dla wielu mieszkańców Wólki była w jakimś sensie „swoja”, albowiem była to wieś raczej „czerwona” i „skomunizowana”, a nie „banderowska”.

Pan Aleksander Kolańczuk zawsze podkreśla, że akcja „Wisła”, która ogarnęła pow. chełmski w lipcu 1947 r., była w jakiś sposób powtórzeniem deportacji w lipcu 1915 r., gdy oddział wojsk rosyjskich wypędził wszystkich mieszkańców Wólki i spalił całą wieś. Po powrocie w latach 1919-1921 powracającym przyszło zimować w ziemiankach, a później żyć w biedzie i upokorzeniu z powodu „niewłaściwego” wyznania i narodowości. Nic więc dziwnego, że w okresie międzywo-

jennym wielu zobaczyło szansę na sprawiedliwość w ideach propagowanych przez Komunistyczną Partię Zachodniej Ukrainy. W 1944 r. Ukraińcy Chełmszczyzny stanęli oko w oko z praktyczną realizacją tych idei przez „Sowietów” i podporządkowany im Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego.

– We wrześniu 1944 r. – wspomina te czasy Aleksander Kolańczuk – 13 moich sąsiadów zmobilizowano do Armii Radzieckiej i prawie bez przeszkolenia brali oni udział w styczniowej ofensywie 1945 roku. Niektórzy z nich już pod Sandomierzem i w kolejnych walkach byli ranni, a inni zginęli. W tym samym czasie aresztowano szereg osób, podejrzanych o nawoływanie do nie porzucania ojcowizny w ramach tzw. repatriacji, która rozpoczęła się jesienią 1944 r. Zwolniono ich, gdy w końcu stycznia 1945 r. większość mieszkańców wsi wywieziono w rejon Odessy. Wymowne było to, że do Związku Radzieckiego nie wyjechało wielu byłych członków KPZU, byli oni natomiast inicjatorami organizacji, już w 1943 r., 40-osobowej komórki komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej. Później, pod wpływem wydarzeń w niedalekiej od Chełma wsi Wierchowiny, gdzie w czerwcu 1945 r. oddział Narodowych Sił Zbrojnych zamordował około 200 Ukraińców, a także zabójstwa kilku mieszkańców Wólki, wszyscy oni zostali członkami ORMO – zmilitaryzowanej formacji wspierającej komunistyczne siły bezpieczeństwa.

Siostrze pana Aleksandra, 80-letniej już Marii Deniszczuk, wrył się w pamięć incydent z niewiadomym oddziałem

zbrojnym, który w piątek przed Wielką nocą 1946 r. przybył do Wólki: *Przyjechali samochodami i zatrzymali się kawalek przed wsią. Mówili, żeby ktoś jeden tam poszedł do nich. I poszedł taki jeden samotny. Mówił, że jak go zabiją, to nie będzie komu po nim płakać. Poszedł i wjechali do wsi i chcieli robić zebranie. A tu każdy z bronią... Zebrania tak i nie było, a oni odjechali...*

Jak się później okazało, pisze o tym m.in. Grzegorz Motyka w książce „Panny i «rezuny»”, był to dowodzony przez „Jastrzębia” oddział Narodowych Sił Zbrojnych, który udając funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego we Włodawie, miał zamiar rozprawić się z mieszkańcami Wólki Tarnowskiej. Szczęśliwie uniknąwszy wywózki do ZSRR, stale zagrożeni przez skrajne polskie podziemie pozostali mieszkańcy wsi starali się dostosować do nowej rzeczywistości, m.in. poprzez wsparcie nowej władzy.

– W tym czasie – opowiada pan Aleksander – wielu naszych sąsiadów brało udział w referendum i wyborach do Sejmu, inni byli funkcjonariuszami milicji i organów bezpieczeństwa, służyli w wojsku. Wiesz stała się swego rodzaju fortecą ze stałymi całodobowymi posterunkami wartowniczymi, ale z zamartwym życiem kulturalno-oświatowym i religijnym. Albowiem cerkwie w sąsiednich miejscowościach nie istniały (cerkiew w Tarnowie została spalona w czasie I wojny światowej, a cerkwie w Sawinie, Chutczu i Olchowcu zniszczono w 1938 r.), zaś zachowana cerkiew w Syczynie była niedostępna. Ludzie żyli jednak nadzieją na normalizację...

80-letnia Maria Deniszczuk – jeden z ostatnich świadków ukraińskiej przeszłości Wólki Tarnowskiej

Gospodarstwo Deniszcuków w Wygodzie. W oddali zabudowania wsi Turnów

Latem 1947 r. okazało się, że na żadną „normalizację” Ukraińcy nie mają co liczyć. Informację o zbliżającym się przymusowym wysiedleniu przyniósł do Wólki ówczesny instruktor KC PPR Iwan Trusz, pochodzący z sąsiedniej Rudki, były członek prezydium Związku Patriotów Polskich, którego rodzinę już w 1945 r. wysiedlono w okolice Doniecka. Ze względu na status wsi proponował, aby wszyscy dobrowolnie wyjechali na zachodnie ziemie, bo podjęta została decyzja, że „ma tu nie być Ukraińców”. Propozycję odrzucono...

5 lipca 1947 r. Wólkę Tarnowską otoczyło wojsko, które rozbroiło miejscowych ormowców i w ciągu kilku godzin 65 rodzin musiało załadować na wozy wszystkie najpotrzebniejsze rzeczy, aby wśród płaczu kobiet i dzieci, żegnając dojrzewające łany zbóż, powędrować piaszczystą drogą do Chelma, na stację kolejową. Po bezsennej nocy na rampie kolejowej załadowano ich do transportu, który dotarł do Pasłęka w Olsztyńskim. Rodzinę Kolańczuków skierowano do wsi Lesiska, ale okazało się, że gospodarstwo przeznaczone dla nich jest całkowicie zrujnowane. W końcu Kolańczukom udało się znaleźć, dzięki zobowiązaniu się do bezpłatnej pracy u miejscowego sołtysa, dwupokojowy dom z połowy XIX w. we wsi Dobry, który dzielili z jeszcze jedną 4-osobową rodziną ukraińską.

W kilka lat po wysiedleniu spalona została ostatnia w okolicy cerkiew – w Syczynie. Obecnie na jej miejscu stoi kościół katolicki.

Na cudzym i na swoim

Pan Aleksander nie powrócił już do Wólki – po ukończeniu w 1956 r. studiów w olsztyńskiej Wyższej Szkole Rolniczej pracował na Warmii i Mazurach, m.in. społecznie prowadził audycje ukraińskie w Radiu Olsztyn, później zaś w centralnej Polsce, a po przejściu na emeryturę osiadł w Przemyśle.

Do rodzinnego domu powróciła jednak jego siostra Maria, która na wygnaniu wyszła za mąż za Leona Deniszcuka, pochodzącego z Berezówki w pow. Biała Podlaska. Gdy po zmianach sytuacji politycznej 1956 r. przed wysiedlonymi Ukraińcami otwarła się pewna możliwość powrotu na ojcowiznę, Deniszcukowie początkowo osiedli w Berezówce, gdzie mieszkali przez 2 lata. Później, już razem z rodzicami Marii – Mikołajem i Anastazją Kolańczukami, przenieśli się do Wólki Tarnowskiej, gdzie udało im się odzyskać – właściwie wykupić – gospodarstwo, w międzyczasie zajęte przez krewnego, który z racji wcześniejszego przejścia na rzymski katolicyzm nie został wysiedlony. Można by więc powiedzieć, że kolejna po „bieżenstwie” tułaczka zakończyła się szczęśliwie – powrotem, chociaż był to powrót smutny – bo na ziemię prawie całkowicie pozbawioną odwiecznych gospodarzy...

Przez pewien czas w rodowym gnieździe żyły cztery pokolenia Kolańczuków i Deniszcuków, począwszy od pradziadka Jana Kolańczuka, który dożył sędziwego wieku 98 lat (zmarł w 1964 r.), a

kończąc na jego prawnukach, z których najmłodszy, Piotr, urodził się w 1959 r. już w Wólce, wkrótce po osiedleniu się tam Marii i Leona Deniszcuków. Właśnie Piotr stał się spadkobiercą rodzinnego gospodarstwa.

Jak „bankowiec” i „profesorka” zostali rolnikami

Gdy słyszy się o gospodarzu na kilkuset hektarach, wyobraźnia „mieszczucha” podpowiada zaraz, że pewnie mieszka on w wielkiej, co najmniej piętrowej „murówance” z mnóstwem pokoi. Ja jednak trafiłem do wprawdzie zmodernizowanego, ale niewielkiego wiejskiego domku. Jak się okazało, „duży dom” Piotra i Bożeny Deniszcuków, zbudowany jeszcze w okresie przed przejściem rodzinnego gospodarstwa, stoi w Chelmie (podczas roku szkolnego pomieszkują tam dwaj młodszy synowie – licealista Igor i gimnazjalista Wiktor; najstarszy syn Jarosław jest już studentem IV roku Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie). Natomiast na wsi rodzina inwestuje przede wszystkim w powiększanie arealu i wyposażanie gospodarstwa w nowoczesny sprzęt. A także w mający głównie uzasadnienie sentymentalne remont rodzinnego domu w Wólce, w którym mieszka babcia Maria (oba obojścia oddalone są od siebie mniej więcej o kilometr).

O Piotrze Deniszcuku można powiedzieć, że rolnikiem jest zarówno z wykształcenia, jak i z przypadku. Z wykształcenia – ponieważ ukończył technikum

rolnicze w Chełmie, a następnie, idąc niejako śladami wuja Aleksandra, Akademię Rolniczo-Techniczną w Olsztynie. Z przypadku – ponieważ gdyby nie przedwczesna śmierć brata Wiktora, pewnie nadal mieszkalby i pracował w Chełmie.

Gdy w 1983 r. Piotr kończył studia, Chełm był miastem wojewódzkim, więc jego pierwszą pracą było stanowisko doradcy w Wojewódzkim Ośrodku Postępu Rolniczego. Dwa lata później zaczął pracę w Zarządzie Wojewódzkim Związku Młodzieży Wiejskiej, awansując kolejno od inspektora do przewodniczącego. Z tego okresu bardzo miło wspomina wymianę młodzieżową z obwodem rówieśkim w Ukrainie, a także z Danią, co jeszcze w „czasach komuny” dało mu możliwość zapoznania się z zachodnioeuropejskim rolnictwem. Kolejnym etapem była praca od 1990 r. w oddziale wojewódzkim Banku Gospodarki Żywnościowej, którą również rozpoczął jako inspektor, a zakończył w 2003 roku jako dyrektor.

Żona Piotra – Bożena, chociaż wychowana w sąsiednim Syczynie, swoją przyszłość wiązała z zawodem nauczycielki, do dzisiaj zresztą pracuje jako polonistka w jednej ze szkół ponadgimnazjalnych w Chełmie. Ale gdy już pracowała w szkole, ojciec zapisał ją na kurs przysposobienia rolniczego (kiedyś wymagany, aby można było formalnie przekazać dzieciom gospodarstwo), który prowadził właśnie Piotr. A potem to już było wesele...

Pracę na rodzinnym gospodarstwie w Wólce Tarnowskiej, wymuszoną sytuacją losową, gdyż po śmierci starszego brata Piotra – Wiktora, sędziwi rodzice nie byli w stanie podołać pracy na roli, Piotr i Bożena zaczęli w 1996 roku.

– Początkowo wynikało to z konieczności ratowania tego, co było rodzowym majątkiem Kolańczuków i Deniszczuków – wspomina Bożena. – Później w Wygodzie było gospodarstwo do kupienia, właśnie to, w którym teraz jesteśmy. Stwierdziliśmy, że jak jeździmy do dziesięciu hektarów, to możemy i do dwudziestu, że to będzie takie hobby. A chłopcy będą się wychowywać na wsi – czytaliśmy, że jest to teraz modne w Ameryce, że dzieci wychowują się na farmach, tym bardziej gdy to są chłopcy. Kupiliśmy to gospodarstwo, trochę podremontowaliśmy dom. Mieliliśmy w ten sposób już dwadzieścia kilka hektarów. Później okazało się, że kolejni sąsiedzi chcą sprzedać ziemię. Wtedy były to stosunkowo niewielkie pieniądze – po 500-800 zł za hektar.

Młodzi Deniszczukowie kupowali

więc ziemię, przekraczając kolejne „magiczne” liczby. Początkowo planowali, że będzie to 50 ha, ale okazało się, że wiele atrakcyjnych gruntów oferowanych przez Agencję Nieruchomości Rolnych ma większą powierzchnię, a na przetargi, podczas których są one sprzedawane, nikt nie przychodzi (dawało to możliwość nabywania ich później po cenie o 20% niższej od pierwotnej wywoławczej). Obecnie sytuacja zmieniła się diametralnie – na przetargach trwa ostra licytacja, często z udziałem „rolników z Marszałkowskiej”, a ceny za hektar zakrzaczonych nieużytków V-VI klasy osiągają nawet 17 tys. zł.

To gromadzenie „hektarów” nie było oczywiście działaniem przypadkowym, lecz wynikało z orientacji na perspektywę, które miało otworzyć przed rolnictwem wejście Polski do Unii Europejskiej.

– Zarówno zdobyte wcześniej wykształcenie rolnicze – mówi Piotr, – jak i praca zawodowa w banku, a więc i wiedza oraz praktyka ekonomiczna dały możliwość bardziej globalnego patrzenia na rolnictwo, jakby innym wzrokiem, tak że mogliśmy zobaczyć to, czego inni nie widzieli. Później, w 1999 roku, ukończyłem podyplomowe studium o integracji europejskiej w Instytucie Prawa Rolnego PAN. Tam dowiedziałem się dokładnie, jak funkcjonuje Unia Europejska i jakie można z tego czerpać profity. Kupując ziemię, liczyliśmy już na to, że Polska wcześniej czy później będzie w Unii i dzięki temu będzie z tej ziemi godziwy chleb.

Gdy jednak Deniszczukowie zaczęli swoją działalność, rolnicy uważali się powszechnie za najbardziej poszkodowaną przez zmiany ustrojowe grupę społeczną i nikt w ten godziwy chleb z pracy na roli chyba nie wierzył. Tak było też w przypadku ich nowych sąsiadów, którzy uważali, że praca na roli jest zajęciem dla ludzi niewykształconych, „skazanych” przez los na bycie rolnikami.

– W opinii tutejszych mieszkańców – wspomina nie tak znowuż odległe czasy pani Bożena – byliśmy ludźmi wykształconymi, więc wszyscy się w głowę pukali, że jak to – ona „profesorka”, on dyrektor, a kupują tutaj hektary i tyrają na ziemi. Kiedyś na drodze do nas było takie blocko, że maszyny czy nawozy trzeba było przy szosie przeladowywać na przyczepę, bo samochód, który to przywoził, nie wyjechałby stąd do lata. Gdy okoliczni sąsiedzi pomagali nam to przeladowywać, jeden z „życzliwych” zapytywał, czy jeszcze sznur sobie zamówiliśmy, bo zginiemy w tych glinach i bagnach.

Tak było do pierwszego zbioru plonów. Były zboża i buraki, których wtedy posadziliśmy 12 ha – też wszyscy pukali się w głowę, że „zginiemy marnie”. Ale kiedy wykopaliśmy buraki na przyzmę, po którą przyjechało 20 ciężarówek i były za to konkretne pieniądze, to sąsiedzi w końcu nabrali, że tak powiem – respektu do tego, co robimy...

Praca i plany

W chwili obecnej gospodarstwo Piotra i Bożeny Deniszczuków liczy 350 ha. Specjalizuje się głównie w produkcji zbóż i rzepaku (grunty orne to 220 ha). Przeciętne roczne plony to około 300 ton pszenicy, 100 ton żyta i 100-150 ton rzepaku. Oczywiście znaczny wpływ na plony ma pogoda, która może zmarnować wysiłek rolnika, tak jak to miało miejsce podczas niedawnej suszy stulecia. Do gospodarstwa należy też około 100 ha lasów, zaś pozostałe 30 ha to stawy rybne, jezioro, łąki i nieużytki, na których pasą się daniele i jelenie. Całości dopełnia stado, około 10 sztuk, koni zimnokrwistych.

Żeby obejść wszystkie pola należące do Deniszczuków, trzeba by się dobrze namęczyć, a coś dopiero to uprawić. Gospodarstwo tej wielkości to już właściwie firma, więc może gospodarz siedzi w fotelu i tylko wydaje rozporządzenia, jak dyrektor...

– Pracujemy wszyscy – zapewnia jednak Piotr. – Najwięcej pracy jest w żniwa, ale wtedy akurat cała nasza „młodzieżówka” jest w domu. A więc trójka chłopców i ja to już czterech. Żona to spina organizacyjnie – kuchnia, „catering”, telefony... Po kilka dni pomagają też sąsiedzi, którym czasami za to płacimy, czasem biorą drewno, albo później robimy coś dla nich naszymi maszynami. Odbyna się to więc trochę na zasadach wzajemnej pomocy sąsiedzkiej lub bezgotówkowego barteru. A gdy trzeba, to zatrudniamy parę osób – powiedzmy sezonowo na 2-3 tygodnie.

To co rolnik zbierze, trzeba sprzedać. W przypadku zbóż i rzepaku bardzo pomocny okazuje się Internet, w którym od pewnego czasu funkcjonuje kilka serwisów będących wirtualnymi giełdami płodów rolnych.

– My jesteśmy w tej dobrej sytuacji, że mamy duże partie towaru i praktycznie sprzedajemy wszystko na giełdach internetowych – mówi Piotr. – Oczywiście jeżdżą tacy „domokrądcy” i próbują na swój sposób „oszukać”, czyli taniej kupić drożej sprzedać. My swoje produkty

Jelenie i daniela – zwierzyzna w rolniczych obejściach raczej rzadko spotykana...

zglaszamy od razu do Internetu i czekamy na ofertę. To musi być partia na duży samochód ciężarowy – minimum 25-30 ton, w zależności od zboża, ale im większa partia, tym łatwiej negocjować cenę. Potem tylko przyjeżdża samochód, my to ładujemy i jest już sprzedane. Tu akurat jest dobrze – z rzepakiem czy zbożem. Ale jeżeli chodzi o rynek zwierzęcy, to jest tu dużo, powiedziałbym nawet, że pasożytów, czyli różnego rodzaju pośredników pomiędzy rolnikiem a producentem czy eksporterem mięsa. Państwo też na tym traci, bo ci ludzie nie są zarejestrowani i nie płacą żadnych podatków.

Jednak w przypadku gospodarstwa Deniszczuków hodowla jest tylko niewielkim dodatkiem do podstawowej produkcji, którą są rzepak i zboża. Gdy policzymy wszystkie przychody, a także dopłaty unijne, wychodzi suma rzeczywiście dająca „godny chleb”. Jednak entuzjazm szybko spada, gdy trzeba wziąć pod uwagę koszty osiągnięcia tego przychodu, jak też konieczność stałych inwestycji. Okazuje się więc, że jest to chleb godny, ale wcale nie „lekki”.

– Suma dopłat jest spora – przyznaje Bożena, – ale koszty też są olbrzymie. Zboża znacznie podrożały, ale bardzo podrożały też nawozy, niektóre nawet w granicach 60-80%.

– Po prostu pośrednicy, ten cały „sektor okolorolniczy” – komentuje z ironią Piotr, – mocno czuwa, żeby za dużo pieniędzy rolnikowi nie zostało. Aż tak duży wzrost cen nawozów nie ma żadnego uzasadnienia ekonomicznego, bo na razie nic, co jest potrzebne do ich produkcji, nie podrożało...

Prowadzenie nowoczesnego gospodarstwa to jednak nie tylko wydatki na bieżącą produkcję, ale też planowanie i inwestycje, w tym w nowe rodzaje produkcji, jak chociażby paliwa odnawialne.

– To jest taka gałąź, która wiecznie wymaga inwestycji – stwierdza Piotr. – Na dzień dzisiejszy moglibyśmy wiele rzeczy robić, bo planów mamy bez liku. Możemy tutaj uprawiać rośliny energetyczne, przetwarzać słomę na brykiety. Bardzo się tym interesujemy, bo Polska zobowiązała się, że od 2010 roku 10% energii musi być wytwarzane z paliw odnawialnych. A więc elektrociepłownie muszą spalić w takim procencie słomę, zrębki drewniane czy siano, bo inaczej będą musiały płacić ogromne kary. Tu jest duże pole manewru, ale żeby coś takiego zrobić, to też trzeba kupić maszyny, a to wydatek ok. 300 tys.

Jak się jednak okazuje, jest specjalny program unijny, w ramach którego rolnik ma możliwość odzyskania połowy kwoty netto włożonej w tego rodzaju inwestycje. Tak więc jest już zamówiona rębarka, za pomocą której będzie się mielić krzaki z lasów i nieużytków na paliwo dla elektrowni. W ramach innego programu, na modernizację gospodarstw wiejskich, Deniszczukowie kupują duży nowy kombajn, a w dalszej kolejności jest zaplanowany zakup nowoczesnego ciągnika i nowych maszyn rolniczych.

Kolejny pomysł to produkcja czystej energii elektrycznej – postawienie małej elektrowni wodnej na rzeczce wypływającej z jeziora oraz wiatraków. To już inwestycje, w które musiałyby zaangażować

się wyspecjalizowane firmy. Nie wiadomo też, czy okaże się możliwy do zrealizowania z przyczyn... właśnie ekologicznych. Okazuje się bowiem, że grunty należące do Deniszczuków położone są na terenach chronionych – w granicach Chełmskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, a część nawet w otulinie południowej enklawy Poleskiego Parku Narodowego, który graniczy z polami wsi Tarnów. Do tego można dodać jeszcze brak zainteresowania władz gminy Wierzbica, do której należą Wólka Tarnowska i Wygoda, tego rodzaju innowacjami.

– Ostatnio porządkowałam swoje dokumenty – mówi Bożena, która była radną gminną w latach 2002-2006 – i znalazłam notatki, w tym moje wystąpienie na Radzie Gminy, kiedy uchwalaliśmy studium uwarunkowań przed projektowaniem planu zagospodarowania przestrzennego. Wnosiłam wtedy, ale niestety tylko ja głosowałam za tym, żeby zaplanować na obszarze gminy tereny pod elektrownie wiatrowe i wodne, bo idą czasy energii odnawialnych. Ale wtedy o tym chyba jeszcze nikt w Wierzbicy nie słyszał, no to się wszyscy tak pukali... To było w 2004 roku – czyli tak zupełnie niedawno...

Przyszłość na śladach historii

Na razie pieniądze, które pozostają po zakupach środków produkcji i inwestycjach w maszyny rolnicze, Deniszczukowie planują nadal wydawać przede wszystkim na powiększenie arealu swego gospodarstwa, dopóki są jeszcze ofer-

Pozostałości prawosławnego cmentarza w Syczynie

ty sprzedaży gruntów. Później chcieliby inwestować w agroturystykę, w tym uwzględniając zniszczony w latach 40. narodowy koloryt Chełmszczyzny.

– Odleglejsze plany są takie – mówi Bożena, – żeby nad jeziorem, które tutaj mamy, postawić dom, może później zająłby go ktoś inny, który wystrój, aranżację nawiązywał do tej ludności, która tutaj mieszkała. Wujek mówił, że tutaj było około 200 chałup na Wólce, to była potężna wieś, i praktycznie wszyscy to byli Ukraińcy, więc chcielibyśmy nawiązać w ten sposób. Już jest kilka pomysłów, jak to miejsce miałyby się nazywać – jeden z nich to „Chutor Deniszczuki”. Wystrój by to nawiązywało do ukraińskiej historii na tym miejscu.

Chcielibyśmy jeszcze utworzyć nad jeziorem coś na kształt ścieżki przyrodniczej, być może arboretum. No bo sentyment sentymentem, historia historią, ale czasami są takie, że to wszystko musi się samofinansować. Pomysł na to, żeby to miejsce na siebie zarabiał, jest taki, żeby robić tu jednodniowe czy dwudniowe „zielone szkoły”, bo byłaby tam również baza noclegowa czy pole namiotowe. Można też robić spotkania integracyjne dla firm, zakładów, co w tej chwili jest bardzo modne – „na topie”. Mamy też nieużytki porośnięte krzaczorami, mamy swój las, więc możemy również udostępnić teren do crossów, do paintballa.

W zasadzie mamy wszelkie warunki ku temu, żeby przyjmować turystów z różnych grup wiekowych, różnych zainteresowań. Bo to może być i rodzina z dziećmi, a może być również grupa biznesmenów, dla których atrakcją jest bieganie po lesie ze strzelbą napełnioną farbą czy przecinanie kawałka drewna piłą „twoja – moja”, bo tak się odbywają te spotkania integracyjne. To co dla nas jest oczywistą codzienną pracą, może być dobrą atrakcją.

Atrakcją, zwłaszcza dla gości z dalszych terenów Polski i Europy mogłaby być też, jak w przypadku południowo-wschodniej części obecnego woj. podlaskiego, kultura ludności ukraińskiej i zabytki sakralne. Zabytki jednak zostały już skutecznie zniszczone, a ich twórcy i opiekunowie – wypędzeni. Pozostały nieliczne rodziny, tak jak Deniszczukowie, w których już tylko najstarsze pokolenie posługuje się językiem ukraińskim, a młodzi tylko w ograniczony sposób mogą podtrzymywać swój związek z etnicznymi i religijnymi korzeniami, także dlatego, że prawie nie mają rówieśników wśród „swoich”. Do tego dochodzi presja otoczenia, bardzo często uprzedzonego do wszelkich oznak ukraińskości i religijnej odmienności.

Wólka Tarnowska należała niegdyś do parafii w Tarnowie, a później w Syczynie. Obecnie na miejscu cerkwi w obu wsiach stoją katolickie kościoły. W samej

Wólce przed wojną miały być tylko dwie rodziny rzymskokatolickie, a w chwili obecnej prawosławny *batiuszko* (dawniej z Chełma, a obecnie z Włodawy), gdy przyjeżdża z modlitwą, odwiedza tylko dom Piotra i Bożeny Deniszczuków w Wygodzie, a w Wólce matkę Piotra – Marię Deniszczuk i jeszcze dwa domy, w których też mieszkają tylko staruszki. Jak mówi Piotr, cała obecna chełmska parafia prawosławna to około 90 rodzin, przy czym rodzina to często jedna czy dwie starsze osoby.

Taka jest ta ziemia, którą wspomniany już poeta Tadej Karabowicz, który urodził się w Sawinie, a wyrastał w Karczunku, a więc wsiach niedalekich od Wólki Tarnowskiej, nazwał „Chełmską Atlantyda”. Żegnałem się z nią w promieniach przymglonego przedwiośnianego słońca. Spośród wszystkich „zakerzońskich” regionów, historia Chełmszczyzny jest bez wątpienia najbardziej tragiczna. Jednak dzięki obcowaniu z gościnną rodziną Deniszczuków wracałem do Bielska, czując w sercu ciepło. Na pewno też na długo zapamiętam smak pszenicznego chleba upieczonego przez Bożenę i dziczyzny upolowanej przez Piotra, od dziesięciu lat zapalonego myśliwego (no bo przecież zwierzyzna przychodzi tu prawie na podwórze)...

Jerzy HAWRYLUK
Zdjęcia autora artykułu

«Українського цвіту по всьому світу...» Від 60-ти років ця приказка актуальна також коли говориться про Австралію, адже у країні кенгуру і «ведмедика» коали живе сьогодні кілька десятків тисяч українців, між якими і ці, котрих коріння у «Закарзонні». Саме це можна сказати про Марійку Галабурду-Чигрин, якої батько народився та виростав у селі Старе Брусно біля Любачева. Вона сама народилася вже у Бельгії, а з 1977 року проживає у Австралії, де м.ін. протягом 15-ти років працювала в українському відділі радіостанції SBS, та до сьогоднішнього дня співпрацює із українською пресою. В цьому числі нашого журналу хочемо Вас ознайомити зі статтею пані Марійки про життя та діяльність української громади Австралії, а в чергових – із її спогадами з подорожі до Брусна, у яку родина Галабурдів виправилася у 1975 році.

У країні кенгуру – з пам'яттю про Україну

Українська діаспора в Австралії є наймолодшим українським поселенням у світі. В 1947-му році прибуло до Австралії кілька десятків українських родин. Та Еміграційний уряд, як і Статистичне бюро тоді ще не розділювали емігрантів по національностях. Так, що не можна устійнити, скільки тоді прибуло українців.

А тому, що в 1948-му році українці масово прибули до Австралії – початок української діаспори в цій країні датується саме цим роком. Тобто цього року припадає 60-тиліття української діаспори в Австралії.

До того часу українців в Австралії майже взагалі не було. Є лише деякі інформації про те, що були поодинокі українці, які по Першій світовій війні приїхали сюди з групами росіян, через Манджурію та Китай.

Статистика останнього перепису населення з 2006-го року подає, що на території Австралії живе 37.574 українців. Не можна однак уважати, що це точне число, тому, що ті, які родилися в Австралії, подаються в статистиці як австралійці, коли ми їх зараховуємо як українців. Приклад зі мною. Я українка, роджена в Бельгії, бельгійська громадянка, але моє українство я ніяк не можу вказати у переписі населення, хіба тим, що розмовляю в хаті українською й належу до української Церкви...

У початках свого перебування в Австралії українці почали своє життя

з нічого. Відсутність старої еміграції, брак власних домів, організацій не давали можливостей оминати перші важкі роки життя. Не було зв'язку з Рідним Краєм. Люди не знали англійської мови. Та тяжкою працею українське громадське життя поступово підносилося.

Майже всі українці поселились по містах і працювали чи ще працюють у різних галузях промислу. Покоління, які родилися й закінчили школу в Австралії, працюють по своїх професіях. Є в нас багато лікарів, дентистів, правників, вчителів, інженерів, комп'ютерних спеціалістів та кілька підприємців.

Розселились українці в околицях найбільших індустріальних міст Австралії – біля Сіднею (де їх найбільше),

Мельбурну та Аделаїди. Менші скупчення виникли в Перті, Брізбені, Ньюкастлі, Волонгонзі, Джілонгу, Саншайні та невеличка громада в столиці Австралії Канбері й недалеко від неї Квінбієні.

У кожному зі згаданих міст діє Українська Громада, Спілка Української Молоді (СУМ), Пласт, Союз Українок, українська школа, кредитівки, відділ Наукового Товариства ім. Т. Шевченка та ряд суспільно-політичних організацій, мішані хори, танцювальні групи, ансамблі бандуристів, аматорські театральні гуртки. Існують сумівські та пластові таборів площі, де молодечі організації відбувають свої літні табори, свята та розважальні імпрези.

Дім Спілки Української Молоді в Сіднеї

Найбільш успішним аспектом зовнішніх зв'язків української спільноти в Австралії треба уважати виступи наших мистецьких ансамблів та поодиноких мистців. Успішними концертами та участю в збірних імпрезах українські мистецькі одиниці здобули собі велику популярність і визнання. Вони популяризують наше мистецтво серед австралійської спільноти, доводять до уваги публічної opinio українську спільноту в Австралії та в загальному збуджують в австралійському докільлі зацікавлення українською проблематикою та Україною.

По всіх українських скупченнях діють суботні школи й садочки. Відколи постала Фундація Українознавчих Студій в Австралії – діє Лекторат Українознавства в сіднейському Макворті Університеті та в мельбурнському Монаш Університеті. По деяких штатах австралійський уряд визнав українську мову як предмет до матуральних іспитів.

Центральним представництвом всіх українців у країні та їх репрезентантом перед урядом є Союз Українських Організацій Австралії (СУОА).

Матеріальні надбання українців в Австралії за 60 років поселення такі, що ледве чи якісь з наших спільнот в інших країнах могли б похвалитися за такий короткий час такими досягненнями. У першу чергу впадає у вічі велика кількість Народних Домів і церков у порівнянні до нашої численності. Спричинене це великою віддаллю між скупченнями наших поселенців, які розкинені по цілій Австралії.

Тому, що український нарід у самостійній Україні переживає економічну, екологічну і культурну кризу, а мережа охорони здоров'я там знаходиться в жалюгідному стані, то не дивно, що українська діаспора Австралії уважає головним завданням надсилати гуманітарно-медичну допомогу. На велике визнання заслужив тут Союз Українок, а перед утій допомозі веде Українське Лікарське Товариство. Допомога ця у вигляді ліків та медичних приладів була доставлена в лікарні Коломиї, Снятина, Києва, Луцька, Кременця, Івано-Франківська та Львова. Наші лікарі їдучи в Україну везли з собою хірургічні інструменти. Вели там показові операції, консультації, читали медичні лекції.

Після здобуття Україною незалежності український уряд та чільні її політичні діячі виявили своє зацікавлення тихоокеанським регіоном, зокрема Австралією та Індонезією. З цього приводу ми, як організована спільнота, вітали між нами представників Міністерства Закордонних Справ України та амбасадора України в Індонезії. Під час тих зустрічей було піднесене питання

відкриття Генерального консульства України в Сідней. Відбулося воно напередодні Олімпіади в травні 2000 року. 5 років тому, у березні 2003 року в Канбері відкрилася Амбасада України. Почалася нова сторінка у зв'язках України з Австралією в першу чергу й з українською тут діаспорою.

Підтвердженням цього є акція „Незгасима свічка”, яка почалася саме в Австралії. Це спільний проєкт МЗС України і Світового Конгресу Українців, схвалений Секретаріатом Президента України, якого метою є відзначення по всьому світу 75-ї річниці Голодомору. Мандрівка символічної свічки (смолоскипу), яка буде передаватися через 33 країни світу, в яких діють активні українські громади, завершиться у листопаді в Києві. Посвячення та передача незгасимої свічки відбулася у неділю 6 квітня 2008 року в столиці Австралії Канбері, біля пам'ятника жертвам Голодомору, який стоїть на подвір'ї церкви Св. Миколая.

В акції взяли участь місцеві громадяни, які разом з гостями з Сіднею, Брізбену та Мельборну сформували похід, на чолі якого молодь СУМ-у і Пласту несла великий напис „Україна пам'ятає, світ визнає”. Передували в поході, який йшов у напрямку пам'ятника жертвам Голодомору, дівчата з церковними хоругвами й хрестом. У поході над головами учасників його майоріли український та австралійський прапори. Очевидці, які пережили Голодомор – пані Кривошия та пані Янечко, хоч вже похилого віку, йшли разом з усіма присутніми, щоби пом'янути черговий раз, тих, хто став жертвою Голодомору 1932-1933 років.

Всі присутні створили навкруги пам'ятника, на території церковної площі живий ланцюг і смолоскип передавався з рук до рук, що було надзвичайно зворушливо й кожний мав нагоду задуматися над трагедією нашого народу, який втратив мільйони людей і цвіт інтелігенції й багато працюючих, чесних рук хліборобів. Зокрема наша молодь, сумівці і пластуни, виявили неабияке зацікавлення акцією.

Згодом смолоскип був переданий в інші українські громади штатів Новий Південний Уельс та Вікторія, а 17-го квітня Посол України й Голова СУОА повезли його до Торонта в Канаді.

Марійка ГАЛАБУРДА-ЧИГРИН
Фото авторки статті

Амбасадор України Валентин Лохомайтіс тримає смолоскип, незгасиму свічку, яка зараз передаватиметься з рук до рук присутніх

Rytmy ze stepów i połonin

(Ukraińska muzyka w Polsce)

Popularność ukraińskiej muzyki w Polsce, mimo jej faktycznego (z nielicznymi wyjątkami) braku w oficjalnych mediach, jest z jednej strony pewnym fenomenem, a z drugiej świadczy o tym, że wytrawniejsi słuchacze w Polsce jeszcze nie wymarli. Podobnie sytuacja ma się w stosunku do np. muzyki czeskiej czy z krajów byłej Jugosławii – część Polaków ma po prostu w sobie sentyment do słowiańskich dźwięków nie tylko stricte ludowych, ale także przewijających się w innych stylach muzycznych. Nie twierdzą oczywiście, że każdy wybrany losowo meloman w Polsce jednym tchem wymieni ileś tam ukraińskich kapel, które albo słucha, albo chociaż słyszał, jednak ludzi takich w Polsce jest naprawdę sporo i pochodzą oni z zupełnie różnych środowisk czy nawet (a może przede wszystkim) subkultur czy „neoplemion”, jak to ostatnio antropologowie mają w zwyczaju określać nieformalne grupy społeczne.

Zacznijmy zatem od tak zwanego modnie z angielska „mainstreamu”. Tutaj w zasadzie poza Rusłaną, która znana jest szerszej publiczności czy to z Eurowizji, czy to z jej koncertów w Polsce, czy też po prostu z dyskotek oraz bardzo dobrą rockową grupą „Okean Elzy”, pokazywaną sporadycznie w TV, nie doszukamy się wiele więcej. Co prawda pojawienie się nowej płyty kijowskich „Hajdamaków” (krążek „Kobzar”, który niedawno został nagrany właśnie w Polsce i to w studio używającym jeszcze techniki analogowej) w większej sieci sprzedaży (EMPiK) przynosi pewną nadzieję, że coś się w tej ma-

terii zmieni (poza tym zbliża się Euro 2012 – być może mainstream zareaguje prawidłowo), ale to jeszcze daleka droga – choć oczywiście cieszy atak „Hajdamaków” na szerszy rynek, bo i zespół zacny, i nisza do wypełnienia.

Zdecydowanie lepiej w kwestii znajomości ukraińskiej sceny muzycznej prezentuje się szeroko rozumiane podziemie, tudzież nisza muzyczna – od sceny folkowej aż do metalu.

Folk ukraiński ma się dobrze nad Wisłą od czasów, gdy lubelska „Orkiestra p.w. Św. Mikołaja”, jedna z pierwszych folkowych w dzisiejszym słowa znaczeniu, ruszyła w Bieszczady celem muzycznych poszukiwań. W ten sposób powstał z martwych „Jawornik” oraz wykształciła się scena folk, która do dziś czerpie garściami z tradycji łemkowskich, bojkowskich, huculskich i dalszych. „Orkiestra” niedawno wróciła z trasy koncertowej po Ukrainie, a na jesieni szykuje się kolejna trasa. Wielkie zasługi w tymże działaniu ma także stołeczna „Werchowyna” kultywująca dawne słowiańskie pieśni wielogłosowe, nie tylko obrzędowe. Podobnie „Muzyka z Drogi”, wywodząca się ze studenckiego środowiska „Werchowyny”, są to ludzie, którzy nie tylko śpiewają ukraińskie pieśni, ale także przywożą je z wypraw etnograficznych, głównie na Polesie. Znakomitą pracę wykonuje „Czeremszyna” z Czeremchy (Festiwal „Z Wiejskiego Podwórca”, który od dawna zaprasza i te młode, i te już bardzo znane ukraińskie zespoły m.in. „Hołos” czy „Bożyczi”), a także inna lubelska grupa – Kapela „Drewutnia”.

Działają też ukraińskie załogi. Między innymi olsztyńska „Horpyna” i „Berkut” (na jednym pniu wyrosłe), gdański „Chutir”, formalnie krakowskie „Dzikie Pola” (dość regularnie koncertujące w krakowskich klubach z różnymi projektami, w tym ukraińsko-gruzińskim), czy też taneczne folkowa „Krajina Mrij” – są to już daleko idące przeróbki rdzennego folku oraz kompozycje własne bazujące na ukraińskim brzmieniu. A przecież działają też ludowe zespoły łemkowskie i to złożone głównie z młodzieży – „Lemko Tower”, „Okmel” czy „Wereteno”, któremu matkuje nasza Julia Doszna kochana, od lat będąca trwałym fundamentem sceny folk.

Warto także pamiętać o tych wykonawcach, którzy na stałe przenieśli się ze swą działalnością artystyczną z Ukrainy do Polski – znakomitą śpiewaczkę Olenę Leonenko czy jazzmankę Roksanę Vikaluk spotkać można w Warszawie nie tylko w muzycznym klubie czy teatrze, ale także po prostu na ulicy czy w tramwaju.

Niesłabnącą popularnością, nie tylko w środowisku tych, którzy na punk-rocku się chowali, cieszą się legendami „The Ukrainians” z Leeds (z Peterem Solowką, który choć nieczęsto już grywa z zespołem, na festiwal do Czeremchy przybył i płytę koncertową z zespołem wydał). Wielką sławą w Polsce wśród miłośników stylu folk cieszą się Tafijczukowie, Roman Kumtyk i jego „Czeremosz” (nagrali z „Mikołajami” znakomitą płytę, która w 2007 roku zdobyła „Wirtualne Gęśle”, czyli laur przyznawany w internetowym plebiscycie, w którym każdy może wziąć

udział – o czymś to świadczy), a także kijowskie „Drewo” z charyzmatycznym Jewhenem Jefremowem. Ich koncerty w Polsce zazwyczaj gromadzą komplet publiczności, choć wydawałoby się, że to niszowa i trudna muzyka. Tak samo popularne są warsztaty tradycyjnych pieśni ukraińskich prowadzone regularnie przez śpiewaków „Drewa” w różnych miejscach w Polsce.

„Hajdamaky”, „Drymba da Dzyga”, „Mandry”, „Perkalaba” – te nazwy nie są obce fanom folkrocka w Polsce. „Mandry” wyznacza także pewien styl grania oscylujący między imprezowym, rozrywkowym i prostym graniem a folkiem. „Komu Wnyz” to dla odmiany legenda wśród fanów mrocznych brzmień. Ale nie tylko oni z tego typu grania są w Polsce znani – czego dowodem jest wydana w 2001 roku składanka „Dark East”, poświęcona mrocznej nucie z Europy Środkowej, na której Ukrainę reprezentowały m.in. „Grey Scale”. Było to wydawnictwo pionierskie, które przecierało szlaki ukraińskiemu gotykowi i neofolkowi w Polsce.

W metalu jest podobnie – spora część miłośników najcięższych, ekstremalnych dźwięków zna kapele z Ukrainy, w tym środowisku jest to rzecz raczej normalna, fani metalowej muzyki należą do najwierniejszych odbiorców swojej muzy (a i ja sam chowałem się na tej muzyce, więc pamiętam doskonale, jakie klimaty panowały). To samo dotyczy folkmetal, a tu i ówdzie pojawiają się informacje o lokalnej współpracy muzyków z obu krajów.

Ostatnio także doszło do ożywionych kontaktów muzycznych między częścią „Kapeli ze Wsi Warszawa” i częścią nieistniejącej już „5’Nizy” – powstał międzynarodowy skład „IncarNations”, udanie koncertujący w Polsce. „Hajdamaky” dla odmiany są już po słowie z legendą polskiej sceny alternatywnej – grupą „Vo-oVoo” i już latem należy spodziewać się plenerowego, wspólnego grania (np. 19. lipca w Lublinie).

Tak samo „Tanok na Majdani Konho” i „Tartak” już dawno wpisały się w polski i ukraiński kanon hip-hopowy, a współpraca trwa nie od wczoraj. „Tartak” grał w Warszawie na „Skrzyżowaniu Kultur” wspólnie z „Hulajhorodem”, na tej samej imprezie obecni byli również „Karpătiany”. Na „Etnicznych Inspiracjach”, które od lat zawsze późną jesienią odbywają się na warszawskim Rakowcu, praktycznie zawsze przewija się ukraińska nuta...

„Burdon” w warszawskiej PraCoVni

Tak samo warto podkreślić popularność w Polsce wśród fanów post-punkowego grania (i nie tylko – wielu folkowców zawitało na koncerty tejże formacji) grupy „Ot Vinta”, która na bazie rockabilly stworzyła rodzimą ukraińską odmianę tegoż nurtu, nazwaną dowcipnie ukra-billy, a będącą swoistym miksem rzeczowego rockabilly z ukraińskim folkiem.

Mam wrażenie, że scena folkowa (łącznie z neofolkiem i jego legendą „Wieża Chmar”), punkowa, hip-hopowa, metalowa, i gotycka jest najlepiej obeznana w ukraińskiej muzyce z tego prostego powodu, że jest to muzyka z jednej strony niszowa i wymaga wyrobionego i rozumiejącego słuchacza, z drugiej pewna jej elitarność, mimo pozornie trudniejszego dostępu, powoduje, że trafia ona dokładnie do tego słuchacza, do którego jest skierowana. I chociaż oficjalne radio czy TV niespecjalnie przykładają się do nadawania w sensownym czasie antenowym ukraińskiej muzyki popularnej to już, można rzec specjalistyczne (środowiskowe) rozgłośnie radiowe typu RadioWiD (tu wielokrotnie można usłyszeć np. „Czur” czy „Tiń Soncia” oraz regularnie ukraiński folk) czy Radio Ulicznik (klimaty okołopunkowe z „Perkalabą” włącznie) nie mają problemu z emisją ukraińskiej nuty dla konkretnego słuchacza. I o to tak naprawdę chodzi.

Sporo ludzi ma dosyć codziennej, plastikowej papki, którą karmi medium pokroju MTV – i zaczynają szukać chociażby w Internecie, a tam przy odpowiednim wysiłku znajdują. Wielka w tym zasługa także portali w stylu You Tube czy My

Space. Niezbicie wynika z tego, że „podziemie” bije na głowę media oficjalne w promowaniu ukraińskiej muzyki w Polsce. Może zatem „mainstream” powinien prześpać się z tym tematem i zamiast odcinać się od podziemia zaczął czynić podobnie?

Jednak co by nie robić i jakby się nie starać – bez koncertów na żywo nie ma promocji muzyki, jest to na tyle oczywiste, że nie wymaga głębszych wyjaśnień. Na szczęście ukraińska nuta grana na żywo (czy generowana elektronicznie w klubach przez DJów) przy znikomym wsparciu oficjalnie-medialnym jest w Polsce jak najbardziej obecna. Od małych sal koncertowych warszawskiego Muzeum Etnograficznego, gdzie podczas większych imprez czy to bożonarodzeniowych czy noworocznych można usłyszeć np. „Ranok” czy „Hiloczke”, poprzez plenerowe koncerty „Hajdamaków” gromadzące tłumy (np. na Wodostocku czy lubelskiej Kupale), „Ot Vinta” czy klubowe koncerty np. w warszawskiej PraCoVni (gdzie i Katia Zavoloka, i „Luk” grali, a także folkowy „Burdon” – notabene transmitowany na żywo w RadioWiDzie), plenery w Czeremsku, legendarne już Mikołajki Folkowe (w 2007. furorę zrobiła grupa „Buttia”) i oczywiście warszawskie Małanki w CDQ. Warszawski koncert (oficjalnie ostatni przed rozwiązaniem się grupy) charkowskiej „5’Nizy” w klubie Stodoła zgromadził niespotykane tłumy (chyba tylko na „Motorhead”, brytyjskiej legendzie hardrocka, było w tym samym miejscu więcej ludzi). To tylko część miejsc, gdzie ukraińska muzyka rozbrzmiewa regularnie.

Konieczne trzeba wspomnieć o granicznych koncertach w Korczminie, gdzie spotkały się m.in. „VooVoo” z „Vopli Vidopliassova”. Wielka w tym zasługa m.in. Włodka Nakonecznego z Koka Records, który od lat niezmiennie promuje ukraińską nutę w Polsce i nie będzie przesady w stwierdzeniu, że to właśnie Koka wprowadziła do świadomości polskiego słuchacza taką muzykę, jak „Hilka”, „Cukor Biła Smert” (i Switłanę Nianio), „Aktus”, „Żaba w Dyryżabli”, „Nebo-Rock” czy znakomitego lirnika Mychajłę Chaję.

Można by rzec, że owszem, nisza to piękna rzecz, potrafi we własnym zakresie zainteresować polskiego odbiorcę ukraińską muzyką i to z wyższej czy najwyższej wręcz półki – ale co z tak zwaną pop-kulturą? Tu już sprawa leży w gestii czy to wydawców, czy to dystrybutorów, czy nawet samych muzyków. Skoro „podziemie” potrafi – to tym bardziej oficjalne media powinny, zwłaszcza że jak wspomniałem, nadejście Euro 2012 i szansa jest ogromna. Słowianie zawsze będą lubili słowiańskie dźwięki, bo mają to we krwi – tak dzieje się na Bałkanach, gdzie turbofolk święci triumfy, tak jest w Czechach i Bułgarii... Czas na nas. Początek już dawno miał miejsce! Lider „Hajdamaków” po koncercie promocyjnym w warszawskim EMPiKu powiedział, że warto wspólnie polsko-ukraińsko spojrzeć na swoją muzykę. Nie trzeba sięgać aż na wyspy czy za wielką wodę. Dobra muzyka jest już za miedzą – i to w każdym, dowolnie wybranym stylu. Podpisuję się pod słowami Saszki dwoma rękami!

Na zakończenie chciałbym wspomnieć o nietypowym ukraińsko-malezyjskim projekcie folkmetalowym „Aryadeva”. Dwie bardzo różne od siebie kultury, czyli dalekoazjatycka Malesja i bliskoeuropejska słowiańska Ukraina postanowiły znaleźć wspólne korzenie i zagrać to w wersji metalowej. Takich ciekawostek muzycznych jest więcej – dziś na szczęście mamy w zasięgu ręki Internet, więc i szukanie ciekawej muzyki jest ułatwione, zwłaszcza że wiele zespołów udostępnia w sieci legalnie i darmowo próbki swojej muzyki.

„Mainstream” powinien mieć to na uwadze – jeżeli nie będę mógł w dużym sklepie muzycznym, „za rogiem” w moim większym mieście (lub blisko położonym od mej wioski) kupić muzyki, która mi się podoba, to zamówię przez Internet z dostawą do domu. I duży sklep muzyczny na mnie nie zarobi, a takich jak ja jest więcej – *Razom nas bahato!*

V. ZIUTEK

Zdjęcie autora artykułu

Skandal w Pałacu Prezydenckim

Zakończenie ze str. 4

Oświadczenie Związku Ukraińców w Polsce

Społeczność ukraińska w Polsce z ubolewaniem przyjęła incydent podczas spotkania ze społecznością ukraińską Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego i Prezydenta Ukrainy Wiktora Juszczenki.

Pominięcie hierarchów oraz innych przedstawicieli Cerkwi Prawosławnej przy powitaniu uznajemy za działanie celowe, świadczące o niedopuszczalnym stosunku urzędników Kancelarii Prezydenta RP nie tylko do wspólnoty wyznawców tego Kościoła, ale do całej naszej społeczności. Tym bardziej, że z taką sytuacją mieliśmy do czynienia nie po raz pierwszy.

Wy tłumaczeniem postępowania pracowników Kancelarii Prezydenta RP nie może być brak znajomości protokołu dyplomatycznego czy też nieuwaga lub zwykłe przeoczenie. Wśród członków naszej społeczności panuje przekonanie, że przyczyną afrontu wobec hierarchii Cerkwi Prawosławnej jest chęć dokonania podziału w naszych szeregach na „swoich” i „nie-swoich”.

Takie metody działania podejmowane w imieniu państwa polskiego uznajemy za niedopuszczalne i godne najwyższego potępienia. Tym bardziej, że incydent miał miejsce w obecności Prezydenta Wiktora Juszczenki, który podkreśla swoją przynależność do Cerkwi Prawosławnej, nie szczędząc przy tym wysiłków na rzecz pojednania i dialogu ekumenicznego pomiędzy wyznawcami różnych Kościołów i religii w państwie ukraińskim.

Incydentem jesteśmy też szczerze zdumieni. Od lat znamy zrozumienie i życzliwość Pana Prezydenta dla naszej społeczności, czego świadectwem była chociażby inicjatywa spotkania w dniu 14 kwietnia br. i słowa, które Pan wypowiedział. Z wielkim uznaniem śledzimy ogromną pracę, jaką Pan Prezydent wykonuje dla rozwoju dobrosąsiedzkich relacji między Polską a Ukrainą oraz pojednania polsko-ukraińskiego. Dzięki temu zdobył Pan nasz szacunek i nieskrywaną sympatię.

Wobec tych okoliczności, a także dbając, aby wieloletnia praca Pana Prezydenta nie została przesłonięta niedopuszczalnymi działaniami urzędników, zwracamy się do Pana o

ponowne spotkanie z przedstawicielami naszej społeczności. Ufamy, że w bezpośredniej rozmowie wszelkie nieporozumienia zostaną wyjaśnione.

Warszawa, 15 kwietnia 2008 r.

Za Zarząd Główny:

Piotr Tyma – Prezes Związku

Mirosław Kupicz – Sekretarz Zarządu Głównego

Oświadczenie Kancelarii Prezydenta RP

Kancelaria Prezydenta RP wyraża głęboki żal z powodu zaistniałej sytuacji, do której doszło podczas spotkania Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy ze społecznością ukraińską w Polsce w dniu 14 kwietnia br. w Pałacu Prezydenckim. Nie wymienienie z imienia i funkcji dostojników Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, podczas powitania gości, nie było zamierzone. Wynikało z niepełnej informacji, uzyskanej przed spotkaniem przez osobę witającą uczestników spotkania, którego celem było przede wszystkim podkreślenie roli i znaczenia społeczności ukraińskiej w Polsce.

Jednocześnie dla wyjaśnienia wszelkich ewentualnych wątpliwości w tym względzie Szef Kancelarii Prezydenta RP Pani Anna Fotyga wystosowała listy do Jego Eminencji, Wielce Błogosławionego Sawy – Prawosławnego Metropolity Warszawskiego i całej Polski, Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Abła – Prawosławnego Arcybiskupa Lubelskiego i Chełmskiego oraz Jego Ekscelencji, Najprzewielebniejszego Jerzego – Prawosławnego Biskupa Siemiatyckiego, zawierające wyjaśnienie sprawy oraz podkreślające wyjątkowy wymiar stosunków łączących Rzeczpospolitą Polską z Polskim Autokefalicznym Kościołem Prawosławnym.

Szef Kancelarii Prezydenta RP Anna Fotyga podkreśliła w liście, głębokie więzi łączące Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego z Chryścjanami obrządku Prawosławnego. W liście nawiązano do spotkań Prezydenta RP podczas styczniowego Tygodnia modlitw o jedność chrześcijan oraz ubiegłorocznej wizyty w Pałacu Prezydenckim Jego Eminencji Wielce Błogosławionego Chrystodoulosa, Arcybiskupa Aten i całej Grecji.

Дівчата в домотканому одязі. Село Кривоверба Володавського повіту (фото міжвоєнного періоду)

Народне ткацтво на Підляшші

Серед українського населення на Підляшші було давніше дуже розповсюджене ткацтво. У кожному селі жінки ткали полотно. Кожна дівчина змалку вчилася прясти й ткати, бо би не вийшла заміж. У кожній хаті колись була прядка, в говірці ковриток (ковруток) і ткацький верстат, інакше званий кроснами. Основною сировиною до ткання є нитки. Щоб мати нитки, в кожному селі сіяли льон і коноплі та годували вівці, з яких стригли вовну.

Як льон виріс до десяти сантиметрів, то його жінки пололи. Як вже він виріс і дозрів, то його рвали і в'язали в пучки. Пізніше в клуні на токові били головки льону прачем, щоб вибити із стебел сімenna, з якого в олійнях робили олію. Вибивши пучки льону з насіння, в'язали його в кулі і мочили в саджавці, у рові чи річці – протягом тижня або півтора. Потім витягали льон з води і розстеляли його на луці чи на стерні. Як вже він пролежав свій час, то знов його в'язали в кулі і сушили його на хлібній печі в хаті. Як льон

добре висох, ламали його на терниці, а потім трепали трепачкою на трепаківі. Як отрепали льон з корости, то його дергали на дерганці, а потім ще його чистили ручною щіткою, щоб короста й ключчя цілком з нього відійшли. Жменю такого чистого льону називали жилкою. Обидва кінці тієї жилки були закручені в такі головки. Жилки були пов'язані по пів копи. Цю роботу жінки робили восени – у жовтні і листопаді.

Коноплі так само як льон рвали, вибивали сімenna з матьорки, мочили у воді, сушили, ламали, дергали і пряли нитки. З конопляних ниток жінки ткали полотно на мішки й сінники, а також на чоловічі буденні штани (в говірці *нагавиці*).

Овечки стригли навесні. Острижену вовну возили до міста до кардувального цеху (гремлярні) і там її кардували (гремлювали).

Як прийшла зима, місяць грудень, то льон, коноплі і вовну жінки пряли на прядках. Дуже давно, у XIX сторіччі, а навіть на початку XX ст., коли ще не

було прядок, то жінки пряли нитки вручну на веретенах. Це була дуже тяжка і копітка робота.

Напрядені нитки звивали жінки зі шпулі на клубки. Перед тканням звивали нитки з клубків на мітки. Мітки йшли на основу. Окремо прядені були нитки на основу, а окремо на вуток (у говірці *вток*). На основу нитка була тонша, а на вуток грубша. Але як пряли на сорочки, то нитки на основу і вуток мусили бути однаково тонкі. Як вже напрядли, то нитки з клубків снували на снівлі. Ця снівля оберталася як карусель і навивала на себе ці нитки із клубків. Зі снівлі в'язали нитки в пасма. Пасмо має 30 ниток. Сновалося на десять губ і на п'ять губ. Губа це ткацька міра.

Жінка, котра має ткати, то збирає зі снівлі такий ланцюг – тую основу. Основа є зложена в такому ланцюгові. Як вже жінки поснують, тоді ставляють у хаті верстат або інакше кросна, бо так і так це називають. Кросна ставляли десь наприкінці лютого, або на початку

березня, бо через цілу зиму жінки пряли. Як поставили верстат, то жінки накидали основу в бердо і ничалниці. І так доки не пішли жінки в поле працювати ткали вдома полотно. Ткали на кроснах човником, у якому на цівці був намотаний уток. Як вже виткали, то стягали полотно з вала на кроснах. Потім це полотно прали і білили на сонцю, тобто розстеляли його на мокрій траві на луці, щоб полотно побіліло.

Були всякі роди тканин. На кроснах із льняних ниток у дві ничалниці і два поножі ткали простим сплетінням, тобто „на просто”. З простого полотна шили жінки сорочки. „Називається вона сорочка тому – сказала Анна Пачковська-Ігнатюк, моя мама, – бо сорок робіт треба зробити, щоб її пошити”. Також ткали простим сплетінням льняне полотно в сірі клітини, в говірці „в крати”, з якого шили простирали і пошивки, інакше наволочки.

На кроснах ткали перебори з чотирма ничалницями і чотирма поножами за допомогою дощечки і ліщинового прута або шнурка. Назва переборів походить з цього, що як ткали на верстаті, то перебирали льняні або бавовняні кольорові нитки утку в різні узори. На переборах найчастіше є геометричні узори, переважно червоного і чорного кольорів на білому тлі. Переборами, які можна назвати ткацьким гаптом, оздоблювали святочні жіночі і чоловічі сорочки.

На сорочки перебори переважно нашивали. У перебори ткали у володавському народному одязі літні льняні спідниці, звані „хвартухами”, ткали в перебори запаски, тобто „хвартушки”, в перебори ткали скатерти, яких у говірці називають „настільниками” (настольниками), у перебори ткали рушники, якими оздоблювали в хаті образи, ікони і дзеркала (в говірці *люстра*). Також рушник з переборами відігравав колись важливу роль у родинному обряді, в основному у весільному.

Коли почали ткати перебори, не є усталене. Ткання переборів було дуже розповсюджене у XIX столітті. На початку XX сторіччя, після I світової війни, ткання переборів почало зникати, бо виходила мода носіння народного одягу, якого заступали фабричним одягом. Перебори ткали жінки у Володавському і Білопідляському повітах Люблинського воєводства і в південно-східній частині Північного Підляшшя – у Сім’ятицькому, Більському і Гайнівсь-

*Ткацький верстат у скансені в селі Голя на Південному Підляшші.
Фото Ю. Гаврилюка*

кому повітах теперішнього Підляського воєводства. Українське населення у східній частині Радинського повіту Люблинського воєводства і Лосицького повіту теперішнього Мазовецького воєводства переборів не знало.

Ткання переборів на Південному Підляшші ще зовсім не зникло. Є ще тут жінки, які тчуть перебори на виставки народного мистецтва і для музеїв. До них належать ось такі ткалі переборів: Станіслава Бай, Антоніна Ващенко і Кароліна Дем’янюк в селі Дубогроди (гм. Ганна Володавського повіту), Станіслава Ковалевська – село Нове Голешево (гм. Ганна), Ельжбета Залевська – село Ставки (гм. Володава), Анна Кисіль – село Руси́ли (гм. Подєдвір’я Парчівського повіту) і Леокадія Нітихорук – село Вілька Поліновська (гм. Константинів Білопідляського повіту).

Діагональним сплетінням, званим ткалями „на чинувато” або „на поворотку” чи „в ялинку”, ткали полотно в чотири ничалниці і на чотири поножі. З полотна, в якому основа і вток були з льону, шили літні штани, звані „нагавицями” та літні піджаки, звані „летняка-

ми”. У міжвоєнному періоді на основу жінки купували в місті бавовняні фабричні нитки. Натомість з діагонального полотна, в якому в тканню за вток служили вовняні нитки, господині і сільські кравці шили зимові штани і піджаки для чоловіків, звані „маринарками”, а для жінок „сачки” (рід „маринарки”). Звичайні скатертини й рушники також ткали діагональним сплетінням, тобто „в ялинку”.

Простим сплетінням ткали льняне полотно в різнокольорові паси, а найдавніше в два кольори: червоний і чорний, з якого шили на літо спідниці, звані „хвартухами”. Також на просто ткали льняне полотно в різнокольорові клітини, звані „кратами”, з якого шили літні спідниці, звані „кратівками” (*кратуовками*). Діагональним сплетінням, тобто „на чинувато” ткали полотно на зимові спідниці, звані „бурками”, де за вток служила кольорова вовна, а основою були нитки льняні або бавовняні. Ткали полотно на бурки одного кольору на примір коричневого, червоного, зеленого, синього та іншого. Це ткання полотна на спідниці називали тканням „у валочки”.

Найбільш розповсюдженим полотном на зимові спідниці було полотно ткане в різнокольорові паси, які ткали звали смугами (широкі паси) і „стовчиками” (вузькі паси). У цих вовняних спідницях у паси ходили жінки в надбужанському народному одязі, а також радинському. Кольорові спідниці з огляду на орнаментику звали ще рандаками, пугулями і гореністиками. До ткання спідниць на літо, т.зв. „хвартухів”, на вуток вживали купчих бавовняних ниток червоного кольору, які звали гориньом, і чорних ниток, яких звали шивчицею або німкою. Також ткали запаски в різнокольорові поперечні паси, які звали „хвартушками”.

Дуже розповсюдженим на Підляшші було ткання ряден і килимів, званих у говірці диванами. Рядна ткали з льняних і бавовняних ниток в різнокольорові різноманітні узорі. Ткали рядна „вибірані”, до чого вживали аж шістьничалниць і шістьпоножі. Ткали також рядна „плетені”, на яких у тканню виходили різнокольорові крути і теж ткали рядна в „стовпи”, тобто в паси, які то рядна були розповсюджені.

Жінки ткали килими „плетені” і „вибірані” або „перебірані”. У тканню килимів основою були льняні або бавовняні нитки, а за вуток служили ко-

льорові вовняні нитки. Килими ткали переважно в різнокольорові смуги (паси) і стовпи. Ці килими були на Підляшші найбільш розповсюджені. Найгарніші рядна і килими під оглядом кольористики і узорів ткали жінки на Північному Підляшші. Також ткали „на поворотку” хідники до домашнього вжитку і на продаж. Коли люди на Підляшші ходили в народному одязі, жінки на спеціальних малих верстатах ткали пояси і крайки червоного і оранжевого кольору.

Простим сплетінням ткали на кроснах полотно на сукно, де основою і вутком були вовняні нитки. Це вовняне полотно возили до міста до сукновалки (фолюшні), де його валяли (били) на сукно. Із сукна сільські кравці, а також жінки шили для себе і чоловіків сіраки, звані в говірці „сукманами”, жіночі кабати, а зимові плащі з башликом (каптуром) на голову для чоловіків. Ці плащі звали „бурками”. На Підляшші сукно було темно-коричневе (буре) і чорне.

Народне ткацтво на Підляшші ще зовсім не зникло після Другої світової війни. У багатьох селах жінки ще ткали полотно на мішки, на штани, ткали рядна, килими і хідники. Пізніше дешеві фабричні матеріали та дешева фабрична одяга витиснула народне

ткацтво. Тепер ще де-не-де по селах старіші жінки тчуть килими і хідники, але можна сказати, що народне ткацтво на Підляшші вже зникло.

Цю статтю опрацьовано на підставі зібраних інформацій від наступних ткаль:

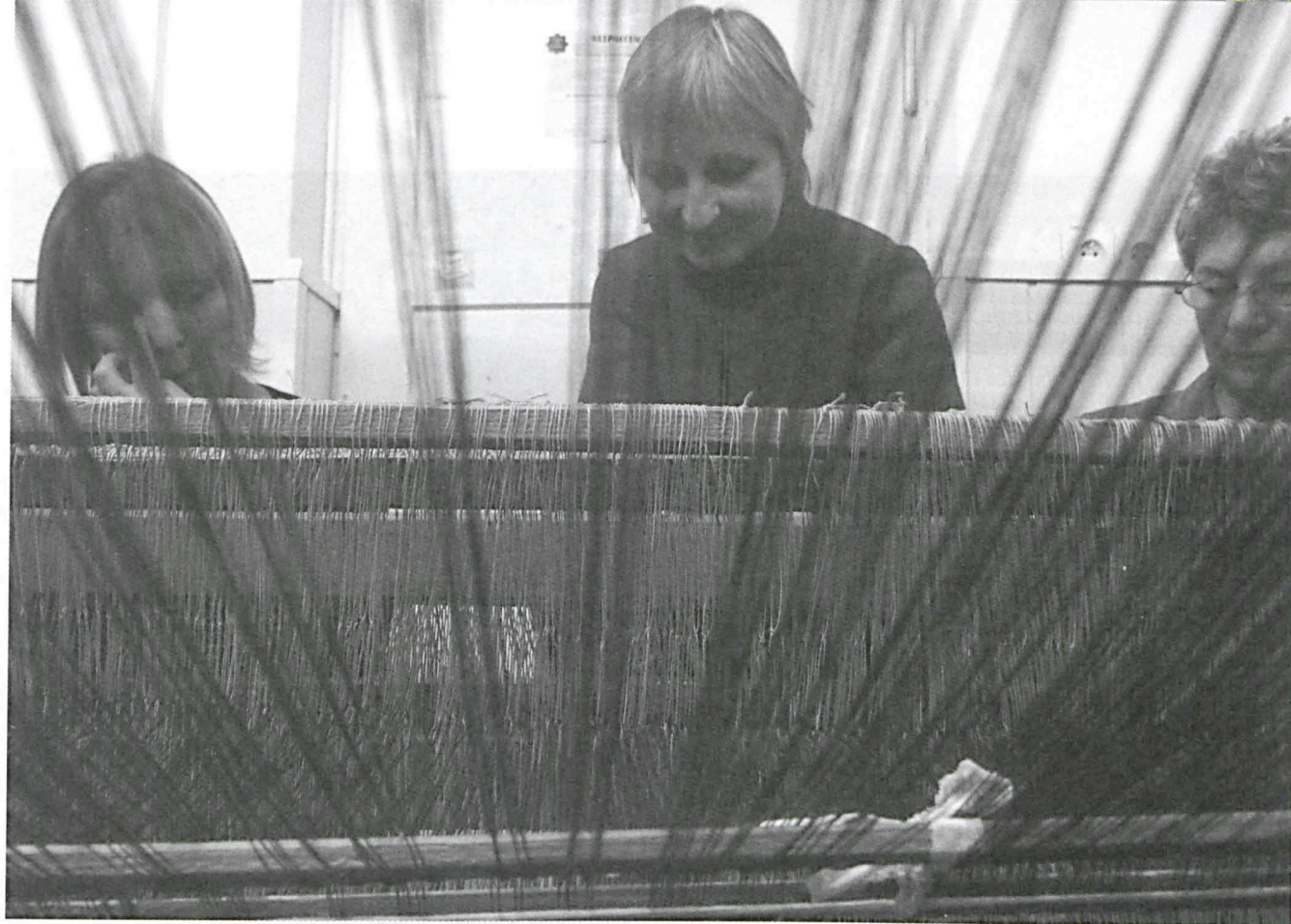
1. Анна Пачковська-Ігнатюк, моя мама, рік нар. 1905, село Данці, гм. Ганна, пов. Володава. Запис: сімдесяти і вісімдесяти роки минулого сторіччя.
2. Леокадія Полянська, рік нар. 1929, село Данці, гм. Ганна. Запис: серпень 1986 р.
3. Марія Павлюк, рік нар. 1921, село Павлуки, гм. Ганна. Запис: 30.VI.1986 р.
4. Анастасія Олешко, рік нар. 1914, село Дубогроди, гм. Ганна. Запис: 13.VI.1986 р.
5. Анна Кисіль, рік нар. 1920, село Русили, гм. Подедвір'я, пов. Парчів. Запис: 8.VII.1986 р.
6. Леокадія Нітихорук, рік нар. 1922, село Вілька Поліновська, гм. Константинів, пов. Біла-Підляська. Запис: 25.IV.2004 р.

Використана була також стаття: Danuta Powilańska-Mazur, *Stanisława Baj – mistrzyni pereborów*, – „Twórczość Ludowa”, 2003, nr 3, s. 28-29.

Іван ІГНАТЮК

Розстайні дороги у селі Голя, біля церкви св. Антонія Печерського. Фото Ю. Гаврилюка

«Dorobek babcinego mienia uchronić od zapomnienia»

Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej w Czeremsze stara się reaktywować zapomniane rzemiosła. W ramach programu Fundacji Wspomagania Wsi „Kultura bliska” zorganizowało warsztaty tkackie „Dorobek babcinego mienia uchronić od zapomnienia”, które realizowano od września 2007 roku. Głównym nauczycielem tkania była Nadzieja Daniluk.

W warsztatach wzięła udział młodzież ze szkoły podstawowej, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i osoby dorosłe. – *W sumie 14 osób, ale przy tkactwie nie da się więcej – tłumaczy Barbara Kuzub-Samosiuk, prezes Stowarzyszenia Miłośników Kultury Ludowej w Czeremsze i uczestniczka warsztatów. – Projekt zakładał pokazanie wszystkich etapów, poczynając od strzyżenia barana. Strzyc jeździliśmy do Opaki Dużej. Każdy mógł spróbować, niektórzy nawet troszeczkę owcę podciął. Potem u pani Sawczuk, również w Opacie Dużej, uczyliśmy się przedzenia, a u pani Daniluk uczyliśmy się snucia osnowy na osnowalnicy.*

Następnym etapem było przewiezenie krosien do pomieszczenia szkoły podstawowej, ustawienie warsztatu tkackiego,

naciągnięcie osnowy na krosna. Na każdym poziomie wtajemniczenia każdy mógł spróbować swoich sił pod okiem fachowców.

– *Takie warsztaty trzeba by było jeszcze raz zorganizować, żeby dokładnie się nauczyć wszystkich etapów, móc samemu odtworzyć i bez problemu zacząć tkąć w domu – dodaje Barbara Kuzub-Samosiuk. – Najgorsze jest przygotowanie, czyli zrobienie osnowy. Trudno też znaleźć mistrza, takiego jak pani Nadia. W naszej gminie wiele osób tkalo i wiele robi to dotychczas. Wejdiesz do wsi, okazuje się, że wszyscy tkali, ale nikt nie chce pokazać, jak to się robi. Pani Nadia jest bardzo fajna, kontaktowa, potrafi przekazać swoją wiedzę. Sama bardzo dobrze potrafi tkąć.*

Jeden warsztat tkacki to za mało, trzeba mieć przynajmniej dwa. Ten stojący w szkole jest własnością Nadziei Daniluk, ale Stowarzyszenie zakupiło warsztat, który na razie jest złożony. Po remoncie Gminnego Ośrodka Kultury stanie tam już na zawsze i będzie służył chętnym nauczania się tego pięknego, ale trudnego i zapomnianego rzemiosła. – *Mamy na oku jeszcze drugi warsztat, aby tylko byli chętni*

ni nauczyciele tkactwa – uzupełnia Barbara Kuzub-Samosiuk.

– *Za młodych lat, jak trzeba było pieniędzy, to dużo tkalam – wspomina Nadzieja Daniluk. – Gospodarstwo obrabiałam, a w wolnym czasie tkalam. W dzień w polu, w nocy na krosnach. Tak było. Kiedyś sąsiad tak powiedział: „U dwa czasa idu, u tebe ohoń horyt, w odinad-cet’ idu – ohoń horyt, czy una lahała? Czy użę wstała? Czy szcze ne lahała spa-ty?”. Trzeba było pieniędzy, więc trzeba było pracować. Tkanie to marudne zajęcie, wymaga ogromnej dokładności, łatwo się pomylić, coś zepsuć, ale pasiaka dobrze się tka. Kilim jest bardzo trudny – skomplikowane wzory. Tkania nikt mnie nie uczył. Mam taką zdolność, że jak coś zobaczę, to sama zrobię. Uczyłam się na pasiakach, a potem wprowadziłam sobie wzory. Sukienkę jak zobaczę, tak uszyję, chociaż szkoły krawieckiej też nie mam. Umiem utkać wszystko, ale już nie daję rady, choruję, mam drugą grupę inwalidzką. Dywany sama tkalam, kilimy. Chodniki też. W dwie nicielnice i przebierane, w cztery nicielnice. Jak kiedyś dzieci były małe, to mi pomagały. Nawijały nici i narzucały w berdo. Co powie-*

działam, to robiły, ale teraz nie mają chęci. Pracują w innych zawodach. Syn lubi coś zmajstrować, ale do tkania się nie bierze, a córka też nie tka. Wnuki jak przychodzą do babci, to pomagają, ale nie wiem, czy zapal nie minie. Teraz niedobrze, bo ludzie mają pieniądze i wszystko kupują. Kiedyś wszystko trzeba było zrobić samemu.

Jak warsztatowi uczniowie? Super. Taka nauczycielka, Danuta Piecychna, bardzo sprawnie tkala, pani Basia Kuzub-Samosiuk też bardzo sprawnie i Ela Romańczuk, chociaż jeszcze młoda, dobrze sobie radziła. Jak stara – tak wszystko rozumiała. Wśród dzieci też były zdolne osoby. Gabrysia wolala nawet tkać niż odrabiać lekcje.

Oprócz tkania na krosnach czeremszanie uczyli się także tkania na ramach. Prace wykonane na ramach Stowarzyszenie przesłało do Hajnowskiego Domu Kultury na konkurs „Wiosna młodych talentów”. Wspólnie wytkano ogromny pasiak. Autorką wszystkich projektów od pasiaków po tkaniny o skomplikowanych wzorach była Anna Kotowicz ze Stowarzyszenia Miłośników Kultury Ludowej w Czeremśku.

Nadzieja Daniluk podczas zajęć w ramach warsztatów. Fot. K. Kościwicz

– Z Arturem Puszkarewiczem zajmujemy się dziedziną, która ma dużo wspólnego z rzemiosłem ludowym, czyli wzornictwem przemysłowym – wyjaśnia Anna Kotowicz. – Zainteresowanie tkactwem ludowym wynikało z obserwacji zjawisk, jakie zachodzą za granicą, gdzie rzemio-

sło ludowe jest obecne już tylko w książkach. Można spotkać osoby, które zajmują się tkaniną tkaną na ręcznych krosnach, ale te osoby zdobyły umiejętności tylko na podstawie książek, bo nie miały szansy, aby poznać ludzi, którzy mieliby żywą wiedzę, wynikającą z doświadczenia pokoleń. Tutaj, w gminie Czeremcha, tkanie jest jeszcze żywe. Jednak tylko w zaawansowanym wieku tkaczki. Jeśli się teraz tego nie przekazuje, to można się spodziewać, że będzie tak, jak za granicą, czyli pozostaną tylko książki, które nie do końca przekazują wiedzę taką, która by pozwalała na pełne zrozumienie. Ważna jest osoba, która potrafi tkać, do której można skierować pytanie i otrzymać fachową odpowiedź. Podczas warsztatów musimy zrealizować cały program, żeby uczestnicy mieli świadomość, co po kolei i utrwalić, jak przebiega każdy etap. Tak naprawdę, to co się dzieje przed wytworzeniem tkaniny jest najtrudniejsze. To jest ta tajemna wiedza, która wynika z wielopokoleniowego doskonalenia rzemiosła. Chcielibyśmy, aby powstało jakieś poważne wydawnictwo, ale na razie nie ma na to funduszy, dlatego powstała taka namiastka, czyli pocztówki, które są ilustracją każdego etapu. Pocztówki opatrzyliśmy informacjami, które będą trochę przybliżeniem skomplikowanego procesu powstawania takiej tkaniny. Ile czasu trzeba poświęcić, ile przejść różnych etapów, aby wełna przybrała taki, a nie inny kształt.

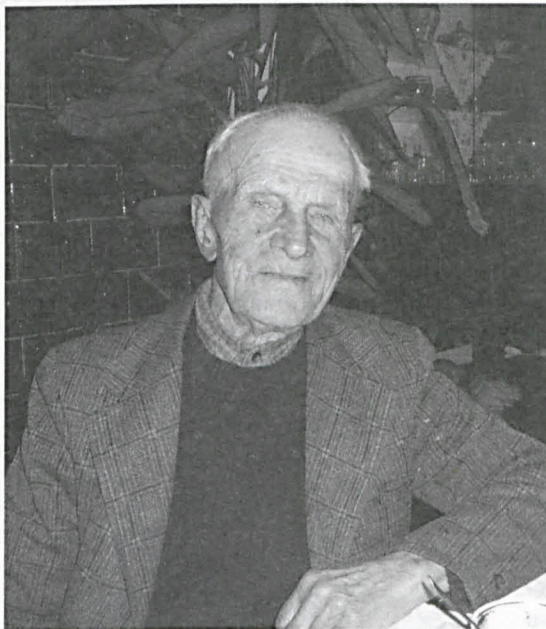
Krystyna KOŚCIEWICZ
Fot. A. Kotowicz, K. Kościwicz

Maria Sawczuk z Opaki Dużej demonstruje przędzenie wełny na kołowrotku

Біографія буремного віку

Минають роки... Безповоротно кінчається епоха наших прадідів – людей, яких життя детермінували дві світові війни. Їх вже просто нема, а якщо є, вони, часто з огляду на вік, хвороби не в змозі переказати нам те, що бачили і пережили. Тому цінною і винятковою стає нагода зустріти і поговорити з кимось, хто як учорашній день пам'ятає колишні події, для кого Перша світова війна й «біженство» є чимось реальним, не вичитаним у книжках. Такою особою є Сергій Пліс із села Шостаково, що в гміні Чижі. Він народився у 1912 році і хоч іде вже йому 96-ий рік, зберігає і добре здоров'я, і непогану пам'ять. Ось його життєві спогади.

«Біженство»

Уродився у Шостакові. Било мніє два роки, як виїхали в Росію. Батько бив на фронті, осталися оно мама і кресний.

Сказали, што німці будут бабам ціцькі одризувати, то втікали на хама. Наша сім'я тоже. Заїхали в Тамбовську губернію, Усманской уезд, село Вольховка. Там ми прожили 5 літ.

Як тато вернувся з фронту, виїхали з Росії. Повстала революція і во время революції од'їжджали. За шиєсть пудуов мукі тато купів кобилу і воза. І так погрузіліся.

У Бобруйську бив заїжджий двур. Ізтуоль мілі нас взяті на поїзд. Руська армія ішла, а пуольська зорганізовалася і одступала. Уже руські обсерілювали.

У нас украли кобилу. То ми погрузіліся на поїзд і приїхали аж в Гайновку. Вернулися додому в 1919 годови вже послі Тройци.

Післявоєнна дійсність

У селіє било оно п'ять чоловік, котори остали. Решта всіє виїхали, ну і троху з'їжджалися.

А по вуйніє бітота. Усьо било пустое, не било скуоль взяті хліба. То тато сіна троху вкості, завезе на Пуольщу, дуста не якіх-небудь пуд-два жита. За тим жили. І прожили.

У 1922 году тато помйор у 42 года,

а ми остали. Мама остала сама і нас малих троє дітей. Остав брат з 1910 года, а я вже з 1912, і ще сестра била з 1919 года. То три года сестра не ходіла, бо в'ядомо, як воно тоє дітя годоване. Так товкліся.

Я з братом началі господаровати, а яка там господарка, як нема чим сіяті. Шморигали верест і трошку жита вмелем у жорнах, і того вересту, і так хліб мама спекут. А як жолуде набілі, то не могли їєсті, такое гуорке било. Так мучилися, але пережили.

Хаткі маленькі билі, пуд соломою, клуніє тоже соломою крити. А потом началі трошку розживатіся, але всярумно всьо било соломою крите. Я сам ще кулікі в'язав. В'ядомо, не вмієв. Як неруовни одгузок, то сокірою рубаю, а вже тоє на кришу іде. От такое жице.

Друга світова війна

А як Друга война пришла, то я служив у вуйську ве Влодаві в артилерії. Когда Польша на Заользе виступіла в 1938 рокові, то ми з Влодави вирушили туда, але не доїхали. Вже значит нам далі знаті, што чехословацьке вуйсько уступіло без бою, упустило Пуольщу.

Уже у 1939 рокові, як німці наступілі на Пуольщу, то я попав в оборону Варшави.

Ми у Модліні в лісі сталі. Вкročили до Варшави на Прагу, а там уже набіте.

Цієли запшенгі коні лєжало. Наш довудца дивізійому майор Шмідт сказав, же „не хце первшего дня войска положиць”. Знов вернулися до Модліна, до ліса. Постоялі, а вже в нелієлю рано обрالی стано-віско у саду зоологічнум. То декотори звієри, што билі небезпечни, як тигри, постріляли. Два зубріє било, то забілі. І там поставілі штири дзяла наши, галбіци.

Ми остали в окруженії і продержали 27 дьон. І вже в нас не хватало продуктув для коні. Кінулі німці ультоткі, же як не здастєся 27-го, то ми вступім бойом, але всіє пуойдете до Німєць на роботу, а так часть пуойде до неволи, а хто з Заходу, то одразу пуойдут по домам. То вступілі.

Забрالی нас на Гуру Кальварію. То на Гури Кальварії простоялі дві недієлі, а пузьней нас забрالی. Там на Гури Кальварії стояла артилерія, п'ятісетка. Я там встрієтївєся зо своїм товаришом, вуон тоже бив з 9-го пулку артилерії ценжкої. І стуль нас перегнали до Мінска Мазовецкого. Там било депо і в туом депо бив наш обуз і ми там простоялі не помню куолько.

Німці пригнали нас над Бут. То вже нас так мало вони пільновали, што навіть муой товариш пошов на сьоло купіті штось з'їєсті. А я ще кусочок хліба мієв, то думаю хучієй там на поїзд на Брєсть, до рускіх.

Ми билі у городі Тересполі, десєть кілометрув од Брєстя. Там било німєцьке льотніско. Ну і ми там переночовали і уже на другіє день руске вуйско пришло до Тересполья. З Тересполья уже німці оддали нас рускім, а рускі забрالی до Брєстя. У Брєсті спісали, хто скуоль походит і загрузілі нас на поїзд на Черомху, з Черомхі вже на Гайновку і так я вернувся.

* * *

Це лише витинок довгого життя, у якому війна, біда і голод не були чомось чужим. Сьогодні Сергій Пліс живе в Шостакові, разом із сім'єю сина, якому ще й часом поможе при господарчі.

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Z rodzinnych opowieści

Stulecie pradziadka Ilji

Mój pradziadek Ilja Iljicz Wolski przeżył co najmniej 96 lat, ale ojciec mówił, że mógł być nawet o 10 lat starszy, bo mógł mieć „odmłodzoną” metrykę. W swojej głowie miał kronikę dziejów rodziny sięgającą czasów potopu szwedzkiego, a o czasach marszu Napoleona na Moskwę opowiadał, jakby to było wczoraj.

Jedna z napoleońskich armii przechodziła przez Żerczyce. Był tu także francuski lazaret wojskowy i po nim w okolicach cerkwi pozostała masowa mogiła. Zimą 1812-1813 r. armia Napoleona – jej niedobitki – cofając się znowu przechodziły przez Żerczyce. Była to bardzo śnieżna i mroźna zima. Francuzi przechodzili nocą. Rano ludzie odnajdywali zmarzniętych żołnierzy w przeróżnych miejscach. W obrębie zagrody moich przodków było ich czterech. Z tych odnalezionych tylko nielicznych udało się odratować. Trupy wielu innych żołnierzy zostały odnalezione i pochowane dopiero wiosną, gdy zaczęły topnieć śniegi. Były na ogół przy drogach, ale też w polu, lasach i na łąkach. Tak kończyła Wielka Armia. Do wiosny była zimowym pożywieniem dla wron i dzikich zwierząt. Kto z żołnierzy nie wytrzymał marszu w grupie lub kolumnie, odchodził na bok i umierał.

Pradziadek Ilja objaśniał, że nasze rodzinne nazwisko wywodzi się z czasów szwedzkich. Żerczuki przed Szwedami chronili się na bagnach o nazwach: „Ryczeczki” i „Wyżary” po wschodniej stronie części wsi, zwanej Głębockiem. Ponoć wielu Szwedów usiłując je pokonać zostało w nich na zawsze. Jeden z naszych protoplastów schronić się na bagna już nie zdołał, ale za to zniknął Szwedom z oczu, chowając się w pniu dużej wierzby w środku już spróchniałej, do której wchodziło się od góry. Gdy Szwedzi odeszli, to ludzie wychodzący z bagien pytali go, gdzie on był, że ocalał, a on odpowiedział, że w *staruoj wuolszynie sidić* w. Tak więc pierwotnie nazwisko Wolski było używane w formie – Wuolszko, Wolsko, Wuolszuk, Wuolszczuk. Z Nurca koło Nurczyka wywodzi się część rodziny prapradziadka, która do dziś posługuje się na-

Pradziadek Ilja Wolski w oknie swojego domu w Żerczycach (początek lat 50. XX w.)

zwiskiem Wolszczuk. Żerczuki zaś do dzisiaj o całej mojej rodzinie mówią: Wuolszczuki lub Wuolszuki. Mój ojciec wspominał, że nazwisko spolonizowano dopiero po powstaniu styczniowym, gdyż zaczęto brać pod uwagę powstanie niepodległej Polski. Uważano, że pod Lachami, ze względu na możliwe prześladowania, wersja spolonizowana będzie bardziej użyteczna i tak też później było.

W rodzinnym przekazie ustnym Szwedzi zostali zapamiętani jako najwięksi barbarzyńcy, którzy przetoczyli się przez tę ziemię. Jeden z nich ponoć osiadł w Żerczycach i stąd do dzisiaj w parafii żerczyckiej występuje nazwisko Szwed.

Pradziadek Ilja miał jeszcze młodsze-

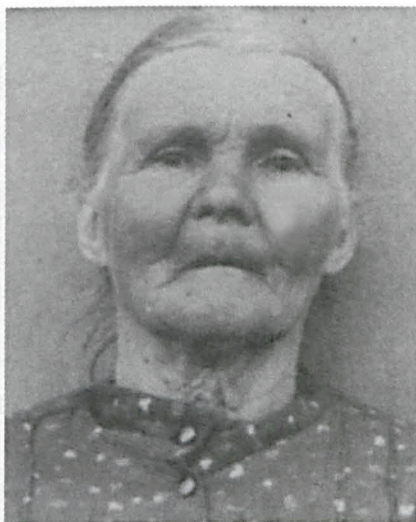
go brata Jakima (Joachima), który miał trzy córki: Marię, Olgę i Antoninę-Antolkę, która została żoną Weremiejewicza z Żerczyc, stryja Bazylego Weremiejewicza. Maria wyszła za mąż za Stanisława Marczuka, który pochodził z Południowego Podlasia i był katolikiem. Ślub odbył się około 1920 r. Marczuk był *prymakiem* u Jakima. Ich dzieci to: Marian, Stasiak, Wanda, Bogusława. Najprawdopodobniej po carskim ukazie tolerancyjnym z 1905 r. lub jeszcze wcześniej rodzina Marczuków, wcześniej greko-unitów, przeszła na katolicyzm.

W czasie wojny rosyjsko-japońskiej 1904-1905 r. Jakim zgłosił się na ochotnika do wojska i walczył w Mandżurii.

Tam był poważnie ranny i kontuzjowany. Japoński pocisk wybuchł pod nim, urywając mu nogę. Był wysokim, silnym i twardym chłopem. Nikt z wojskowych lekarzy nie dawał mu szansy na przeżycie, ale on przeżył. Jednak zdrowia i równowagi psychicznej nigdy już po tym zdarzeniu nie odzyskał. Zmarł w 1930 r.

Według ustnych przekazów Bazylego Weremiejewicza i innych, Jakim był ponad dwumetrowym, atletycznie zbudowanym mężczyzną o krewkim i porywczym charakterze. Nawet stojąc na drewnianej nodze, potrafił powalić na ziemię pięciu młodych chłopów, których jego żona poprosiła o zagrozenie mu drogi, gdy znowu udawał się na „japońską wojnę”. W ostatnich latach życia zdawało mu się, że ciągle jest na japońskiej wojnie, wszędzie doszukiwał się Japończyków i rwał się do walki z nimi. Często udawał się w kierunku wschodnim mówiąc, że idzie na „japońską wojnę”, zachęcał do wstępowania do wojska za cara i Świętą Ruś, bo wojna w Mandżurii jeszcze nieskończona. Razu pewnego, gdy miał taki napad, żona schowała mu drewnianą nogę, to on poszedł na „wojnę” skacząc na jednej nodze i tak „przeszedł” z 1,5 km. I pewnie „poszedłby” dalej, gdyby na moście deska się pod nim nie zarwała i się w nim nie zaklinował. Był przeciwieństwem swojego brata Ilji. Byli jak dwaj „bracia Michały”, jeden był duży, ogromny, drugi zaś mały, jednak Jakim liczył się bardzo ze zdaniem Ilji.

W 1915 roku w czasie *bieżenstwa żerczuki* trafili do Simbirskiej guberni na Powołżu do wsi Kijaki i Boronduki. Chwalili sobie tamtejsze czarnoziemy i ludzi, dopóty nie pojawili się tam bolszewicy. Gdyby nie to, pewnie nikt by do Żerczyc nie powrócił, bo życie było tam bardzo dobre. Wiem to dobrze od zmarłego niedawno Sańki Sylwestrowicza z Nurca-Stacji, którego siostra tam wyszła za męża i została. Sam Sylwestrowicz ostatkiem życia przeżył u córki w Bielsku Podlaskim. W 2006 r. na kilka tygodni przed śmiercią przyszedł się ze mną pożegnać, jakby odmeldować z życia. Ściskając zimną dłońią moją rękę powiedział – *Musieliśmy przyjść do ciebie, bo to jest moje symboliczne pożegnanie z Wolszczukami i Żerczukami. Pozdrów ode mnie matkę, niech mnie dobrze wspomina, bo ja już jedną nogą stoję w grobie, niedługo umrę. Jeszcze trochę chodzę, ale na plecach czuję już oddech śmierci.* Było późne lato, a on był ubrany jak na zimę. Czapka uszanka, wełniane jednopalcowe rękawice,

Barbara Wolska, z domu Filoc – żona pradiadka Ilji

wice, płaszcz zaciśnięty skórzanym paskiem i mówił, że jest zimno. Zmarł po miesiącu.

Sylwestrowicz wspominał, że wielu *żerczuków* tam się ożeniło lub wyszło za mąż i tak pozostali. Resztę rewolucja bolszewicka i z nią związane biedy zmusiła do powrotu w rodzinne strony. Wspominał, że pradiadek Ilja z wyjazdem na *bieżenstwo* bardzo się ociągał, marudził i zwodził kozaków do ostatniej chwili. W drodze „psuł” się mu wóz, lub było inne *ne sława Bohu*, ale tym to sposobem nie odjechał zbyt daleko od Żerczyc, tak że Niemcy odcięli mu dalszą drogę i nakazali powrót do domu, zaopatrując w stosowną przepustkę. To była bardzo mądra jego decyzja. Zwyciężył u niego lokalny patriotyzm.

W czasie II wojny światowej, w 1944 r., gdy Żerczycy kilkakrotnie przechodzili z rąk do rąk, dom Ilji ocalał jako jeden z trzech. Holenderskiego esesmana, który przyszedł z pochodnią podpalić pradiadkową zagrodę, Ilja zamknął w chlewie na skobel, a drzwi dodatkowo zaparł jeszcze kołkiem, gdy ten wszedł na strych podpalać słomę. Jego krzyki rozpaczający przez podwórze, gdy dach już się dobrze palił. Cudem uratowany esesman chciał potem pradiadka rozstrzelać, ale rodzina wytłumaczyła, że to jest stary człowiek, któremu się „wydaje”, że ciągle trwa I wojna światowa, że w jego głowie „żyje” Kaiser, i on nie „rozumie” współczesnej sytuacji, a do tego stary Ilja przytomnie dodał, że zostałeś „synku” przez Boga w cudowny sposób doświadczony i uratowany, i za to chcesz się odwdziżyć śmiercią i pożogą? Przecież już wiesz, jak wygląda piekło!

Żołnierze obezwładnieni taką argumentacją wycofali się z pradiadkowej zagrody, niczego już więcej nie podpalając. Cały inwentarz *żerczuków* był już wtedy przezornie ukryty w zabłockich i koszowackich lasach i pilnowany przed Niemcami i Sowietami.

Pradiadek Ilja już jako dobijający setki starzec od niczego nie stronił. Pracował na gospodarstwie normalnie, w niedzielę i święta zawsze był w cerkwi. Jadł i pił to co wszyscy. Przy świętach nie stronił od mocniejszych trunków, ale nigdy się nie upijał. Pomimo upływu lat umysł miał jasny i bystry, a wszyscy liczyli się z jego opinią i radą. Do samej śmierci klepał i pracował kosą. Gdy się zmęczył, siadał na miedzy i palił skręta z machorki, od czego miał zażółconą brodę. W wolnych chwilach czytał Biblię i książki z własnej biblioteczki. Nie potrzebował do tego okularów. Zaniemógł dopiero przed samą śmiercią i już nie wstawał z łóżka. Domownikom powiedział, że niedługo umrze. Zmarł 28 lipca 1953 r., dosłownie na kilka dni przed świętem swego patrona.

Sańka Sylwestrowicz wspominał przy mnie o tym, jak pewnego razu o wschodzie słońca wybrał się na grzyby do milejczyckiego lasu. Gdy tam szedł, minął na moście pradiadka Ilję, który już wracał z pełnym koszem. Zdziwiony Sańka powiedział: *Jak wy tak mnuoho hrybuow po noczy nazbirali? Wy widno z czortom po li'si chodili?* Na to Ilja odpowiedział: *Ne z czortom, a z Bohom.* I żwawo poszedł do wsi. Sańka, gdy wracał z lasu, widział jak pradiadek w wnukiem koszącą łąkę. – *Ot, stary, a jaki żywotny ten Ilja* – pomyślał sobie Sylwestrowicz, a było to około 1950 roku.

Pradiadek Ilja Iljicz był wnukiem Żydówki Anny-Marii, córki żydowskiego karczmarza z Żerczyc, którego karczmarza przez płot sąsiadowała z zagrodą moich przodków Wuolszko-Wuolszczuków. Córka karczmarza była bardzo urodziwą, pracowitą i pobożną dziewczyną i dziadek mojego pradiadka (najprawdopodobniej Piotr lub Jakim) patrzył na nią zza płotu pożądliwym okiem. Miłość była odwzajemniona, ale obie społeczności nawet nie chciały słyszeć o takim związku i wszczęły potężny raban, aby rozłączyć zakochaną w sobie parę. Sytuacja była bardzo podobna, a nawet gorsza, jak w przypadku miłości pomiędzy synem Pawłaka i Kargulową córką w filmie „Sami swoi”. Tu nie tylko „ojce” byli przeciw, ale całe obie społeczności – chrześcijań-

Dom pradiadka Ilji, zbudowany jeszcze przez jego ojca. Lewa połowa zachowała się do dzisiaj i służy jako zlewnia mleka.

ska i żydowska! Ale młodzi mieli widać mocne charaktery i trwałe plany, bo wytrwali w swoim. Piotr-Joachim nocą zaprzął ojcowskiego konia do wozu i z Anną wyjechał do Bielska Podlaskiego, gdzie "za zgodą miejscowego biskupa Anna ochrzciła się przyjmując imię Maria i wzięli ślub. Rano za uciekinierami rodziny wysłały „rydwan” pościgowy, który celu nie osiągnął, bo ciągle na drodze spotykały go niecodzienne zdarzenia, coś mu tam *ne szychowało*. Ostatecznie zawrócił spod Kleszczel. Uciekinierzy do Żerczyc wrócili nazajutrz już jako mąż i żona, czym wszystkim usta pozamykali, ale komentarze jeszcze do dzisiaj można w Żerczycach usłyszeć, że *wy wsi* Wuolszczuki od Żyduówki rozwiedniy*, co ja zawsze potwierdzam, że nie inaczej było!

Anna-Maria była pracowitą i pobożną kobietą. Świątowała wszystkie święta chrześcijańskie i żydowskie. Po zrobieniu obrządków we własnym domu i gospodarstwie, szła do karczmy i pomagała rodzicom w jej prowadzeniu, za co stary ojciec ciągle wychwalał ją przed swoimi gośćmi, a ganił syna – lekkoducha i *lentiąja*. Mówił, że gdyby nie córka, to przepadłby na stare lata. Karczmarz-Żyd miał zwyczaj w niedzielę wychodzić na prowadzące do cerkwi rozstaje dróg, przy których stała karczma i jak umiał, tak zachęcał chrześcijan, aby najpierw do jego

karczmy wstąpili, a dopiero potem poszli do cerkwi, ale jak jego córka wyszła za mąż za swojego przodka, to zaprzestał tego zwyczaju. Anna-Maria zmarła w 1889 r. i jest pochowana na cmentarzu w Żerczycach. Na jej grobie jest pomnik z ciosanego kamienia, zwieńczony kutym żelaznym krzyżem.

Całe zdarzenie miało najprawdopodobniej swój przebieg pomiędzy 1820 a 1830 rokiem. Syn Anny-Marii i Piotra (lub Joachima) na imię też miał Ilja i za żonę wziął sobie dziewczynę z domu Karczewską z Chań (parafia w Milejczycach). W zamian jego siostra została żoną brata tej dziewczyny, stąd mej kuzynce Walenty nie Karczewskiej starsza kobieta kilka lat temu drogę przystąpiła w Mielniku i wspominała, że i Karczewscy są też od Żydówki *rozwiedniy*, co ona potwierdziła i owa kobieta nie mogła się nadziwić, skąd tacy młodzi o tym wiedzą. A Walentyna wiedziała, bo ojciec o tym jej opowiadał. Obecnie Walentyna jest paryżanką.

Brat lub dwaj bracia pradiadka Ilji poszli w *prymaki* do parafii milejczyckiej (jeden na pewno do Nurca-Wsi) i ta część rodziny pozostała do dzisiaj przy nazwisku Wolszczuk.

Jak mi wiadomo od Bazylego Wereziejewicza z Żerczyc (82 lata), to w roku 1905 właścicielem żerczyckiej karczmy był Żyd Judke! Niestety, nie wiadomo, czy

było to jego nazwisko, czy też imię. W owym roku sprzedał on swoją karczmę Janowi Jaszcukowi z Żerczyc, który przerobił ją na dom mieszkalny. Judke pobudował swój nowy dom w Nurcu-Stacji na ul. Krótkiej, gdzie kiedyś była posesja Szarejków. Otworzył sklep, gdzie handlował koszykami, mydłem, zapalkami, igłami, nićmi itp. towarami. Za „drugiego” Niemca trafił do nurzeckiego getta, które było pomiędzy ulicami Jędrzejuka i Wodociągową, a potem wraz z całą żydowską społecznością został zgładzony przez Niemców w Treblince. Niestety, nie jest nic wiadomo, czy ów karczmarz Judke był z rodziny Anny-Marii, czy była to już inna rodzina żydowska.

Pierwszymi osadnikami w Nurcu-Stacji wraz z Żydem Judke byli Kruhlicz i jego syn Radziwon (ich sklep był obecnie na posesji Wakuluków), Kożuchowski, który był teściem Aleksandra Mantura z Moszczony Pańskiej i Wolski z Żerczyc-Głęboczka, z przedżydowskiej linii Wolskich – jego synem był Zachar, który w 1945 r. wyjechał do sowieckiej Białorusi. Córka Zachara Nina mieszka obecnie w Grodnie, a druga córka mieszka w Wilnie. Obecnie żaden męski potomek z tej gałęzi rodziny nie mieszka w Polsce, ale są na Białorusi.

Jerzy WOLSKI

Козацький курінь у воді

(Поїздка полішуків до Української Венеції)

Четвер... «Де провести вихідні?». Несподівано з'явилася ідея рвонути у Вилкове. А саме – у південно-східний куточок Одеської області. Ідея була сприйнята на «Ура!» тільки мною. Я переконаний, що така прекрасна нагода може випасти лише раз у житті, це ж все-таки Українська Венеція!

Окрилений чи ошпарений цими утопічними переконаннями, гонився по офісу, видзвонував у рейку, кричав – збирав народ, як міг! Назбирав аж двоє (включаючи мене), класично – хлопчика і дівчинку. Провал зборів вважаю неправильним вибором стратегії і запізнілою рекламою, тому відповідальність несучу персонально!

В Одесу прибули по графіку. На Вилкове (до честі останнього треба сказати, що це типове «Богом забуте місце» в плані доїзду з Одеси) з Одеського автовокзалу їде, здається, дві маршрутки: одна десь о 12 годині, інша – о 16.50. На ту, що о 12.00, ми успішно запізнилися, тому прийшлося гуляти по місту.

В Одесі без особливих пригод посовалися по місту по маршруту Приморський бульвар – Морвокзал – Дерibasівська – Морвокзал – Оперний – Морвокзал і просто оглядово Морвокзал!

О 16.40 ми благополучно стояли біля маршрутки і лизали морозиво. Цікаво, що маршрутка була повна і особливо цікаво, що на наших місцях сиділи не ми! Ми «получили» від водія за нашого Ющенка і за дурну звичку купувати квитки в касі! І взагалі, всі хто з ним їздить в мальовниче Вилкове заздалегідь передзвонюють особисто йому і забивають місця, а ми в цьому всьому контексті якісь «ліві западенці». Але ми, стискаючи квитки, на яких чітко вказані місця і оперуючи поняттями Закону!, ООН!, Здобутками помаранчевої революції, і взагалі посилаючи його (водія) далеко поза букву закону, все-таки добилися офі-

Вилкове – місто розташоване в українській частині дельти Дунаю, останній населений пункт на узбережжі Дунаю перед його впадінням в Чорне море. Засноване у 1746 р., статус міста отримано в 1762 р.

Вилкове відоме під назвою „Українська Венеція” – завдяки численним каналам проритим вздовж вулиць. Човен тут є більш звичайним засобом пересування, ніж автомобіль. Особливістю міста є і те, що переважна більшість населення це старообрядці-липовани (близько 70%, в основному росіяни). Решта – віруючі Української Православної Церкви (близько 25% – українці, а також румуни, молдаване, гагаузи та болгар). В місті три церкви: дві належать старообрядцям, одна – православним. У Вилковому розташована адміністрація Українського Дунайського біосферного заповідника (внесений до Списку Світової Спадщини ЮНЕСКО), якою територія охоплює острови дельти, плавні на північ від Дунаю, озера дельти та двокілометрову полосу морської акваторії вздовж узбережжя.

ційного відстрілу «зайців» на заповідній території маршрутки. (До слова треба сказати, що їхали ми у заповідник міжнародного значення «Дунайські плавні», де полювання в т.ч. на зайців заборонено).

Як ви здогадалися, до самого Вилкового ми їхали в якості «любимчиків публіки». Віддамо належне «дідю Мазаю» (він же водій) – після його гучних, офіційних заяв типу «Мест нет!», «спасіба западенцям!»: тільки виїхали за територію автостанції, а всі «зайці» (шо ти хоч – інстинкт) самозречено йшли за маршруткою. Тут двері прочинилися і – хоп! – «места есть!» – на зазда-

легідь приготовлених пластикових табуретках у проході.

Десь на початок дев'ятої вечора ми ступили на благодатну Вилківську землю. Взяли таксі і за 7 грн. десь 2 км ми проїхали до турбази «Пелікан» на березі Дунаю. Оля, працівник турбази, поселила нас у приватний сектор, в хату з чистого очерету, у три шари перемазаного глиною; одним словом – реальна мазанка.

А тим часом перший день добігав свого логічного завершення, тобто душ, купання при великому повному місяці у водах Дунаю і спати... ще не хотілося. І ми о годині 00-й пішли оглядати місто, тобто в бар.

Тинятися містом, в якому тільки три сухопутно-пішохідні вулиці, особливо немає де, тому дорога якось передбачувано завела нас у бар з оригінальною назвою «Якір». Кинувши останній за одним зі столиків, почали активно поповнювати запаси хмільної води (пива). За сусіднім столиком бухали місцеві аборигени, співала Сердючка і річковий прибій похитував припнуті до причалу бару човни. І тут намалювалася картина, що заслуговує на нашу увагу.

Один з місцевих, добряче «датий» чоловік у стадії «нікакейшин», з елементами бального танцю наблизився до причалу і завалився в човен. Потім настала нетривка пауза, потім характерний звук мотору і човен, виписуючи відповідні для стану водія дуги, зник у невідомому напрямку. У цей момент в голові з'явився перекручений старий ДАІ-шний лозунг: «П'яний гондольєр – злочинець!»...

Ранок наступив у мазанці і ми вирушили розпочинати другий Вилківський день у Венеціанському стилі з екскурсії по місту. Приєднавшись до екскурсії і професійного екскурсовода, почали оглядати місто з морського порту, потім оглянули три церкви, одна з яких побудована нащадками запорізьких козаків, інші – старовірів і донських козаків.

Дуже стильні мешканці Вилкового. Чоловіки одягаються в сорочки на випуск – сучасний аналог косоворотки, і підперезуються шнурком (модний пояс). Чоловіки стараються не голити бороди. Жінки ходять із зібраним у вузол волоссям, на голову одівають капор (чудернацький головний убір). В церкву всі старовіри ходять з подушечкою для ніг – підрушником. Для входу в церкву для жінок існують спеціальні жіночі ворота. Для богослужіння використовують спеціальні дуже стильні чотки – лестовки. Хрестяться двома пальцями, вказівним і середнім. Хрести восьмиконечні. Старовіри з'явилися в Росії після Никоніанської реформи саме як реакція на останню.

Як ті всі люди уживалися – важко уявити. Можна сказати, що не базарили між собою. Про це є свідчення, що бувало зайде хтось з запорозького

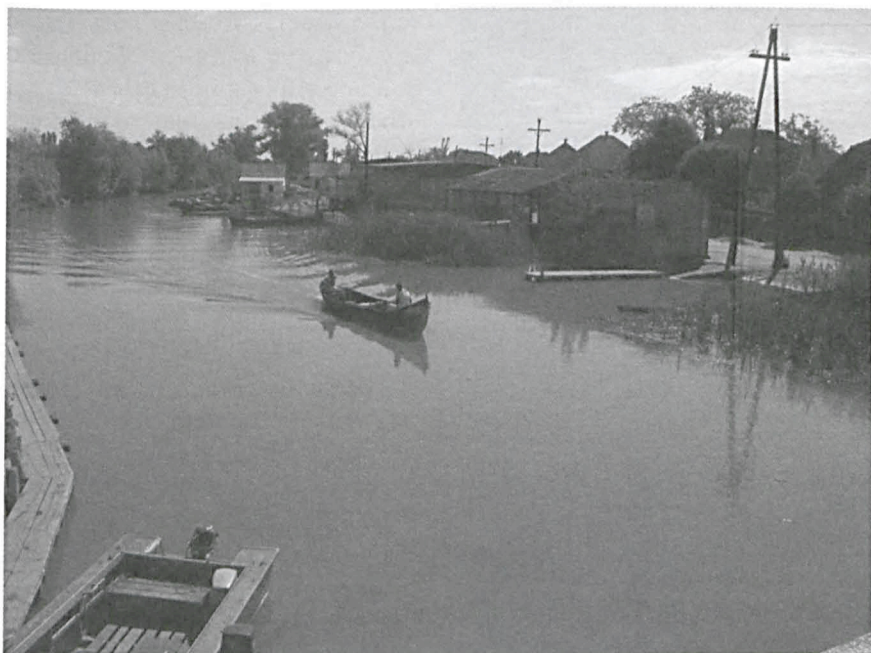
Ось і Філіп, який мав привести старовірів аж над Дунай...

кварталу до старовірів у гості, попросить попиту води. Старовіри дадуть, а горнятко викинуть, бо «осквернене». А як западе хтось з наших на їхню діваху – так що ти думаєш, маєш віру міняти, щоб щось з нею замутити. Проте, що там з нею можна замутити, коли вона навіть на дискотеку не ходить. Того-такі випадки були дуже рідко, тоді коли з дівками був реальний напруг, або діваха просто бомба!

Про присутність запорожців говорять українські слова у вжитку – курінь, човен-чайка, пилипівці (Філіповці, нащадки старовіра Філіпа, який сюди привів старовірів). Ба, то мабуть про нього вислів: «Пилип з конопель», можна сказати – «Пилип з очерету!». Уявляю собі: сидять козаки надвечірком біля багаття, п'ють

медовуху, їдять куліш, сьорбають юшку, травлять байки, розслабляються після розборок з турками, мо, хто вже і задрімав... і тут!... скрип, ламання гілок, розлітаються сполохані пелікани і баклани, – і з очерета вигрібає хтось неголений, зарослий по пояс, замурзаний і голодний, в косоворотці і тримає здоровенний восьмиконечний хрест. Козаки, ясен перець, всі припухли, мов: «Стій хто пре!»

«Ето ми, старовери, убегаем от никоніанской реформи 1654 года» – відповідає бусурман. Запорожці переглянулися між собою, подивилися на хрест. Ніби православний, не турок. Шкода стало християнської душі, – так довго вештався палавнями «убігаючи от реформи», так ніби вона за ним по слідах ганялася. «Як

Куди глянеш, куди не підеш – вода...

тебе звати, вештало?» – кинув хтось з січового товариства. «Філіп» – схлипуючи відповів бродяга. «Ну сідай, Пилип, з'їж кулішу».

І тільки сказали про куліш, як з комишу повалять старовіри. Їх там виявилось декілька сотень, і всі на одне лице: небриті, замурзані і голодні. Тому запорожці, відомі майстри клікух і поганял, дали їм всім одну назву – пилипляни. А що з ними розбиратися.

І ще була альтернативна клікуха – липовани. То вже як зранку роздивилися, а вони всі в липових лаптях, з липовими іконами і липовими

хрестами, і це все серед суцільного комишу. Цей факт дуже вразив запорожців. Залишили їм козаки кусень суші, навчили будувати курені, чайки, рибу ловити, коротше окультирили. Хотіли ще побрити і мови людської навчити, але кляті москалі щось ну ні як. А козаків і час піджимав і справи, треба було ще декому в Турції морду набити, допомогти Суворову Ізмаїл завоювати, та і вдома дівки чекали. Дехто з козаків, коли Катерина зруйнувала Січ, повернувся сюди з сім'єю і пожитками, але небагато. В основному всі погребли додому.

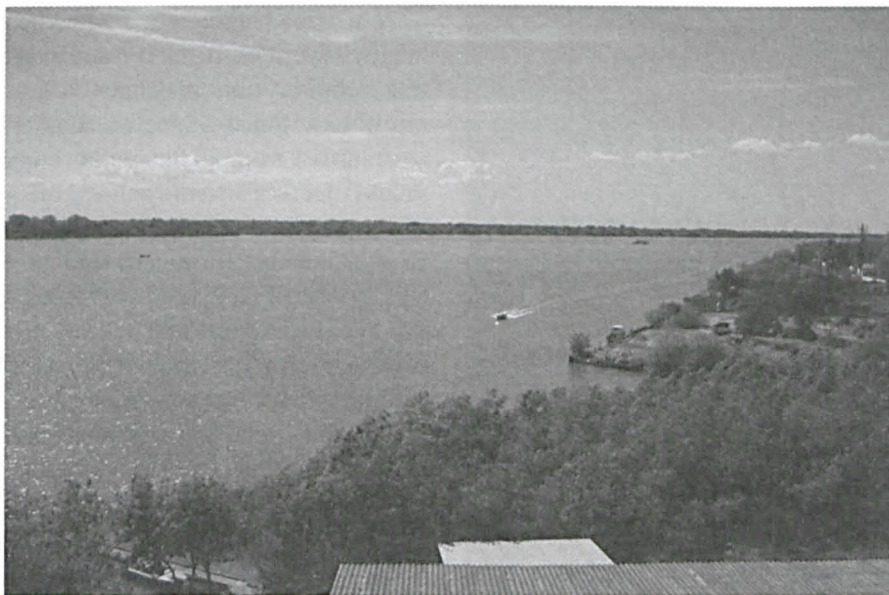
А ті, хто залишилися в плавнях, оглянувшись – сухого, як кіт наплакав, міжусобні стусани почалися за землею, може хто навіть хрестом восьмиконечним і по лобі получив. І тут хтось (хочеться вірити з наших, знайшлась розумна голова) каже: «Давайте, мужики, будемо копати канали, а мул викидати на купи, і тоді вже на тих купах (островах) можна побудувати хату». Хату збудували із підручних матеріалів. А оскільки серед острівної спільноти були запорожці, то і вийшла білесенька мазанка з вишневими садами і вулицями.

Сучасне Вилкове можна сміливо порівнювати з Камінь-Каширським чи Любешовом, кому як ближче до серця. Ото закриваємо очі і бачимо, скажімо, Ратно, тіко замість вулиць канали, а центральна вулиця називається Прип'ять, замість тротуарів – дерев'яні кладки, замість пішохідних переходів – розкладні містки. Останніх – аж 75 км!

Доречі, існує місцева загадка-жарт. Запитання: «Чим відрізняється п'яний вилковчанин від інших?». Відповідь: «П'яний вилковчанин хитається тільки взад і вперед інакше він би не зміг ходити по кладках» – ось такий дотепний жарт, будете знати.

...І ви видите, що ніц нема баюр. А є тіко багацько води. Нема асфальту, нема дорожніх проблем! Корови на вулиці не зустрінеш і, відповідно, продукти життєдіяльності корів теж на центральних вулицях немає. Правда вечорком на мотику не погаєш, зате є моторки. І комарі: наш один, як їх десять. Тобто, наш один задовбує так, як їх десять.

В основному все 9,5-тисячне населення міста офіційно безробітне. Або всі займаються натуральним господарством. Трохи крадуть рибу в заповіднику національно-світового масштабу «Дунайські плавні». Хто в ньому працює вважається місцевою елітою. Ознакою еліти є суперкрутий човен, велика мазанка, наявність авто. Є дві школи, три церкви, клуб, декілька барів, розвалений рибзавод, пункт заготівлі комишу, лікарня і т.д. Оце все і багато іншого ми почерпнули з пізнавальної пішохідної екскурсії по місту.

Поліщук і над великим синім Дунаєм – український патріот...

Далі, ми поїхали на човнах кататися по Дунаю. Тут мені, як справжньому поліщуку, стало трохи нуднувати. Безмежна сила води і очерету дуже нагадували Прип'ять під час повені. Тільки вода мутна, світло коричневе, як у Стирі біля Луцька, тому що багато мулу. Побували на нулевому кілометрі – початок Дунаю. На одному з островів залізли на 11-метрову оглядову вишку.

Покатавшись 4 години по лабіринтах Дунаю, ступили на тверду землю. Був обід, і нам запропонували уху. Здоровенна риба з картоплею окремо, а бульйон в глечики – окремо. Це все запили місцевим вином. Повинен сказати, закарпатське вино

в порівнянні з вилківським, як поліська в порівнянні з бурячанкою, тобто на любителя. На цьому офіційна екскурсія закінчилася і розпочалася неофіційна, тобто хаотичне вештання по кладках туди сюди, можна сказати «ходіння в народ».

Поговорили зі старовірним дзвонарем про життя, залізли на дзвіницю і подивилися, як виглядає місто в променях заходу сонця, позазирали через паркани на сільське господарство, зробили купу фоток. Пощастило навіть випити з місцевими на подвір'ї хатини, в якій ми жили. Така собі ідилія: «Садок вишневий коло хати, комарі над вишнями гудуть, рибаки з сітками йдуть...». Далі по

тексту замість соловейка обов'язково має бути хор жаб імені Філіпа. До речі про жаб: фірмова страва в барі «Якір» – жаб'ячі лапки, 10 грн/5 шт. Добре, що взяли пива, але раджу спробувати, може сподобається. Тим часом другий день у Вилковому закінчувався голосним змученим моїм хропінням. Вирубався.

Ранок почався вночі. З 4.00 в нас почалася довга дорога додому. Ми ще вирішили заскочити в Ізмаїл і Білгород-Дністровську фортецю. Це все майже по дорозі.

До Ізмаїла ми доїхали на попутці о 7.00. Довго лазили по парку, шукаючи залишки легендарної Ізмаїльської фортеці, знайшли якийсь стенд і виявили, що це поле і є залишки легендарної Ізмаїльської фортеці. Що ж, трішки запізнилися – її, виявляється, ще в XIX столітті розвалили. Далі був маршрут Ізмаїл – Білгород і знову маршрутний беспредел на автостанції. Цей раз ми як місцеві підійшли до вирішення проблеми «Мест нет». І місця були.

Білгород-Дністровську фортецю брали штурмом, як наші предки козаки, тобто без квитків вдерлися по стіні, чим зекономили для себе по 4 грн. Потім Одеса, і за годину до відправлення потяга встигли купити рибу додому і поплавали в морі. Так, цікаво виглядало збоку, як двоє біжать з рибою до моря, кидаються у воду, фотографуються і назад до потяга. При цьому, щось жваво голосно обговорюють на поліському діалекті, але української мови, а місцеві апелюють їм одеським діалектом російської мови. Це розмова щасливих людей: «Наконець – то ми їдемо додому!» – «Ну, наконец-то они уезжают домой, таки-да!».

ВЕШТАЛО (Поліщук із Луцька)

P.S. Додому ми не привезли нічого. Крім риби і вражень. І те і інше було колективно спожито у тісному колі друзів у барі «Земан». І на цьому можна поставити товсту крапку. Все, про що не сказано, я присвячую своїй пам'яті і з вашого дозволу залишаю існувати у формі спогадів.

Pisanie ikon

Podstawy ikonowego pisma – 2

Mnich ikonograf

Prawosławny mnich cały swój czas poświęcał Bogu, w cerkwi razem z braćmi przebywał na modlitwie, we wspólnocie przepisywał święte księgi. Ikony jednak pisał w celi, towarzystwo braci przeszkadzałoby mu, bo ikony tworzył swą cichą rozmową z Bogiem.

Stara tradycyjna ikona powstawała najczęściej właśnie w cichej, wypełnionej żarliwą modlitwą i skupieniem, mniszej celi. Prawdziwej ikonie zawsze towarzyszy cisza i skupienie, cisza i skupienie są początkiem modlitwy tworzącej ikonę oraz naszej przed tą ikoną zanoszonej do Boga. Ikona jest zapisem naszej ludzkiej rozmowy z Bogiem, jest dialogiem mnicha ikonografa z Bogiem, ona jest także początkiem mojej i Twojej rozmowy ze Stwórcą. Sło-

wo rodzi słowo, Boże Słowo zapisane w ikonie właściwie przez nas odczytane rodzi w naszej duszy, tak jak kiedyś w Maryi, prostą i głęboką odpowiedź: *Oto Ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa.* (Łk 1, 38)

Prawdziwą rodzicielką ikony jest nie sztuka, lecz modlitwa. Ikona jest w większym stopniu pędzlem, zapisaną poezją myśli ludzko-Boskiej aniżeli sztuką. Jest kolorowym zapisem stanu Duszy stojącej przed Bogiem, Duszy wyciszonej, wypełnionej posłuszeństwem i zupełnie poddanej woli Boga Ojca. Gdy ikona powstaje, mnich piszący ją rozmawia z Bogiem, swoją modlitwą do Boga pędzlem w ikonie uwiecznia dla modlitwy naszej. Andrzej Rublow modląc się tworzy w odosobnieniu: *nieruchomo wpatrzony w święte ikony radości zaznaje i światła.*¹

Tak czyniło wielu, ale nie wszyscy. Ruski mnich Jepifanij Premudryj (Najmędrszy) w swym liście tak oto opisał Teofana Greka – wielkiego ikonografa: *Kiedy jego dłonie zajęte były malowaniem, stopy przemieszczały się bez chwili spoczynku, zaś usta oddawały się rozmowie.*² W innym miejscu czytamy: *Zazwyczaj gromadził się wokół niego tłum ciekawskich, ze zdumieniem patrzących, jak nieustrudzony artysta z cudowną mocą tworzy niezwykle obrazy. (...) Ludzi zdumiewało, że malarz podczas pracy nie stoi w miejscu, ale to zbliża się do malowidła, żeby tu czy ówdzie dotknąć go pędzlem, to znów się oddala, by sprawdzić efekt całości. Zapal twórczy nie przeszkadzał mu w prowadzeniu ciekawych rozmów. Widać z nich było, że ma rozległe doświadczenie życiowe i odznacza się rzadką przenikliwością umysłu.*³

Jego postawa nie przeczy wyżej postawionej tezie, przecież rozmawiając o Bogu modlił się. Był wielkim ikonografem i filozofem, pisząc ikony rozmawiał z ludźmi i Bogiem. Nie kopiował, nie patrzył na wzorce, on miał je zapisane w sercu: *śluchał własnej myśli i inspiracji.* Wspomniany Jepifanij interesował się słynną *Hagia Sofia*, patriarchalnym soborem w Konstantynopolu. Poprosił Teofanesa o narysowanie tego cudu architektury, miał uczynić to tak, aby nie pominąć niczego, co w nim cudowne i godne uwagi jest.

Teofan prośbie długo opierał się, twierdził, że nawet oko ludzkie nie potrafi jednym spojrzeniem ogarnąć całego piękna tego kościoła, a on ułomny człowiek nie potrafi swym rysunkiem oddać mnogości wrażeń, jakie niewątpliwie Jepifanij doznałby będąc osobiście w świątyni Mądrości Bożej. Uparty Jepifanij Premudryj otrzymał wreszcie satysfakcjonującą go odpowiedź: *Zgoda, ale nie mogę narysować wszystkiego. Skoro nalegasz, narysuję część – niedużą, setną część, coś małe wzięte z wielkiej całości, żebyś z tego, co małe, mógł pojąć i zrozumieć rzeczy wielkie.*⁴

Jest to zaiste Salomonowa odpowiedź niezbicie świadcząca o tym, że Teofan ikony pisał nie ręką i pędzlem, a przede wszystkim niematerialną myślą. Ikona nigdy nie przedstawia całego Boga, ona ukazuje nam zaledwie niewielki rąbek z Tajemnicy Boga: *część – niedużą, setną część, coś małe wzięte z wielkiej całości, żebyś człowieku z tego, co małe, mógł pojąć i zrozumieć rzeczy wielkie.*

Człowiek jako materialne stworzenie tylko myślą może połączyć się ze swym niematerialnym Stwórcą. Dobre Boże Słowo, nawet niewypowiedziane, a pomyślane tylko, więcej warte jest aniżeli wszystkie ziemskie skarby razem wzięte. Ikona jest pięknym, kolorowym zapisem takiego właśnie Bożego Niewypowiedzianego Słowa. Jej wewnętrzny boży charakter sprawia, że ikona nie podlega ziemskiemu czasowi, ziemskiej przemijającej mody. Ikona zawsze jest ikoną, zwykle obrazy nigdy ikoną nie były i nie będą, za dużo w nich jest śmierci, a Bóg nasz wszak jest Bogiem żywych, który mówił o sobie: *Jestem Który Jestem*.

Mniś o tym, że ikona jest czymś wyjątkowym wiedzieli, każdy początkujący ikonograf swe ikonowe rozmowy z Bogiem zaczynał od świateł Taboru, od Przemienienia Pańskiego na górze Tabor. Ta ikona pozwala wiele zrozumieć, obnaża wiele prawd, mówi, że:

– można żyć obok Boga, ocierać się o Niego, jak czyniło to wielu w czasach mesjańskich, i nie widzieć Go. Mówi nam, że Bóg jest wszędzie, lecz my nie zawsze Go widzimy,

– człowiek jako istota grzeszna nie może bezkarnie patrzeć na Boga, który jest naszą Prawdą, Drogą i Życiem. Apostołowie na górze Tabor zakrywali oczy i usta, łapali się za głowę, odwracali się plecami do Chrystusa objawiającego się w pełni boskiej chwały,

– w Bogu wszystko żyje, nasi przodkowie wierzący w Chrystusa nie umarli, oni również rozmawiają z Jezusem, tak jak Mojżesz i Eliasza na górze Tabor,

– tym nielicznym, którzy, tak jak trzej apostołowie na górze Tabor, dostrzegają Boga Prawdziwego, nie przeszkadzają żadne niewygody. Oni, choć nie rozumieją wszystkiego i bardzo się boją, odważnie mówią: *Panie, dobrze, że tu jesteśmy*. (Mt 17, 4)

Przemienienie Pańskie jest jedną z najpiękniejszych ikon, uczy i malarza i nas, że Bóg jest wszędzie we wszystkim, wszystko może wypełnić sobą. W Nim jest Moc, ale przemocy w Nim nie ma. Bóg chce, abyśmy byli jego lustrem i odbijali w sobie Jego Obraz i Podobieństwo. Ta ikona uzmysławia nam, że właśnie za sprawą bliskiego modlitewnego kontaktu z Jezusem Chrystusem, gorącego pragnienia przebywania na rozmowie z Bogiem, i my możemy przekroczyć linię czasu i doświadczyć już teraz i to tu na ziemi łaski ujżenia Niewidzialnego Boga.

Niektórzy teologowie mówią, że Przemienienie na górze Tabor jest ewangeliczną i ikonową wizją Dnia Ósmego, że jest uchylonym rąbkiem Nowego Jeruzalem, które zstąpi z Nieba i będzie Nowym Niebem i Nową Ziemią na Ziemi. Ta ikona rzeczywiście łączy w sobie Narodzenie, Zmartwychwstanie i Paruzję, czyli ponowne przyjście w chwale Jezusa Chrystusa. Tam Jezusa, nasze prawdziwe „Słońce Prawdy”⁵, widzimy w pełnym bożym blasku, tam zmarli są żywi, myślę tu o Eliaszu i Mojżeszu. Chrystus jest Początkiem i Końcem tej ikony. On stanowi jej epicentrum, od Niego zaczynamy czytanie ikony i na Nim kończymy swe zadumy o Światłości tego świata.

Symbol ósmego dnia (czasów nadchodzącego Królestwa Bożego – Niebiańskiego Jeruzalem) wpisany jest w każdą prawdziwą ikonę. Mnich piszący ikony jest człowiekiem, który poprzez ikonę uchyla nam rąbek wielkiej tajemnicy czasów ostatecznych, poprzez ikonę zaglądamy w czasy, które dopiero nadejdą.

Pisanie ikon zaczyna się namalowaniem wielu warstw podkładowych, dopiero na siódmej bądź ósmej rozpoczynało się pisanie właściwej ikony. Jest to nawiązanie do biblijnego opisu stworzenia Kosmosu. Na ikonie człowiek również powstaje późno, ale nie w szóstym dniu, gdy ziemia jest już przygotowana, pokryta zielenią i zamieszkała przez zwierzęta, a dopiero w ósmym jako Nowe Stworzenie, Wieczne, wypełnione Duchem Świętym. W dniu siódmym Bóg odpoczywa, a ósmego dnia odnowi swe upadłe Królestwo. Chrystus ponownie w chwale zstąpi na Ziemię, aby sądzić żywych i umarłych.

Ikona jest lustrzanym odbiciem właśnie tamtych dni, Dni Chwały Syna Czworowiecznego, który ukaże się na niebie naszym Nowe Słońce i zaćmi swym blaskiem słoneczną tarczę. Wtedy zobaczymy, że znów: *Twarz Jego zajaśniała jak słońce, odzienie zaś stało się białe jak światło* (Mt 17, 4) i Światłość Wiekuista Ósmego Dnia zawsze już będzie świeciła, bo Chrystus jest Światłością, która nie zna zmierzchu. Święci na ikonie żyją nie ziemskim w czas ubranym życiem, lecz życiem wiecznym, oni przychodzą do nas z Dnia Ósmego. Ikona nie jest portretem pożegnalnym świętego, lecz jego radosnym i triumfalnym powrotem, każdy Święty na ikonie przedstawiony jest posłańcem Dobrej Nowiny niesionej prosto z Królestwa Niebieskiego.

Idealny ikonograf, pisarz ikon

Przed malarzem ikon poprzeczka zawieszona jest bardzo wysoko. Nikt nie rodzi się z umiejętnością pisania ikon, do niej dochodzi się wieloletnią długą modlitwą i postem, pokorą i umiłowaniem Prawdziwej Miłości oraz latami malarzkich wprawek. W *Hermenei*, czyli w podręczniku dla malarzy pragnących nauczyć się trudnej sztuki pisania ikon, zapisano: *Ów, który pragnie nauczyć się malarstwa, niech na początek i przez czas pewien ćwiczy się w kreśleniu i rysowaniu nie troszcząc się o wymiary, póki nie nawyknie. Potem niech pomodli się do Pana Naszego Jezusa Chrystusa przed ikoną Hodigitrii. Kapłan po odmówieniu modlitwy „Błogosławiony Bóg nasz”, „Królu niebieski” i innych, pomodli się do Bogurodzicy odmawiając „Milczące usta niegodnych” i troparion Przemienienia Pańskiego, a następnie uczyniwszy nad głową jego znak krzyża niech obwieści; „Do Pana naszego modlimy się”. Potem przeczyta następującą modlitwę: „Panie Jezu Chryste, Boże nasz, którego boska natura jest nieobjęta i dla zbawienia ludzi za sprawą Maryi Dziewicy w sposób niedocieczony oblekła się w ciało, z miłością opisywana może być, jako że święty obraz Najświętszego Wyobrażenia Twego na świętym mandylionie utrwalał jest. Jezu Chryste, któryś z niemocy króla Abgara uleczył, duszę jego oświecił i dał mu poznać prawdziwego Boga naszego, któryś za pośrednictwem Ducha Świętego rozumem natchnął apostoła Twojego i ewangelistę Łukasza do namalowania obrazu Przeczystej Matki Twojej trzymającej Ciebie jako Dzieciątka w objęciach swoich i mówiącej: Łaska od zrodzonego ze mnie niech spłynie z tego obrazu. Sam Władco, Boże Wszechmocny, oświeć duszę i obdarz rozumem umysł sługi Twojego (tu wymienia imię i nazwisko) i ręką jego pokieruj tak, abyś w bezgrzesznym natchnieniu i prawdzie przedstawił żywot Twój, Najczystszej Maryi Panny i wszystkich świętych na chwałę Twoją i dla upiększenia i większej wspaniałości świętego Kościoła Twojego i dla odpuszczenia grzechów wszystkim, którzy duchowy pokłon oddawać będą przed świętymi ikonami. A hold ich będzie tak żarliwy i pełen czci, jakby odnosił się do Pierwowzoru. Uchrońcie nas od wszelkich diabelskich pokus, o których mowa w przykazaniach Bożych, modlitwami Twymi Panno Przeczysta, święty apostołowie i ewangelisto Łukaszu i wszyscy święci Amen.*⁶

W tych modlitwach zawarte są i omówione wszystkie filary ikon. Jest tu hymn pisarza ikon – troparion Taboru, jest *Mandylion* – obraz nie ręką ludzką uczyniony oraz jest pierwszy pisarz ikon – święty Łukasz. Jest również przywołanie Ducha Świętego, który: *rozumem natchnął apostoła Twojego i ewangelistę Łukasza*, a teraz oświeci także duszę i obdarzy: *rozumem umysł sługi Twojego (tu wymienia się imię i nazwisko malarza) i ręką jego pokieruje tak, aby w bezgrzesznym natchnieniu i prawdzie przedstawił żywot Twój, Najczystszej Maryi Panny i wszystkich świętych na chwałę Twoją i dla upiększenia i większej wspaniałości świętego Kościoła Twojego i dla odpuszczenia grzechów wszystkim, którzy duchowy pokłon oddawać będą przed świętymi ikonami*.

Malarz więc musi modlitwą, postem i kontemplacją wprowadzić się w bezgrzeszny stan, wówczas Duch Święty natchnie go i stworzyć będzie mógł ikonę na chwałę

bożą, nigdy własną. Wówczas wzrastać będzie Święty Kościół, a wszyscy, którzy przed ikoną w Duchu Bogu pokłonią się, odpuszczenie grzechów otrzymają.

Ikonograf ma modlić się: *ze łzami, aby Bóg przeniknął jego duszę*, ma odczuwać: *bojaźń przed Bogiem, gdyż jest to sztuka boska, którą sam Bóg nam przekazuje*. Autor Żywota świętego Jana Ewangelisty udziela malarzom wielkiej rady, mówi do nich: *Wy, którzy chcecie nauczyć się ikonografii i zrozumieć ikonę, módlcie się do świętego Jana*⁷ Jan zwany Teologiem, jest ewangelistą, poetą, mistrzem, który oceany i cały Kosmos zamknął w jednym Słowie, które: *Na początku było...* (J 1, 1)

W postanowieniach moskiewskiego Soboru Stu Rozdziałów, z 1551 roku, w 43 jego artykule czytamy: *Malarzowi ikon przystoi skromność, łagodność, nabożność, powściągliwość w mowie, umiarkowanie w wesołości, życzliwość, zgodność, jak najdalsze powinny mu być*

wszelkie myśli o jakiegokolwiek przemocy, nie może też mieć na sumieniu zabójstwa. Nade wszystko powinien chronić czystość duchową i cielesną od wszelkich niebezpieczeństw, pozostawać do końca życia w stanie beżennym, żadnym ślubem z kobietą nie wiązać się, nawiedzać swych duchowych ojców możliwie jak najczęściej, ze wszystkiego im się opowiadać i wedle ich wskazówek i nauk żyć, przestrzegając postów, w cnocie, wstrzeźliwości i pokorze, z dala od wszelkiego zgorszenia i rozpusty i z największą gorliwością oddawać się malowaniu wyobrażeń Boga Ojca, Jezusa Chrystusa Pana naszego i Najwyższej Maryi Panny Matki Jego i wszystkich świętych Proroków, i wszystkich świętych Apostołów, i wszystkich świętych męczenników, i wszystkich świętych męczennic, i wszystkich świętych arcybiskupów, i wszystkich świętych arcybiskupów na obraz i podobieństwo oraz z zachowaniem istoty rzeczy, patrząc na obrazy dawnych malarzy ikon brać przykłady z dobrych wzorców.⁸

Ikonograf powinien więc chronić swą: *czystość duchową i cielesną od wszelkich niebezpieczeństw oraz ...nawiedzać swych duchowych ojców możliwie jak najczęściej, ze wszystkiego im się opowiadać i wedle ich wskazówek i nauk żyć, przestrzegając postów, w cnocie, wstrzeźliwości i pokorze, z dala od wszelkiego zgorszenia i rozpusty i z największą gorliwością oddawać się malowaniu*. Nawiedzanie Ojców jest istotne, ponieważ już Ojcowie VII Soboru Powszechnego w Nicei, występujący w 787 roku w obronie ikon, swą nauką i życiem zaświadczyli, że: *nie talent malarzy tworzy ikony, ale nienaruszalne prawo i tradycja Kościoła, nie malarz, a święci Ojcowie znajdują i wyznaczają model, gdyż im przynależy dzieło, a malarzowi jedynie jego wypełnienie*.⁹

Cdn.

Marko POSTIŁ-JARUHA

1. Michał Alpatow, *Rublow*, Warszawa 1975, s. 9.
2. Robin Cormack, *Malowanie duszy. Ikony, maski pośmiertne i całuny*, Kraków 1999, s. 215 in.
3. Michał Alpatow, *Rublow*, Warszawa 1975, s. 5 in.
4. Tamże, s. 6 oraz Robin Cormack, *Malowanie duszy. Ikony, maski pośmiertne i całuny*, Kraków 1999, s. 217.
5. Tak Jezusa nazywa tropar, czyli specjalną liturgiczną pieśń Bożego Narodzenia, śpiewaną na każdym bożonarodzeniowym nabożeństwie.
6. Paweł Florenski, *Ikonostas i inne szkice*, Warszawa 1984, s. 148. Jest to fragment *Hermenei* Dionizego z Furna.
7. Paul Evdokimov, *Sztuka ikony. Teologia piękna*, Warszawa 1999, s. 155.
8. Paweł Florenski, *Ikonostas i inne szkice*, Warszawa 1984, s. 144 in.
9. Irena Jazykowa, *Świat ikony*, Warszawa 1998, s. 69.

Наталка Бабина – мінський автор (Білорусь), українка з Берестейщини, пише українською і білоруською мовами. Постійні читачі могли познайомитись з її творчістю на сторінках нашого часопису (№ 5-2005). Тоді було передруковано її статтю присвячену Берестейщині „Тут була Україна”. У минулому році в мінському видавництві „Наша Ніва” побачив світ її новий роман „Рибін горад”. Твір видано білоруською мовою, але він розрахований не тільки на білоруського читача. Незабаром, завдяки київському видавництву „Зелений пес” та воливецькому видавництву „Czarne”, можна буде його прочитати по-українськи і по-польськи. Ті, хто цікавиться українською культурою Підляшшя і Полісся, знайдуть для себе чимало цікавого, оскільки берестейський колорит постійно присутній на сторінках книги.

Велкам до нашої поліфонії

(Глава з роману «Риб'яче місто»)

Всесвіт тримається на моїй бабуні. Це вона сидить тепер навпроти мене за чорним від часу столом; на стіл, на картоплю в пательні, у кухлі з квасом час від часу злітають з високого бар'яка сухі глици, по-нашому – *шипата*. Ми вечеряємо разом, як вечеряли не раз упродовж останніх п'ятдесяти років. Коли-не-коли разом з нами вечеряли й інші люди: мама, тато, Улянця, моя донечка, діти Улянці... Але тепер Улянця в Норвегії, щось там доводить ученим нащадкам вікінгів щодо мандрівок їхніх нерозважливих предків, її діти, Ліна та Казік, у Мінську, і ми знову сидимо вдвох.

Прочухав у місто семигодинний потяг, забрав дачників, у Добратичах стихли і вітер, і голоси. Лише свої, мешканці п'яти хат, ховаються тепер під столітніми дубами, вечеряють чи порядкують біля птиці та худоби.

Тим більш дивно було бачити у цей тихий добратичський час хлопця з кобурою на боку, який, невимушено поглядаючи навколо, крокував тим, що можна було б назвати добратичською вулицею (старі колії в піску, трохи зарослі кострицею), а коло нашого будинку повернув до хвіртки.

Що йому тут треба? Звідки він?

Молодий, чорнявий, обличчя відкриті. І з кобурою при боці. Не бандит, видно одразу – хіба що я нічого не розумію в людях. Тоді хто?

Це одразу ж і з'ясувалося.

– *Здоров'я вам. Я ваш участковий, Рудковский Андрей Ильич. Можно к вам?*

Бабуля подивилася на нього із цікавістю.

– *А чого тобі, хлопче, треба?* – запитала вона, коли той підійшов ближче.

– *Можно у вас воды вывернуть попить? Жарко, страх.*

Бабуля хитнула головою в мій бік, і я подала хлопцю чистий кухоль. „Вивернувши”, як сам влучно висловився, відро води, він із насолодою напився, сполоснув кухоль.

– *Тут у вас неподалёку на шоссе найдено тело мужчины. Вы что-нибудь об этом знаете?* – спитав він, дивлячись на мене.

– *Ніц не чули,* – відповіла бабуля. – *А що то за він?*

Бабуля вимогливо розглядала хлопця крізь свої товсті окуляри. Той непомітно зітхнув і почав розповідати.

Але стоп. Якою мовою мені передавати те, що тут у нас трапилося? Вирішити це зовсім не просто. Добратинці говорять по-українському – але їх мало; по-білоруському говорить директор ТОВ „Агровіталіка+” Віталій Іванович Чарота, переселений сюди після Чорнобиля з-під Чечерська – коли-не-коли по-білоруському лопочете і ви, мої читачі; а панує тут російська мова. Чарота, або дільничний міліціонер, або лікарка, або обласна газета, або баптистський пре-

світер можуть часом утнути який-небудь смачний українізм; молодий піп та його попадя – ніколи.

По-українському говорить і земля, але це вельми і вельми рідко.

Вітер шумить поза межами будь-яких мов.

Так що велкам до нашої поліфонії.

Так ось що розповів молодий дільничий.

Наша добратинська агенція новин і головний ньюсмейкер *Льоніха* – або *тётя Маша*, як називав її дільничий – відзначилася і цього разу. Вчора, відвозячи на дачі молоко, вона помітила на схилі біля шосе такого *Сивого* – типового п'яничку з дачників, знайомого багатьом. Він лежав у трохи ненатуральній навіть для нього позі. Підійшовши ближче і побачивши, що він мертвий, *Льоніха* одразу повернулася додому і по телефону викликала міліцію, яка хутко приїхала і з'ясувала, що згаданий *Сивий* був посланий до магазину в Прилуки триумвіратом таких самих типових фігур, з якими він споживав на своїй дачі алкоголь, з причини закінчення останнього. Виглядало на те, що його збила машина. Все це було запротокольоване ще вчора, а сьогоднішній візит міліції до Добратич стосувався того факту, що вдова *Сивого* заявила про пропажу велосипеда, на яко-

Закінчення на 46 стор.

Життя навиворіт і таке, яке воно є

(Розважання над сторінками одного роману)

Знахідка – слово, яке найбільше підходить до описання нового твору Наталки Бабиної „Риб’яче місто”. Кількість емоційних, художніх, літературних знахідок на одиницю літературної площі зашкалює, як і годиться сучасному якісному текстові. Коротенька бібліографічна інформація говорить про те, що перед нами опус, жанр якого визначити однозначно не дається: жіночий пригодницько-детективний роман. З багатьох причин він може вважатись зразковим для сучасних прозаїків.

Роман подолав притаманний сторіччями класичній європейській літературі романтично-реалістичний дуалізм. У ньому поряд з яскраво-емоційними героїчними образами показана ціла низка типів, які втрачають, або вже втратили людську гідність: злодії, вбивці, кориснолюбці, алкоголіки, запродавці, мучителі, брехуни. Образ бездушного нувориші Куколя, настільки яскравий і реалістичний, що безперечно змушує задуматись над тим, як можливе таке моральне падіння людини. Мабуть не випадково на одній зі сторінок книги з’являється образ з картини Пітера Брейгеля. Відомий художник-мораліст також багато уваги присвятив людській недосконалості.

Не обходиться у романі без характеристики політичних подій. Вони показані у специфічному світлі залежної від політиків преси. Підпорядковане політичним інтересам освітлення життя перетворює образ останнього у безплідну пустелю, навіть якщо намальований він найяскравішими фарбами. Події гублять привабливість і викликають відразу. Авторка виявляє найслабший бік влади: здібність сприяти у певних обставинах розвитку найгірших людських хиб. Коли влада сама починає поширювати несправедливість, тоді приходить час визволення людей від її нищівного впливу. Напруга росте, щоби в одну мить перетворитись у бурю. Саме тут виходять на світ події української історії. Головна героїня підслухала, як у старовинному Бересті люди ведуть розмову про невідомого їй Хмеля. Буря наближається.

Романтична складова виявила себе в самому характері написання твору. Автор бере усі свої маски і, з плеча, з замахом, щиро від усього серця, кидає їх під ноги на землю. І так само сміливо приміряє на себе інші, доступні у житті, маски. Крайнощі не є тим, що в стані налякати авторку. Рішучість і відповідальність за свої вчинки свідчить про те, що вони належать сильній людині.

Емоції, які виявляють герої роману справді надзвичайно виразні і потужні. Під їх впливом багато описаних вчинків має просто сюрреалістичний, божевільний вигляд. Весь твір по суті складається з суцільної бурі пристрастей. Люди настільки охоплені ними, що просто не можуть втриматись вчинків, кожен з яких тягне в околиці на неабияку новину.

Людина великої душі саме і є людиною. Духовний досвід говорить авторці, що поведінка сучасних людей іноді така, що інакше як марнуванням життя її не назвати. Тіла живуть без душі. Натомість у старовинному Бересті вона побачила стільки душ, що відчувається недостаток тіл. Випадково нав'язні ці образи, або ні, але сучасна героїня роману бездітна, героїня з минулого багатодітна. От і виявляється, що є життя навиворіт.

У „Риб’ячому місті” сполучається пригода і детектив. Щоденними клопотами його героїнь, сестер Годун з невеличкого села Добратичі під Берестям, стають вбивства, зрада, інтриги, арешти, президентські вибори, містичні досвіди і пошукування скарбу. Дитяче захоплення, яке переживають герої і смертельні загрози сплетені в один вузол. Інтрига тримає читача до останньої сторінки. Темп подій буває такий, що героїня під його тиском просто провалюється у сон не встигаючи осмислити те, що відбувається. Текст роману при такому темпі перетворюється у телеграфічний. Слова, як вистріляні з рушниці, вриваються до голови читача.

Роман вносить у нашу літературу новий образ душевної подорожі – провалювання у нори. Нора заступає авторці такі слова як брама, труба, тунель, через які душа потрапляє у незвичайний для себе світ. Перебування у норі порівнювальне з практиками на зразок „розсіяного зору”. Як перше, так і друге вимагають дотримання певних умов. Це також стани, з яких може людину легко виводити будь-який неконтрольований рух. Побачене в норах захоплює героїню. Вона отримує велике задоволення від отриманої можливості заглиблюватись у них. Оті „нори” привносять у роман містично-казковий настрій.

Наталка Бабіна вільно почуває себе у маніпуляціях з часом. Минуле, сучасне і майбутнє в її творі переплетені. Фантазія майбутнього, спадщина минулого і нез’ясованість сучасного зустрічаються на кожному кроці. Навіть визначити, в який саме час відбувається роман, складно. Усе що має відбуватись у далекому майбутньому з перших же рядків видається або сучасним, або зовсім близьким. Ілюзія часу передана настільки природно, що здається текст був написаний з пам’яті, або зі слів свідків.

Твір насичений берестейським колоритом. У ньому зустрічаються локальні діалектизми, приказки, імена, назви вулиць, будівель, урочищ і сіл. Авторка пише також про те, хто і коли тут якими говорить мовами. Усе ці факти кожен

зацікавлений може особисто побачити і почути на Берестейщині. Головні герої – переважно місцеві українці. Але книга не присвячена українському побуту, ні національному питанню. На її сторінках зустрічаються типові для наших країв цигани, поляки, білоруси і росіяни. Образ українців роздвоєний. З одного боку, вони не вписуються у світ „машинерії”, жорстокості, обману. З другого боку, вони вже освоїлись у сучасності: користуються українізованими комп’ютерними програмами, рух і енергія їх традиційного танцю прекрасно вписались у мистецтво нової доби, вони створюють власні музеї і т.п.

В особливі моменти свого життя героїня роману чує запах крові або шепіт землі. Ці дві Берегині ведуть її через життя. Рідна кров і земля зберігають людину, допомагають обрати свій шлях. Завдяки ним стає зрозумілим те, хто це живе і де живе. Є людина і є земля, на якій вона живе. Ставлення до простору життя розкривається через образ границі. Образ знайомий кожному жителю прикордонної смуги. Виявляється є лінія, на якій, попри всю логіку, обривається, закінчується безмежна земля. Авторка через своїх героїв (Толіка, Нгавасі, Потапчука) дає зрозуміти, що границя нам тільки здається непрозорою. У людських силах подолати обмеженість свого життя, пізнати новий світ, нових людей. Для того, виявляється, зовсім не треба зраджувати ні самому собі, ні іншим.

Роман має жіночий характер. У ньому немає розважань про жіночу долю, місце жінки у світі та чогось подібного. Але те, що написаний він жінкою час від часу дається знати. Взяти хоча б те, що свій та чужий зовнішній вигляд має для головної героїні особливе значення, його дрібниці створюють їй відповідний настрій. Її менше цікавить те, до чого можуть бути придатні певні речі, люди, обставини, а те, в якому вони стані. Жіноче світовідчуження ретельно передано в тому, як героїня упорасться з господаркою: якість того, як воно зроблене переважає там, де чоловік віддав би перевагу кількості зробленого. В описанні накритого жіночою рукою столу, чи поданого чаю, панує більша зграбність, чим можна було б очікувати її від чоловічої. Зрештою усі відчуження жіночості розкидані по рядках роману легко перерахувати і пояснити.

Не бракує у „Рибині місті” материнських почуттів. Перше, що ратують від загрози сестри Годун – діти одної з героїнь. Саме дитяча тема використана при описанні найбільшої з можливих у житті трагедій. Вона провокує усі інші, менші трагедії. Ставлення до дітей провокує найбільше обурення і образу. Автор як би говорить: можна переступити через все, тільки не дітей. Злодії гідні осудження і прокляття, але їх діти мають безперечне право на гідне і ввічливе ставлення до них. Переважна більшість помітних яскравих героїв роману – це жінки: Алла, Улянка, Мокринка, Лялька, Зарниця, Оксанка, Кальоніха, Марія Войтешонок. Чоловіки доповняють і оздоблюють їх життя. Жінки Наталки Бабиної – рішучі та активні особи, навіть якщо можуть дозволити собі бути певний час втомленими і, навіть, покірними.

Наталка Бабина через своїх героїв відчувається настільки близькою і зрозумілою, що у читача не викликає ніякої тяжкості почати вести з нею внутрішню розмову. Щирість і природність усього сказаного просто підкупляють. Прекрасно володіючи словом авторка знаходить можливість виразити ним народну манеру оповідання. Народна українська вдача вимагає того, щоби оповідач не просто знав слова і вмів їх підбирати для описання подій, але міг ними так говорити, щоб вигадане виглядало як справжнє, а справжнє як вигадане. Важливий у такому оповіданні не стільки результат зміцнення сили впливу слова, скільки кожен крок у тому напрямку, бо вони дають читачеві велике задоволення.

Прямим доказом опанування народної манери є та легкість, з якою Наталці Бабиній удається створення гротескних образів як реального, так і вигаданого. Іще хвилинка і людина від напруги, створеної ними, розпливється в усмішці, залетється гомеричним реготом, або й глибоко затужить, зажуриться. Це й є та ниточка за допомогою якої авторці удається легко добратись до серця читача, вивести його з рівноваги, схвилювати. Побудова такого оповідання вимагає доброго почуття такту, зусилля у володінні словами. Якщо оцінювати роман саме так, то він напевно знаходиться на вершині літератури створеної українцями, бо дорівнює творам Остапа Вишні, Миколи Гоголя, Олекси Сто-

роженка, знаменитому „Листу запорожців”, віршам до картин „Козак Мамай” і найкращим народним анекдотам.

Подорож по сторінках роману незвичайно приємна. Вона може пройти для вас по поверхні сюжету, а може дозволити заглибитись у глибокі роздуми. Багатство сюжетних ліній і тем полегшує вибір тих, які задовольнять особисті вподобання. Складно сказати на скільки категорій читачів розрахований цей твір. Щонайменше далось б виділити їх з півтора десятка. Думається, що він цікавий для кожного, хто любить Слово.

Віктор МІСНОК, Бересть

Велкам...

Закінчення з 44 стор.

му, начебто, Сивий відправився в останню у житті поїздку – а велосипеда того, коли приїхала міліція, біля нього не виявилось.

– *Нет, ничего нам об этом не известно, Лёниха вчера к нам не приходила,* – підтвердила я.

– *Что ж, спасибо за воду. Вкусная, Пойду я, может, тётя Маша уже вернулась.*

Хлопець неквапно пішов, і невдовзі від Льоніхиної хати, яка стоїть за осиковим гайком, долетів лемент – Льоніха глуха на старості років, наче довбешка, тому дільничому довелося добряче напружувати голос, щоб докричатися.

– А хто? А що? – допитувався дільничий.

– Віриш, нікого не було! Віриш, не бачила! Ні, нікого там поблизу не було! Не бачила велосипеда! – час від часу доносив до нас вітер відповіді тітки Мані.

Строго кажучи, цей епізод із дільничим не мав до того, що відбулося потім, безпосереднього відношення. Він не був тим камінцем, який зрушив лавину. Камінець цей гепнувся десь в іншому місці і в інший час. Але він був першою незвичайністю, першою несподіванкою, першою рисочкою у низці дивовиж. Після неї несподіванки посипалися і вельми швидко перетворилися на лавину.

Наталка БАБИНА

З білоруської переклав

Віталій Пономарьов

Хронологіон — 2001

Зі своїх думок списав Юрій Гаврилук

Ось перед Вами остання із публікацій-вибірок із, поділених на роки, моїх записок, так би сказати, з порога нового тисячоліття — трохи літературних, трохи філософських, навіяних пережитим і передуманим. Так вийшло, що публікувалися вони у зворотній послідовності — якби хтось справді здирав із дерева щорічні пласти. З'явилися вони після триваючої кілька років перерви у моїй літературній творчості, адже у 1990-тих концентрувався я переважно на публікаціях історично-публіцистичних та на редакційній праці. Чималу заслугу у цьому моєму „літературному відродженні” відіграв Тадей Карабович, який заснував „Український літературний провулок” та просив до нього щось нове і цікаве. Але це, наскільки мої писання вийшли „новим і цікавим”, оцінювати вже Вам — Читачам... (юг)

06.10.2001 р.

Чи варто мати якусь obsesію? Багато людей їх має. Одні мають obsesію чисто абстрактні — як хоч би один політик мав obsesію чистих рук. Інші мають obsesію чисто практичні — як хоч би... Ну, саме — які можуть бути obsesію чисто практичні?

Написав я це й подумав — де ж поділася ця колишня „блискотливість умислу”?

* * *

Старий Ісаак є інвалідом великого будівельного подвигу — втратив здоров'я будуючи Вавилонську вежу. Зараз свою старозавітню хворобову ренту видає передусім на цигарки, яких від тамтого часу викурив стільки, що зібраними в одному місці й часі недокурками засипав би не лише недобудовані вавилонські руїни, але й насипана гора справді сягнула б неба. Все ж таки недокурки не каміння і навіть не цегли — гниють, розсипаються... Одним словом — будівельний матеріал із них нікудишній.

* * *

Фірма з Лодзі, що виготовила товстий зошит, в якому роблю ці записки, назвалася „Обітована земля” (це певно аллюзія до однойменного фільму Вай-

ди). Так, на кожного чекає обітована земля — у могилі. А тут ще один мій афоризм: Здоровому навіть помирати легше.

* * *

Підходимо до старої висохлої верби. Беремо в руки гілки. Тріскають тихо, як свинячі кості в собачій щелепі. Написав це й подумав: А де ж поділася колишня поетична вражливність?

16.10.2001 р.

Хотілося б щось цікавого з літератури почитати — щоб було недовге, десь до 60 слів, й щоб у кожному такому чомусь була нова й цікава та неповторна думка. Одним словом, багато не вимагаю від авторів — лише геніальності. А від читача?

* * *

Писати можна про все — хоч би про негебльовану дошку. У Сапові розказував хтось, як малим бувши по такій дошці сракою з'їжджав і заразу в її велику загнав. Тату! Тату! — з таким криком до хати побіг, порятунку в батька свого просити. А той, бритву в спиртї намочивши, його оперував, заразу із сраки дитячої-болячої витягав... О, вийшло майже по-народному — неначе дума козацька!

* * *

А про по казки про собаку й вовка, який напившись на весіллі казав: „Тепер то вже на певно буду співати!”

— Тепер то вже на певно буду писати!..

А хтось буде читати?!

* * *

Іван був справжнім нашим націоналістом. Видно це хоч би з цього, що наказав своїм дітям:

— Після моєї смерті відвезіть моє тіло звідси й спаліть, бо не хочу, щоб лежало в землі, на яку ляхи й москалі спяли!

Іван був справжнім нашим філософом і афористом. Видно це хоч би з цього, що на запитання, як живеться, завжди відповідав:

— Хліб їмо, воду п'ємо і якість живемо!

Іван був справжнім нашим доброзичливим чоловіком. Видно це хоч би з цього, що перед Великоднем вислав друзям картки з побажаннями:

— М'яких яєць, щоб їсти та твердих, щоб працювати!

Ну, ну... Стільки написав про Івана, що може й справді письменником стану.

02.11.2001 р.

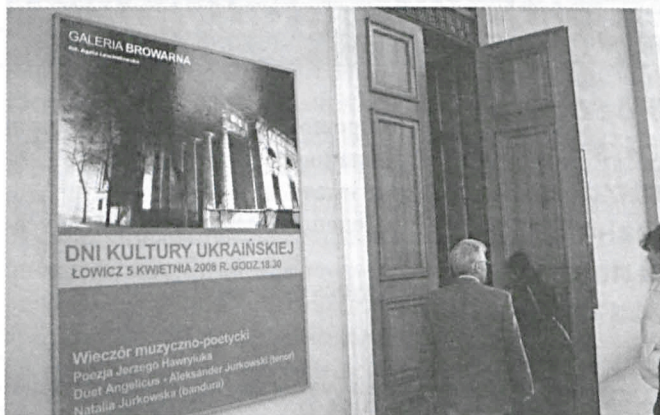
Осінь. Пора поминання померлих. Вчора була служба на могилках у Рейпичах. Було сонце з-за хмар, але й холодний вітер (вітрище — як сказала одна рейпицька тітка).

Сьогодні вечером Євгенія запитує, чи знав Юрія Г. Знав. Показується, що недавно помер від ускладнень після грипу. З пам'яті вискочило зачуте 2-3 роки тому на могилках у Дубичах Церковних, від більш-менш 60-річної жінки:

Люде мрут
І дорогу трут
Ми сухаруов насущимо
І за їми рущимо

Чоловік живе все довше й довше та й прибуває знайомств на могилках...

З хроніки подій на Підляшші

Підляський акцент Днів української культури в Ловичі

4-5 квітня у місті Ловіч проходили «Дні української культури», організовані Культурно-інформаційним центром Посольства України в Республіці Польща. Першого дня у місцевому музею відкрито виставки українського мистецтва – сучасного у творах київської художниці Марії Тертичної, скульптурну кераміста з Луцька Володимира Хижинського, філателістичну «Україна в поштових марках» та гугульських і лемківських писанок українки з Вроцлава Марії Кілічавої.

У рамках заходу представлено також страви української кухні.

Протягом наступного дня відбувся концерт українських пісень у виконанні колективу «Черемха» з Валча, а також поетично-музичний вечір, на якому Микола Ярмолюк, перший секретар Посольства України, та проф. Валентина Соболь, літературознавець і викладач Варшавського університету представили творчість українського поета в Польщі, публіциста, історика, голов-

ного редактора часопису «Над Бугом і Нарвою» Юрія Гаврилюка з Більська. Музичну частину вечора доповнив дует «Ангелікус», який виконував українські та польські пісні.

«Стань лідером своєї громади»

7 квітня почалися вишколи Місцевої групи діяння «Біловезька пуща» у рамках проекту «Стань лідером своєї громади». Проведено їх у десяти підляських гмінах: Чижі, Нарва, Наровка, Дубичі Церковні, Черемха, Біловезька, Більськ, Гайнівка, Кліщелі й Орля. Їх метою було заохотити та підготувати як самі гміни, так і індивідуальних жителів, користуватися європейськими фондами в рамках програми «Лідер Плюс».

«Лідер Плюс» – це європейська програма спрямована на підтримку розвитку сільських територій та активізацію локальних громад. З Пілотної програми «Лідер Плюс» було підтримано між іншими такі культурні ініціативи, як «Археологічний фестин» у Збучі та «Ніч на Івана, на Купала» у Дубичах Церковних.

Концерт у Білостоці

11 квітня у Підляській опері і філармонії у Білостоці відбувся концерт, під час якого білостоцький оркестр повів Микола Дядюра з Києва, один із найкращих диригентів молодого покоління в Україні, перший гостинний диригент підляської філармонії. У програмі концерту знайшлися твори Петра Чайковського та Левка Ревуцького, українського композитора, який жив у 1889-1977 роках.

Левко Ревуцький – це один з представників української національної школи, відомий також як інтерпретатор українських народних пісень та педагог і пропагатор творчості класика української музики Миколи Лисенка. На концерті в Білостоці оркестр Підляської опери і філармонії під батutoю Миколи Дядюри виконав його II симфонію E-dur.

Засідання Головної ради СУП

13 квітня в осідку Союзу українців Підляшшя у Більську відбулося засідання Головної ради, найвищої влади української організації поміж з'їздами, яка збирається

принаймні раз у рік. Представлено на ньому звіт з двохлітньої праці Союзу та обговорено питання пов'язані з поточною діяльністю, яку ускладнює хоч би обмеженість, у порівнянні з попередніми роками, державної дотації на діяльність. Говорилося також про потребу розбудови матеріальної бази організації, утім створення центру української культури.

Передсвяточні заняття у садочку і школі

15 квітня у Садочку № 9 «Лісова поляна» у Більську відбулися практичні заняття пов'язані з вивченням народних весняних звичаїв. Тим разом дошкільнята знайомилися з кулінарною традицією двох свят – Благовіщення Пресвятої Богородиці та Великодня. Разом з «бабцями» місили і випікали «буслові лапи» та великодні баби.

Натомість **16 квітня** писати писанки воском вчилися наймолодші діти в рамках занять з української мови у Початковій школі № 12 у Білостоці (на фото).

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Весняні види Підляшшя
 Церква св. Димитрія Солунського у Парцьові
 Вгорі: Парафіяльна церква Покрову Пресвятої
 Богородиці у Дубичах-Церковних
 Фото Ю. Гаврилюка

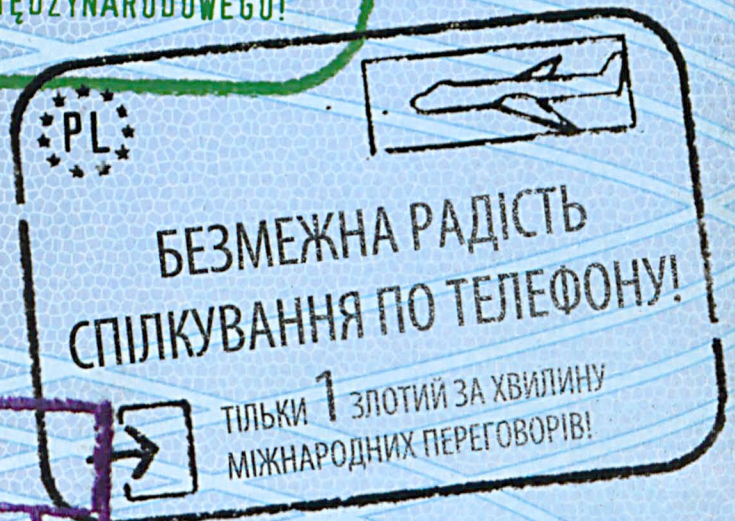
WIZY VISAS ВІЗЫ

POLAND

UNLIMITED JOY
OF CALLING

ONLY 1 PLN PER MINUTE
OF INTERNATIONAL CALL!

Будь ближче до своїх близьких. Користуйся найдешевшими телефонними дзвінками в країни Європейського Співтовариства, а також Білорусію, Хорватію, Норвегію, Росію, Швейцарію, Туреччину й Україну. Тепер в Simplus всього за 5 злотих місячної плати можеш мати нелімітовану можливість зв'язку з трьома вибраними закордонними номерами (стаціонарними або мобільними). За кожную хвилину розмови заплатиш тільки 1 злотий, а оплата налічуватиметься посекундно.

simplus